

Υποπροσφορά και η σημασία της για τις κινητές κοινωνίες

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (Δ.Μ.Τ.Α) :
ΓΚΟΥΜΑΚΗ ΑΘΗΝΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗΣ:
Δρ. ΜΑΓΡΙΠΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ – ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2001

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Σύγχρονα Χαρακτηριστικά.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	
Εισαγωγή.....	25
Οι νεωτεριστικές τάσεις κοινωνικής πολιτικής στον ευρωπαϊκό χώρο.....	28
Μοντέλο Εθελοντισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	29
Προβολή μιας νέας δυναμικής λύσης- της Κοινωνίας των Πολιτών.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΤΙΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΕ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ	
Εισαγωγή.....	36
Προϋποθέσεις της Τοπικής Ανάπτυξης.....	38
Η Συμμετοχή των Πολιτών - Αναβίωση μιας πανάρχαιας προϋπόθεσης.....	44
Η σημασία της βιωσιμότητας του μοντέλου «Εθελοντισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση» για τις Τοπικές Κοινωνίες.....	47
Πλευρικές όψεις της Ανάπτυξης.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΑΥΤΟΠΡΟΣΦΟΡΑ - ΜΙΑ ΛΕΞΗ ΜΕ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ	
Εισαγωγή « Ο Εθελοντισμός ανά τους αιώνες».....	54
Εννοιολογική προσέγγιση.....	57
Αυτοπροσφορά και Κοινωνία των Πολιτών.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΠΡΟΣΦΟΡΑ	
Πως νοείται ο ελεύθερος χρόνος στις μέρες μας;.....	67
Ο ελεύθερος χρόνος και οι νέοι.....	70
Προς μια θετική αλλαγή της χρήσης του ελεύθερου χρόνου.....	73
Εποικοδομητική χρήση του ελεύθερου χρόνου. Πώς μπορεί να γίνει αυτό;.....	75

Μορφές αυτοπροσφοράς κατά τον ελεύθερο χρόνο.....	77
Ευρωπαϊκός Εθελοντισμός και Νεολαία.....	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
Ο ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ	
Εισαγωγή.....	82
Οφέλη για τους δικαιούχους αλλά και για τους παρέχοντες.....	86
Ανάπτυξη του εθελοντικού τομέα και δυσκολίες.....	88
Το ζήτημα των κινήτρων.....	90
Άτυπη φροντίδα.....	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
ΣΧΕΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟΠΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	
Περιγραφή Υφιστάμενης κατάστασης.....	97
Το θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα.....	100
Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον εθελοντισμό.....	101
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ	
1.ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.....	105
2.ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ.....	106
3.ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ-ΕΤΑΙΡΟΙ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ.....	107
4.ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΠΙΧΟΡΗΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ.....	110
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΘΕΛΟΥΣΙΟΥ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ ΑΛΒΑΝΩΝ.....	110
ΙΤΗΑΣΑ.....	111
ΔΙΚΤΥΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ INTERNET.....	111
NOW- ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	111
VOLMED- HELLAS.....	112
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	112
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ.....	112
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ.....	113
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ EQUAL.....	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ	

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	116
Ο Νέος «ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ».....	116
Αρμοδιότητες Αυτοδιοικητικών οργάνων.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ	
ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ	
Εισαγωγή.....	119
Πανελλήνια Ομοσπονδία Ειδικών Δυνάμεων – Π.Ο.Ε.Δ.....	119
Μερικά παραδείγματα από τον Ελληνικό χώρο.....	122
Οργανόγραμμα Συντονιστικού Τοπικού οργάνου.....	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ	
ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΗ ΜΕ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	
Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	127
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	134

Εισαγωγή

Η επιλογή του θέματος αυτής της εργασίας απορρέει από την επιθυμία μου να συνδυάσω την Τοπική Αυτοδιοίκηση και το κοινωνικό της πρόσωπο με την ελληνική Κοινωνία των Πολιτών που δειλά δειλά κάνει τις πρώτες της εμφανίσεις στην ελληνική επικράτεια.

Η αδυσώπητη πραγματικότητα των ημερών μας καθιστά αναγκαία τη συμβολή της Τ.Α για να συνδράμει στην οικοδόμηση μιας οργανωμένης κοινωνικής δράσης, η οποία συστήνεται από του κάθε Έλληνα τη διάθεση αυτοπροσφοράς. Σε μια εποχή, όπου οι συζητήσεις και ο επιστημονικός διάλογος για την τελική διαμόρφωση του κοινωνικού προσώπου του διαπλεκόμενου σχήματος ιδιωτικού –δημοσίου χώρου βρίσκονται στο επίκεντρο της καθημερινότητας, γίνεται φανερό πως ο ρόλος του κράτους πρόνοιας έχει μετασχηματιστεί και η ιδιωτική αγορά προσφέρει τις υπηρεσίες της επιλεκτικά, δεν μένει επομένως τίποτα ουσιαστικότερο από την φωνή της κοινωνίας των πολιτών.

Σχολιαστές των κοινωνικών και των οικονομικών εξελίξεων υποστηρίζουν πως φανερώνεται μια νέα δύναμη που μπορεί να δημιουργήσει τις συνθήκες για ένα καλύτερο μέλλον. Στον αγώνα υπεράσπισης και αντίστασης κατά της παγκοσμιοποίησης της αδικίας, κυρίαρχη θέση κατέχει η συλλογική κατακραυγή εναντίον της υπονόμευσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της εσκεμμένης καταστολής της ουσιαστικής βελτίωσης της ζωής μας.

Για διάφορους λόγους , κατά καιρούς, οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης στο σύνολό τους υστερούν σε δράσεις κοινωνικού περιεχομένου με αποτέλεσμα να επικρατεί η άποψη, πως ρόλος

της Τ.Α είναι να ασχολείται μόνο με έργα όπως αναπλάσεις πλατειών , ανέγερση κτιρίων, κατασκευές δρόμων κ.α υλικής φύσεως υποδομές. Έργα σημαντικά αλλά μονόπλευρης προσέγγισης προς μια κοινωνία που βιώνει καθημερινά πιέσεις υπό το όνομα της παγκοσμιοποίησης και αναζητά κοινωνική πρόνοια και ανθρώπινη ευαισθησία. Είναι καιρός ν' αλλάξει η εικόνα αυτή για το ρόλο της Τ.Α καθότι εμπεριέχονται στις αρμοδιότητές της ενέργειες σχετικές με την κοινωνική πρόνοια και γενικότερα την υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Είναι αλήθεια πως όταν πρόκειται για θέματα που συνδέονται άμεσα με προβλήματα του περιβάλλοντος ,με την καταπάτηση των δικαιωμάτων, με την ένταξη μεταναστών , με την ψυχολογική υποστήριξη και συμπαράσταση προς άτομα που ανήκουν σε ζημιωμένες κατηγορίες πολιτών, διακρίνουμε μια σχετική αδιαφορία. Οι φορείς της Τ.Α ,και δεν εννοώ φυσικά τις θεσμικές μορφές τους μα το ανθρώπινο δυναμικό που στελεχώνει αυτούς ,υστερεί σημαντικά στο βαθμό ευαισθητοποίησης τους σε ζητήματα της κοινωνίας των πολιτών. Η νοοτροπία των ανθρώπων που τους στελεχώνει συνήθως είναι τέτοια που τους εμποδίζει να προβούν σε καινοτόμες δράσεις άμεσα συνδεδεμένες με την κοινωνία των πολιτών.

Πρέπει να γίνει γνωστό στην Τοπική Αυτοδιοίκηση πως οι νέες πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας εντάσσουν στα πλαίσια της επίσημης κοινωνικής φροντίδας τους εθελοντικούς φορείς και τα δίκτυα ανεπίσημης φροντίδας. Οι σύγχρονες αναζητήσεις πλουραλιστικών σχηματισμών ουσιαστικά μας παραπέμπουν εκεί. Η υποχώρηση του κοινωνικού κράτους αφήνει ακάλυπτο χώρο που επιβάλλεται να καλυφθεί ενώ ταυτόχρονα η έντονη παρουσία

του εθελοντισμού σε ζητήματα κοινωνικής υπόστασης καλείται να το καλύψει. Μέχρι σήμερα οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και τα συγγενικά σχήματα βοήθειας δρούσαν δυναμικά χωρίς να συνδέεται η Τοπική Αυτοδιοίκηση μαζί τους. Τώρα η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλει να δείξει ενδιαφέρον και να αποτελέσει τον μεσολαβητή και τον συντονιστή έτσι ώστε να υπάρχει ομαδικότητα και συνεργασία στα ελληνικά κοινωνικά δεδομένα. Στον τομέα αυτό μπορεί να πρωταγωνιστήσει κάθε τοπική κοινωνία και να αποτελέσει υπόδειγμα εφαρμογής του μοντέλου «εθελοντισμός και τοπική αυτοδιοίκηση». Ένα σχήμα που απορρέει από το σύγχρονο πλουραλιστικό μοντέλο άσκησης κοινωνικής πολιτικής και που αποτελεί εφαρμογή της υπέρβασης του μεταπολεμικού κοινωνικού κράτους ,αλλά και της οικονομίας της αγοράς.

Σε άμεση σχέση με τα παραπάνω βρίσκεται το φαινόμενο του ελεύθερου χρόνου και οι τρόποι που οι νέοι μπορούν να τον αξιοποιήσουν προκειμένου να συμβάλλουν στην δόμηση μιας πλουραλιστικής κοινωνίας. Τονίζεται ότι η παιδεία των νέων είναι η βάση του εθελοντισμού ενώ ερεθίσματα μπορεί να αποκομίσει κανείς από την συμμετοχή και ευθύνη των πολιτών στα κοινά κατά την ελληνική αρχαιότητα, γεγονότα που διεγείρουν το θαυμασμό όλων μας. Τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν αναμφισβήτητα τον πυρήνα διαμόρφωσης του συναισθήματος της αυτοπροσφοράς και κατ' επέκταση του χαρακτήρα του εθελοντή σε όλες τις ηλικίες.

Η υφιστάμενη κατάσταση δείχνει πως το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των μη κυβερνητικών οργανώσεων είναι γεμάτο κενά και αναδεικνύεται η ανάγκη δημιουργίας νέου θεσμικού πλαισίου. Για το σκοπό αυτό γίνονται διάφορες προσπάθειες από την κοινωνία των πολιτών.

Επιπλέον, έντονη είναι η σχέση των Ευρωπαϊκών πολιτικών με την προώθηση της εναλλακτικής εργασίας και η σύνδεσή αυτής με την εθελοντική εργασία. Η καταλυτική παρουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ανάλυσης και της διάχυσης του πνεύματος της αυτοπροσφοράς παρέχει νέες δυνατότητες στην ελληνική κοινωνία των πολιτών ώστε να αποτελέσει κόμβο παροχής υπηρεσιών και να δικτυωθεί με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Η δυναμική της κοινωνικής αλλαγής αποτελεί κύρια παράμετρο για την ανέγερση ενός νέου προνοιακού καθεστώτος σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο.

Να σημειώσω πως ανεξάρτητα από τις αιτίες που η Ευρωπαϊκή πολιτική προωθεί αυτό το σχήμα συνεργασίας όλων των τομέων ο απλός πολίτης οφείλει να στοχεύει με τη συμμετοχή του στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος καθώς και στην βελτίωση των σχέσεων με τους συνανθρώπους του.

Επιβάλλεται η καλλιέργεια της ήδη υπάρχουσας σχέσης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τους εθελοντικούς φορείς. Να γίνουν προσπάθειες άμεσης συνεργασίας σε τομείς υψίστης σημασίας. Πρώτιστος τομέας είναι η διασφάλιση της υγείας των πολιτών και η ελαχιστοποίηση των κινδύνων που απορρέουν από μολυσμένες τροφές - φαινόμενο τόσο έντονο στις μέρες μας. Μια επιπλέον καίρια εφαρμογή, αποτελεί το ζήτημα της Πολιτικής Προστασίας της εδαφικής περιφέρειας της δικαιοδοσίας του κάθε Δήμου κατά την εμφάνιση εκτάκτων αναγκών, όπως οι πλημμύρες, οι πυρκαγιές, οι σεισμοί, καταστροφή σοδειών αγροτικών προϊόντων, οι ανθρώπινες ζωές, τα ζώα που μπορεί να απειλούνται κάθε φορά κ.α.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να εντοπίσει τις τοπικές ανάγκες και να εναρμονίσει τις δραστηριότητες της με αυτές και από κοινού με τα διάφορα σχήματα της κοινωνίας των πολιτών να συνδράμει σε ανάλογες δράσεις εξυγίανσης της ελληνικής κοινωνίας. Το ζήτημα της συμβολής του εθελοντισμού στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών αγγίζει το ενδιαφέρον όλων μας.

Σύγχρονα Χαρακτηριστικά

Το πασίγνωστο ρητό, που πριν από αιώνες έξιπνα χρησιμοποίησε ο Ηράκλειτος, «πάντα ρει, πάντα χωρεί και ουδέν μένει» εξακολουθεί να εκφράζει και τη σημερινή παγκόσμια κατάσταση πραγμάτων. Στενοί σύμμαχοι του ανθρώπου, ο χρόνος και η ρευστότητα, συνεργούν πιστά στο έγκλημα της αστάθειας και της διαιώνισης των υποσχέσεων για παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια που επικρατεί στο παγκόσμιο προσκήνιο.

Η φανερή ιστορία της ανθρωπότητας αποδεικνύει σε μας σήμερα ότι όποια προσπάθεια έγινε από το διεθνή οργανισμό της Κοινωνίας των Εθνών για υποστήριξη των ανθρωπίνων αναγκών απέβη άκαρπη, καθιστώντας τον οργανισμό αυτό ανίσχυρο. Το κενό αυτό υποδέχθηκε ο τότε νεοσύστατος ΟΗΕ με στόχους πιο ανθρωπίνους και δικαιότερους, με ελπιδοφόρες διακηρύξεις για την κοινωνική πρόοδο, την οικονομική ανάπτυξη, την ειρηνική συμβίωση για όλους καθώς και την απαλλαγή των επερχόμενων γενεών από τη μάστιγα του πολέμου και όλων των επερχόμενων δεινών.

Η πράξη, όμως για μια φορά ακόμη μας φανερώνει πως τα συμφέροντα και η ιδιοτέλεια για οικονομική υπεροχή και κυριαρχία υποβίβασαν τους παραπάνω στόχους σε δευτερεύουσες επιδιώξεις. Τα διαδραματιζόμενα γεγονότα και η κινητικότητα στο χώρο των διαπραγματεύσεων είναι προειδοποιητικά στοιχεία που καθιστούν τον ΟΗΕ έναν ακόμη αδύναμο οργανισμό και κατευθυνόμενο κατά των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η επιθυμία των ισχυρών να χειραγωγήσουν τον «εν δυνάμει γίγαντα» τους κάνει εφαρμοστές μιας δόλιας και ανεπίτρεπτης πολιτικής που προσβάλλει κάθε πεποίθηση και αυτοθυσιαστική δράση υπέρ των θεμελιωδών ελευθεριών.

Επομένως, οι στόχοι του καταστατικού χάρτη της διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποφαίνονται ουτοπικοί στο σύνολό τους, ενώ η μέχρι σήμερα δράση του ΟΗΕ περιορίστηκε μόνο στο ρόλο του «καλού Σαμαρείτη». *«Με την λήξη του ψυχρού πολέμου και της «ισορροπίας του τρόμου» μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων ο ΟΗΕ απέδειξε ότι έχει περιθώρια επιτυχίας στις ειρηνευτικές αποστολές που αναλαμβάνει, υπό τη ρητή και απαραίτητη προϋπόθεση ότι τα μεγάλα και ισχυρά κράτη συμφωνούν στην ευόδωση της αποστολής. Το παράδειγμα της Βοσνίας αποτελεί κλασσική απόδειξη για την αδυναμία των Ηνωμένων Εθνών εφόσον αρκεί η διαφωνία ενός μόνο από τα μόνιμα μέλη και η*

συνακόλουθη του δικαιώματος της αρνησικυρίας (ΒΕΤΟ) προκειμένου να αποτραπεί οποιαδήποτε αποστολή του οργανισμού»¹.

Αξιόλογα σκιαγραφούνται, από τα στατιστικά στοιχεία, τα αποτελέσματα των δράσεων της παγκόσμιας οργάνωσης Unisef στον τομέα της παροχής φροντίδας των παιδιών όλου του κόσμου. Οι «καλές ειδήσεις» μας πληροφορούν λοιπόν σήμερα ότι ένα εκατομμύριο περισσότερα παιδιά απ' ότι πριν μια δεκαετία, καταφέρνουν να ξεπεράσουν την κρίσιμη ηλικία των 5 ετών.

Συνολικά, 3 εκατομμύρια σώζονται χάρη στα εμβόλια και άλλες παρεμβάσεις της Unisef. Η πολυμελίπιδα τείνει να εξαφανισθεί, οι θάνατοι από ιλαρά έχουν μειωθεί κατά 85% και εκείνοι που σχετίζονται με το νεογνικό τέτανο κατά τα 2/3. Επίσης δώδεκα εκατομμύρια άνθρωποι αποφεύγουν την πνευματική καθυστέρηση χάρις στην ιωδίωση του αλατιού που καταναλώνουν. Τα παιδιά είναι σήμερα πιο ανθεκτικά στις ασθένειες χάρη στα ιχνοστοιχεία της διατροφής τους.

Εκεί όμως που οι δράσεις του ΟΗΕ δεν στέφθηκαν από την ίδια επιτυχία τα στατιστικά στοιχεία είναι ανατριχιαστικά. Ο απολογισμός των πολέμων κατά την τελευταία δεκαετία, μας δίνει τις εξής «κακές ειδήσεις»: «Δυο εκατομμύρια παιδιά σκοτώθηκαν, έξι εκατομμύρια παιδιά τραυματίστηκαν σοβαρά ή έμειναν ανάπηρα, δώδεκα εκατομμύρια παιδιά έμειναν άστεγα ένα εκατομμύριο παιδιά ορφάνεψαν ή χωρίστηκαν από τους γονείς τους, δέκα εκατομμύρια παιδιά υπέστησαν σοβαρά ψυχολογικά τραύματα. Επίσης στο Σεράγεβο, 55% των παιδιών είχαν πυροβοληθεί, 66% βρέθηκαν σε κατάσταση που πίστευαν ότι θα πεθάνουν και 29% δηλώνουν ότι αισθάνονται «αβάσταχτη θλίψη». Στην Ρουάντα, 55% των παιδιών είδαν άλλα παιδιά να σκοτώνουν μεγάλους, 80% έχασαν μέλη της οικογένειάς τους, 16% αναγκάστηκαν να κρυφτούν κάτω από πτώματα και 60% δηλώνουν ότι δεν τους ενδιαφέρει να μεγαλώσουν»². Υπαίτια αυτής της κατάστασης θεωρείται η συμπεριφορά όλων αυτών που ηγούνται των πολυεθνικών και όσων στελεχώνουν τις όποιες και κατά τόπους εξουσίες. Με διάφορες πιέσεις αυτοί στενεύουν τα όρια του συστήματος και κάνουν την ανισότητα οξύτερη.

1. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «ΟΗΕ ο γίγαντας με τα δεμένα χέρια», 22/5/1999.

2. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 17

Κλέβουν την ευκαιρία του τρίτου κόσμου γι' ανάπτυξη καθώς αποκλείουν πολλές χώρες περιορίζοντας την κίνηση του κεφαλαίου και τις δυνατότητες της οικονομίας³.

Η πολιτική που υιοθετούν οι μεγάλες δυνάμεις παραλείπει να βοηθήσει τις αδύναμες χώρες και εύλογα λέγεται «πολιτική μη βοήθειας». Κάνοντας την αρχή ο Ρίγκαν το 1981 ρίχνοντας το ποσοστό βοήθειας στην τάξη του 0,3 από 0,5, ο Μπούς στο 0,2 που ισχύει ως σήμερα, τα υπόλοιπα κράτη της Ευρώπης ακολούθησαν την ίδια πολιτική.

Ο κ. Βεργόπουλος μας εξηγεί σε συνέντευξή του πως η παγκοσμιοποίηση οδηγεί σε αυξητικές τάσεις τον αριθμό των πτωχών. Ενώ πτώχεια υπήρχε πάντα σε όλο τον κόσμο, τα τελευταία είκοσι χρόνια, το φαινόμενο εξαπλώνεται ανησυχητικά σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο⁴. «Έχει πάρει δραματική έκταση ... Μιλάμε σήμερα για νεόπτωχους» σημειώνει. Πιο συγκεκριμένα αναλύει «η επιβράδυνση της οικονομίας καθοδηγείται από τις κυβερνήσεις, με τη θεωρία ότι πρέπει να καταπολεμούμε τον πληθωρισμό. Εξ ου και η Ευρώπη, η οποία έχει γίνει πρωταθλήτρια στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, έχει γίνει ταυτόχρονα πρωταθλήτρια στην άνοδο της ανεργίας, στην περιθωριοποίηση περισσότερων ανθρώπων και στην αύξηση της νέας φτώχειας»⁵.

Η επιδίωξη του υπερβολικού πλουτισμού αποκλείει τους αδύναμους από το αναδιανεμηθέν προϊόν και δημιουργεί περιθωριοποιημένες ομάδες μέσα σε αναπτυσσόμενα κράτη κάνοντας επίσης τις φτωχές χώρες φτωχότερες.

3. Το παιχνίδι των δυνάμεων της αγοράς τείνει φυσιολογικά να αυξήσει, παρά να μειώσει, τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, Η ΤΑΣΗ ΠΡΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΜΙΑ ΧΩΡΑ, Gynnar Myrdal- 1957, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, σελ. 76, Εξάντας 1993.
4. Οι επιπτώσεις «απομύζησης» (backwash effects) της παρακμής πολλών περιοχών ως απώρροια της ανάπτυξης άλλων είναι αναμφισβήτητο γεγονός, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, σελ. 76-77, Εξάντας 1992
5. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας, «Φτώχεια – Η άλλη παγκοσμιοποίηση», 25/9/1999

Η νέα οικονομική πολιτική που ασκείται, δημιουργεί αυτοκαταστροφικές τάσεις για το σύστημα που καλείται να υπηρετήσει, μέσα από τη γνωστή διαδικασία της σωρευτικής αιτιώδους σύνδεσης⁶. Τα θύματά της είναι οι λαθρομετανάστες, οι πρόσφυγες, οι νέοι μακροχρόνια άνεργοι, οικογένειες σε κατάσταση πείνας και ανισόρροπες προσωπικότητες, που πρωταγωνιστούν στις συνθήκες της κοινωνικής αδικίας, αποκαλύπτοντας το μέγεθος της απληστίας και της ιδιοτέλειας που υπερτερεί εις βάρος τους.

Η πολυπόθητη παγκοσμιοποίηση – που χαίρει μεγάλης διαφήμισης- τα τελευταία χρόνια αναφέρει μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης και χαρίζει ελπιδοφόρα μηνύματα για κοινωνική ισότητα, δικαιοσύνη και αλληλεγγύη. Στην πράξη όμως όλα διαφέρουν καθώς τα μεγάλα νούμερα αφορούν τα ποσοστά φτώχειας, της εγκληματικότητας και της ανεργίας, ενώ η κοινωνική ισότητα παραμένει στα χαρτιά, όταν δεν θάβεται εντελώς. Το αφιέρωμα «Φτώχεια» της Ελευθεροτυπίας στη σελίδα 2 αναφέρεται για το 1999: *«τα στοιχεία από την τελευταία έκθεση του Προγράμματος Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών [UNDR] δείχνουν πως θα ξεπεράσει φέτος ο αριθμός τα έξι δισεκατομμύρια που δε θα 'χει πρόσβαση σε θεμελιώδη αγαθά για τη ζωή και την ανθρώπινη ανάπτυξη»*.

Κατά την προσπάθειά τους τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να προστατευτούν από τον κίνδυνο της πολιτικής τους σχετικά με την διέλευση προσώπων και εμπορευμάτων από χώρα σε χώρα θέσπισαν την σύμβαση ΣΕΝ-ΓΚΕΝ. Μια σύμβαση που τελικά αποφαίνεται αμφίβολη της ελευθερίας του διακηρύσσεται από τους υποστηρικτές της Ενωμένης Ευρώπης, εφόσον οι εμπνευστές της θεωρούνται σύμφωνα με ακαδημαϊκούς *«οι αρχιτέκτονες ενός νομοθετήματος που το πνεύμα του αποτελεί επέκταση αστυνομικής νοοτροπίας»*⁷.

6. Η σωρευτική αιτιώδης σύνδεση σχετίζεται με τις επιπτώσεις «διάδοσης» (spread effects) της ανάπτυξης από τα κέντρα της οικονομικής επέκτασης σε άλλες περιφέρειες. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Εξάντας 1992, σελ. 79

7. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Σενγκεν», σελ. 2 ,22/2/00

Είναι αρκετό να αναφερθεί πως το άρθρο 99 προβλέπει «ότι μπορούν να καταχωρηθούν στο Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν και ανυποψίαστοι πολίτες, χωρίς να έχουν διαπράξει κανενός είδους αξιόποινη πράξη. Αρκεί να θεωρηθούν ύποπτοι, να κριθεί ότι προτίθενται στο μέλλον να κάνουν κάτι αξιόποινο, για να βρεθούν τα ονόματά τους μαζί με άλλων καταζητούμενων κακοποιών, καθώς η σύμβαση επιτρέπει την αναγωγή των διωκτικών αρχών σε μάντεις»⁸.

Ωστόσο η συμφωνία έγινε δεκτή από την Ελλάδα το 1994 και από τα άλλα κράτη και μόνο η Ιρλανδία και η Μεγάλη Βρετανία αρνούνται κατηγορηματικά να συμμετάσχουν. Αντιδράσεις πρόβαλλε στην συμφωνία ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης κ. Κουβελάκης και τα επιχειρήματά του συνοψίζονται ως εξής: «Σ' αυτήν αποκαλύπτεται ότι οι εν λόγω νομοθετικές ρυθμίσεις επιφέρουν έμμεση συνταγματική αναθεώρηση αν όχι ακόμη και αλλοίωση του Συντάγματος, ενώ η πρόσκρουση στην εγχώρια συνταγματική τάξη περιλαμβάνει ακόμη τόσο την εθνική κυριαρχία όσο και τα ατομικά δικαιώματα»⁹.

Ειδικότερα «το σχέδιο νόμου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων περιέχει ρυθμίσεις που προσκρούουν στη συνταγματική διασφάλιση του ιδιωτικού βίου [άρθρου 9 παρ. 1 εδ. β. Συντάγματος]». Πράγματι, κατά την ελληνική συνταγματική θεωρία η αποτροπή της παρακολούθησης και καταγραφής στοιχείων της ιδιωτικής ζωής αποτελεί κύριο περιεχόμενο της συγκεκριμένης διάταξης. Ιδίως ο πολίτης κατοχυρώνεται και από κρατικά αρχεία πληροφοριών από το λεγόμενο φακέλωμα που διευκολύνεται από την ανάπτυξη ηλεκτρονικής τεχνολογίας¹⁰.

8. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 4

9. ίδιο άρθρο, σελ. 3

10. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 15

Την άποψη του συμμερίζεται και ο κ. Σπύρος Σημίτης, καθηγητής του Δικαίου της Πληροφορικής στη Νομική Σχολή της Φρανκφούρτης. Στην ερώτηση ενός δημοσιογράφου αν η επεξεργασία των ευαίσθητων δεδομένων του ατόμου, δηλαδή η συγκέντρωση πληροφοριών για τις πολιτικές του πεποιθήσεις, επιλογές που αποτελούσαν κάποτε στόχο καταδικωτικών αρχών, παραβιάζει ή όχι τις εγγυήσεις για την προσωπικότητα του ατόμου που προστατεύει το Σύνταγμα αυτός απαντά: *«το πρόβλημά μας σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι ότι ενώ για λόγους συνταγματικούς ιδιαίτερα όλοι αυτοί οι νόμοι περιορίζουν την επεξεργασία, προβλέπουν εξαιρέσεις κι οι εξαιρέσεις είναι βασισμένες σε ρήτρες πάρα πολύ γενικές όπως αυτή που είπατε. Και το πρόβλημά μας σήμερα είναι ότι όταν έχει κανείς τόσο γενικές ρήτρες, μπορεί τελικά να καταστρατηγήσει με βάση τις ρήτρες αυτές τα συνταγματικά δικαιώματα... Αυτό σημαίνει ότι μεταβάλλουμε, χάρη στο Internet και χάρη στο γεγονός ότι έχουμε όλα αυτά τα ίχνη, την κοινωνία με προληπτική παρακολούθηση. Κι εκεί είναι αυτή η καταστρατήγηση των συνταγματικών δικαιωμάτων που αναφέρετε»¹¹.*

Έτσι όπως η νομικός κ.Τασία Χριστοδουλοπούλου αναφέρει: *«η διακριτική παρακολούθηση, που θεσμοθετείται από τη συνθήκη του Σένγκεν για όλο το «χώρο Σένγκεν», αποτελεί βαρύτατο πλήγμα για τις ελευθερίες των πολιτών, δηλαδή, το αποτέλεσμα της διακριτικής παρακολούθησης». Περαιτέρω δηλώνει ασκώντας αυστηρή κριτική: «Αυτή ακριβώς είναι η μεγάλη ανατροπή στο νομικό πολιτισμό της Ευρώπης και στην ιστορία της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των πολιτών από τη Γαλλική Επανάσταση μέχρι σήμερα»¹².*

Παρόλη την αρνητική κριτική όσον αφορά στη σημασία και στην πρακτική εφαρμογή των νέων αυτών ρυθμίσεων στη συνολική δράση των πολιτών ως λύση για την πραγματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και της προσωπικής ελευθερίας προβάλλεται αρχικά η *«κοινωνικοποίηση,*

11. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 9-10

12. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 15

που σημαίνει έλεγχο από το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, δικαίωμα προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και άλλες δυνατότητες επιβολής διαφάνειας και δημοκρατικά νομιμοποιημένης διαχείρισης του συστήματος»¹³.

Σε τοπικό και εθνικό επίπεδο «απαιτείται συνεχής βελτίωσης και μεταρρύθμιση νομοθεσίας και διοικητικής διαφάνειας, εγρήγορη και οργάνωση των πολιτών, το ίδιο και στο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής ανάλογα πρέπει να εκδιωχθούν κόμματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, πολίτες πρέπει και μπορούν να βρουν τους τρόπους αξιοποίησης των κοινοτικών διατάξεων και θεσμών ώστε να διαφυλάσσουμε συνεχώς την ιδιωτική ζωή και την αυτονομία του καθενός και όλων μαζί, συλλογικά, δηλαδή πολιτικά»¹⁴.

Επιπρόσθετη ευθύνη καταλογίζεται στο παρών σύστημα πραγμάτων κάθε φορά που φυσικές καταστροφές πλήττουν μια περιοχή. Τότε τα προβλήματα επιδεινώνονται! Η οικονομική δυσχέρεια των πολιτών εξαιτίας των ζημιών συνεπάγεται τη μείωση του βιοτικού επιπέδου τους και η αύξηση των θανάτων κάθε φορά που αντιμετωπίζονται ανεξέλεγκτα καιρικά φαινόμενα στις υπανάπτυκτες χώρες είναι δραματική. Στο ίδιο αφιέρωμα στη σελίδα τέσσερα (4) λέγεται: «Στην Ιαπωνία, για παράδειγμα, ο μέσος όρος των θανάτων από τις καταστροφές είναι εξήντα τρία (63) το χρόνο. Στο Περού, που η έξαρση καταγράφεται ανάλογη με εκείνη της Ιαπωνίας ενώ ο πληθυσμός του είναι το 1/6 του Ιαπωνικού, ο μέσος όρος φθάνει ανά έτος τους 2.900»¹⁵. Δραματική διαφορά δε νομίζετε;

Συμπληρωματικά δρουν στην τραγική εικόνα πολλών χωρών οι καταχρηστικές μορφές εργασίας. Η αναγκαστική εργασία ανηλίκων, η εκμετάλλευση νέων κοριτσιών για πορνογραφία και άσκηση πορνείας, η υποδούλωσή τους λόγω χρεών, η καταπίεση για επαιτεία και για διάπραξη μικροκλοπών συνοδευόμενη από χρήση σωματικής και ψυχικής βίας, απαντώνται καθημερινά δίπλα μας.

13. ίδιο αφιέρωμα, σελ. 15

14. ίδιο αφιέρωμα, άρθρο του Ευρωβουλευτή Μιχάλη Παπαγιαννάκη

15. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Φτώχεια – Η άλλη Παγκοσμιοποίηση», 25/9/1999

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) μας πληροφορεί πως διακόσια πενήντα εκατομμύρια παιδιά μεταξύ 5 και 14 ετών δουλεύουν – φυσικά όχι κάτω από τις καλύτερες συνθήκες – σε ολόκληρο τον κόσμο. Το ζήτημα έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις επικινδυνότητας αρκεί να συλλογιστεί κανείς πως η σεξουαλική εκμετάλλευση εκθέτει τα παιδιά στον κίνδυνο σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, σε ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, στο δρόμο του πεζοδρομίου ή των ναρκωτικών και στην καταρράκωση της ψυχικής τους ισορροπίας.

Ολόκληρα συστήματα διακίνησης παιδιών – εργατών εξαπλώνονται σε χώρες ανυποψίαστα και χρησιμοποιούν παιδιά καταβεβλημένα με οικονομικές δυσκολίες και κοινωνική εξαθλίωση. Όταν δε στρατολογούνται σε καιρό πολέμου, τότε, προσπαθούν με δύσκολους τρόπους να επιβιώσουν σε καιρό ειρήνης.

Η αύξηση της παγκόσμιας ανισότητας είναι πηγή όχι μόνο κοινωνικών εντάσεων, αλλά και απειλή για το παγκόσμιο περιβάλλον. Καθώς η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης δίνει έμφαση περισσότερο στα κέρδη, τις αγορές και χρηματιστήρια και λιγότερο στον άνθρωπο, επιδεινώνει τις περιβαλλοντικές ανισορροπίες που απειλούν τον πλανήτη¹⁶.

Ο ακαδημαϊκός κ. Γεωργίου λέει: «Ανησυχεί το γεγονός πως η παγκοσμιοποίηση ενώ επιταχύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης των οικονομιών διανέμει, ωστόσο, άνισα, τον κοινωνικό πλούτο και τις ευκαιρίες που παρέχονται, προκαλώντας έντονες κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικά χάσματα που διευρύνονται όλο και περισσότερο»¹⁷.

Σοβαροί κίνδυνοι απειλούν τη βιωσιμότητα της γης μας εξαιτίας της ανθρώπινης αλαζονείας και της αλόγιστης εκμετάλλευσης της φύσης. Θ' αρκεστώ σε μια επιγραμματική αναφορά των κινδύνων αυτών, χωρίς αυτό να σημαίνει πως μειώνεται η σπουδαιότητά τους.

16. Σύμφωνα με διάφορες αναπτυξιακές θεωρίες που βασίζονταν στα φυσικά προνόμια μιας περιφέρειας έγιναν διάφορες επεμβάσεις στη φύση π.χ. εκτροπή του Αχελώου. Ν. Kaldor, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΕΞΑΝΤΑΣ 1992, άρθρο 4.1

17. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, Γ.Α. ΓΕΩΡΓΟΥ, ΒΙΟΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ, σελ. 41, Ιούνιος 2001.

Ως σπουδαιότεροι θεωρούνται: το φαινόμενο του θερμοκηπίου με άμεσες συνέπειες την αλλαγή του κλίματος διεθνώς και την έλλειψη υδάτινων πόρων. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζονται σε αφιέρωμα της Ελευθεροτυπίας «σε ολόκληρο τον κόσμο, δεκαπέντε εκατομμύρια στρέμματα καλλιεργήσιμης γης ερημώνονται κάθε χρόνο»¹⁸.

Επιπλέον σοβαροί κίνδυνοι είναι η αποψίλωση και απώλεια της βιοποικιλότητας, το πρόβλημα των απορριμμάτων και η αύξηση των μολυσματικών ασθενειών. Συγκεκριμένα «μόνο το 1995 χάθηκαν 17,5 εκατομμύρια άνθρωποι από μολυσματικές ασθένειες», όπως μας πληροφορεί η ίδια πηγή. Επίσης σαν σοβαροί κίνδυνοι αναφέρονται οι τοξίνες, πολλές από τις οποίες δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς και ίσως είναι καρκινογόνες καθώς και η υπερκατανάλωση με πρωταγωνίστρια χώρα τις ΗΠΑ, όπου σύμφωνα με δημοσκόπηση μιας εταιρείας «το 82% των Αμερικάνων συνειδητοποιούν ότι "οι περισσότεροι από μας αγοράζουμε και καταναλώνουμε περισσότερα από όσα χρειαζόμαστε" και το 28% προέβησαν εθελοντικά σε αλλαγές του τρόπου ζωής, που είχε αποτέλεσμα να βγάσουν λιγότερα λεφτά»¹⁹.

Εξίσου σημαντική είναι η εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα από τη χρήση αυτοκινήτων και φορτηγών. Υπολογίζεται πως σ' ένα χρόνο το μέσο αυτοκίνητο παράγει πέντε τόνους διοξειδίου του άνθρακα, το οποίο βέβαια καταλήγει στην ατμόσφαιρα και επιδεινώνει την αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Εκτός όμως από τις επιπτώσεις των ρύπων στην ατμόσφαιρα τίθεται εύλογα το ερώτημα ως πότε οι πηγές πετρελαίου θα είναι σε θέση να μας παρέχουν άφθονο πετρέλαιο για να καλύπτουμε τις ενεργειακές μας ανάγκες; Και μην ξεχνάμε τις διακυμάνσεις των τιμών που ανά πάσα στιγμή προκαλούν εθνική και διεθνή αναστάτωση με τις προκαλούμενες ανεργίες και τις αλυσιδωτές συνέπειες στην προμήθεια των καταστημάτων στις μετακινήσεις μας κ.λ.π.

18. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Οικολογία και οικονομία», 25/11/2000

19. ίδιο αφιέρωμα.

Μήπως είναι υπερβολικό αν πούμε πως ο πλανήτης βρίσκεται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης; Η μήπως είναι περισσότερο υπερβολικό αν πούμε πως ο νέος πόλεμος θα έχει ως διεκδικούμενο αντικείμενο το νερό και όχι το πετρέλαιο; Ήδη η καχεξία του περιβάλλοντος μας απαντά ακυρώνοντας κάθε οικονομικό επίτευγμα είτε αύξηση του ΑΣΕΠ λέγεται αυτό είτε αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος είτε μείωση του δείκτη πληθωρισμού είτε μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Όπως και ο κ. Μωυσής Λίτσας αναρωτιέται *«ως πότε η οικονομία θα προιονίζει το κλαδί πάνω στο οποίο καθόμαστε;»* Θα συμφωνήσω με τη γνώμη του Π. Δρακόπουλου ότι *«η ανάδειξη της αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια προτεραιότητα, όλη αυτή η προβληματική για το "πρασίνισμα" του καπιταλισμού και των κοινωνιών μας δεν είναι παρά το μεγάλο κόλπο του συστήματος, για να διασφαλίσει τη δική του σταθερότητα και όχι του πλανήτη, δηλαδή το σύστημα δημιουργεί ένα πλαστό όραμα ...»*. Δυστυχώς η οικονομική δραστηριότητα έχει καταλάβει όλο το ζωτικό χώρο για τους ανθρώπους, κάνοντας τη ζωή μας αβίωτη καθώς έχουμε παραγκωνήσει τα πιο θεμελιώδη στοιχεία, το περιβάλλον και τον άνθρωπο. Το κίνημα προστασίας της φύσης στις ΗΠΑ *«ανάμεσα στα άλλα προωθεί τη θέση ότι τα ξεκάθαρα όρια που θέτει η φύση στην οικονομική ανάπτυξη δεν μπορούν να ξεπεραστούν από την τεχνολογική πρόοδο»²⁰*.

Το ίδιο αφιέρωμα παρουσιάζει ορισμένα ορόσημα. Το 1969: Δημιουργείται η οργάνωση «Φίλοι της γης», η πρώτη μη κυβερνητική οργάνωση που θέτει επί τάπητος διεθνώς το ζήτημα της προστασίας του πλανήτη από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, της διατήρησης της βιολογικής, πολιτιστικής και εθνικής ποικιλότητας αλλά και της ενδυνάμωσης της φωνής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με την ανάπτυξη κλπ. Το 1989 το τάνκερ «Εξον Βαλντέζ» χύνει έντεκα εκατομμύρια γαλόνια πετρελαίου στις παρθενικές ακτές της Αλάσκας. Οι πολυεθνικές έρχονται τώρα αντιμέτωπες με τις πιέσεις της κοινωνίας των πολιτών και το ζήτημα της κοινωνικής ευθύνης τους. Αρχίζουν έκτοτε να πρασινίζουν και να δηλώνουν "καλοί πολίτες".

20. Βλέπε ίδιο αφιέρωμα

Παρ' όλες τις δηλώσεις μας, όμως, ο τρόπος ζωής μας είναι το κοινό κριτήριο που φανερώνει το ποιοι είμαστε. Και αυτό είναι που χρειάζεται αλλαγή. Ο όρος «φυσικός καπιταλισμός»²¹, που σημαίνει πως οι επιχειρήσεις, αντίθετα από ότι έχουν κάνει ως τώρα, μπορούν να κάνουν καλό στον πλανήτη αν προχωρήσουν στις δέουσες αλλαγές, μας προτείνει ένα νέο τρόπο ζωής. Έτσι, η τεράστια αύξηση της ανακύκλωσης υλικών και η ορθή χρήση όλων των προϊόντων της βιομηχανίας, ο δανεισμός ή η ενοικίαση πολλών από αυτών και όχι η αγορά τους με αποτέλεσμα την πολλαπλή χρήση του ίδιου προϊόντος άρα τη μείωση των σκουπιδιών και αποβλήτων, και η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας, όπως του υδρογόνου για καύσιμη ύλη στα αυτοκίνητα, είναι οι νέες προτάσεις που παρουσιάζονται και πηγάζουν από το φυσικό καπιταλισμό.

Δεν είναι πάνω από εκατό χρόνια που το εργατικό κίνημα, μέσα από αγώνες και πολύ αίμα, διαμόρφωσε τελικά τις πολυπόθητες συνθήκες εργασίας για ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Οι κοινωνικές κατακτήσεις, όπως το οκτάωρο, μισθοί, άδειες με απολαβές, ξεκούραση τα σαββατοκύριακα, ασφάλεια για τους εργαζομένους, συντάξεις κ.α. αποτελούν σήμερα για το μεγαλύτερο μέρος των νεότερων γενεών δεδομένες συνθήκες, κεκτημένα δικαιώματα και παύουν επομένως να θεωρούνται επίκαιρο κοινωνικό ζήτημα οι διεκδικήσεις του τότε εργατικού κινήματος.

Νέοι παράγοντες, όπως η τεχνολογία, ο αυτοματισμός, η ανεργία, η συνεχόμενη κοινωνική αδικία, η υπερπαραγωγή και συνακόλουθα η υπερκατανάλωση, δίνουν νέο περιεχόμενο στο κοινωνικό ζήτημα. Πρωταγωνιστής σ' αυτό γίνεται για πολλούς η ανεύρεση εργασίας ενώ γίνεται η διεκδίκηση ελεύθερου χρόνου για όσους έχουν υποταχθεί στα καταναλωτικά πρότυπα, καθότι οι χαμηλοί μισθοί σε συνδυασμό με την αύξηση της ακρίβειας απαιτούν δεύτερη εργασία ή υπερωρίες.

Τα αιτήματα αλλάζουν και η ταξική πάλη, αντί να κατευνάζεται, σύμφωνα με υποσχέσεις και προβλέψεις των κοινωνικών ομάδων, που είναι αποκλειστικά οι ευνοημένοι αλλά και αυτοτελής εκφραστής και δημιουργός

21. ίδιο αφιέρωμα.

του νέου μοντέλου οικονομίας, δηλαδή της νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής και του καπιταλιστικού δομικού κοινωνικού σχεδιασμού, απλά παίρνει νέα μορφή ψάχνοντας να εκφραστεί μέσα από νέα σχήματα. Στη θέση των γεμάτων αισιοδοξία για πλούτο και κοινωνική αποκατάσταση θεωριών είναι τώρα η ματαιοδοξία, ο φόβος και η αστάθεια. Πράγματι είμαστε θεατές της συνεχιζόμενης σταδιακής οικονομικής εξαθλίωσης όλο και μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού.

Νέες κοινωνικές συγκρούσεις αναδύονται στον πολιτικοοικονομικό κόσμο. Το φάντασμα της ταξικής πάλης δε θα πάψει να τρομάζει και να αφυπνίζει τους εκάστοτε ιδιοκτήτες του κοινωνικού οικοδομήματος. Η πολυπλοκότητα των εργασιακών σχέσεων και η εσωτερική διαφοροποίηση στα καταστατικά λειτουργίας των καπιταλιστικών μέσων παραγωγής, έτσι όπως έχουν διαμορφωθεί από τις νέες ανάγκες που το ίδιο το σύστημα αναγεννά, καθιστούν την κοινωνική σύγκρουση ανομοιογενές φαινόμενο και κατακερματισμένο παράλληλα διαμορφωμένο με τον «χωρικό καταμερισμό της εργασίας»²³. Ο όρος *κατακερματισμός* «*δε σημαίνει μόνο ότι αυξάνει ο κατακερματισμός σε περισσότερα επιμέρους κομμάτια της απαιτούμενης παραγωγής, αλλά και ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή αφορά στη δυνατότητα να αξιοποιούνται περισσότεροι εργαζόμενοι χωρίς ιδιαίτερη αξία της ιδιαίτερης δεξιότητας ή ειδίκευσης. Η απλοποίηση της δουλειάς είναι η ουσία του πιο διευρυμένου καταμερισμού... δηλαδή η δουλειά του ενός μπορούν να την κάνουν και άλλοι. Έτσι αποδεικνύεται ότι κανείς δεν είναι αντικατάστατος, κανείς δεν είναι ασφαλής στη θέση του, όλοι είναι δυνάμει αναπληρωτές των άλλων και δυνάμει άτομα προς αντικατάσταση*»²⁴.

23. Ο όρος «χωρικός καταμερισμός της εργασίας» αναφέρεται στον τρόπο ανταπόκρισης της βιομηχανίας ως προς την άνιση γεωγραφική κατανομή των συνθηκών παραγωγής. (Με ποια έννοια περιφερειακό πρόβλημα;, Doreen Massey – 1979, Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Εξάντας 1992, σελ. 36).

24. Κοινωνία και Εργασία, Ανδρέας Ν. Λύτρας, Εκδόσεις Παπαζήση 2000, σελ. 60.

Η βιομηχανική εποχή, όχι μόνο ως διάστημα κάποιων ετών, μα ως διάνοια ευνόησε το συσχετισμό της εργατικής μάζας με οργανωτικά συλλογικά σχήματα, που η ίδια εργατική μάζα επινόησε και την περαιτέρω σύνδεση και συνεργασία των σχημάτων αυτών με πολιτικά κόμματα κα τέλος με τη θεσμική κατοχύρωσή τους ως οργανώσεις και την ανάδειξη των κοινωνικών δικαιωμάτων τους σε κοινωνικό ζήτημα. Τα διαπλεκόμενα αυτά επίπεδα οργάνωσης, εκπροσώπησης, διεκδίκησης και δράσης των φορέων εργασίας έχουν χάσει τα χαρακτηριστικά της συνεργασίας και αλληλεπίδρασης μεταξύ τους εξαιτίας της έντασης των κοινωνικών και πολιτικών δρώντων, υποταγμένοι τομείς στην οικονομική πρόοδο.

Επαγωγικά, επομένως, διασπάται ο συνεκτικός δεσμός μεταξύ τους καταλύοντας το πιεστικό ρόλο των συνδικαλιστικών οργανώσεων προς το πολιτικό σύστημα. Αντίθετα η ηγετική τάξη πάντα βρίσκεται παρών κατευθύνοντας τις εξελίξεις υπό το πρίσμα του εκσυγχρονισμού.

Ταυτόχρονα το συνδικαλιστικό κίνημα έχασε την ικανότητά του να λειτουργεί ως συνεκτικός κρίκος μεταξύ των εργατών. Ενώ κάποτε ο εργατικός αγώνας διακατεχόταν από σύμπνοια για το κοινό όφελος του εργατικού κόσμου και η υποστήριξη της εργατικής τάξης ταυτιζόταν με κάθε δράση του συνδικαλιστικού φρονήματος, η σημερινή εικόνα παρουσιάζει διχόνοια και έλλειψη αλληλεγγύης.

Πρόκειται στην πραγματικότητα για τα αποτελέσματα της ανύπαρκτης πλέον διαπραγματευτικής δύναμης του εργαζομένου εξαιτίας της ποικιλίας των εργασιακών συνδυαζόμενων καθεστώτων που έχουν στη διάθεσή τους οι επιχειρήσεις ως επιλογές, απόρροια του ανταγωνισμού και της πολυμορφικής δομής των αναγκών της εργασιακής τάξης. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος "εργασιακό καθεστώς" σημαίνει τη μορφή οργάνωσης της εργασίας μέσα στον σημερινό επαγγελματικό χώρο η οποία προσδιορίζεται από την ιδιότητα του εργαζομένου²⁵. Αναλυτικότερα το σημερινό τοπίο στον εργασιακό τομέα σκιαγραφείται ως εξής: *«οι σχετικά σταθεροί εργαζόμενοι, με απαίτηση να κάνουν περισσότερες δουλειές ή περισσότερη εργασία και ίσως με μεγαλύτερες αποδοχές, υπερέρχουν σε σχέση τουλάχιστον προς τους ασταθείς και ιδίως προς τους μερικώς απασχολούμενους*

25 Κοινωνία και εργασία, Ανδρέας Ν. Λύτρας, Εκδόσεις Παπαζήση 2000, κεφ. 2, σελ. 59 – 70.

. Οι εντελώς ασταθείς - μερικώς απασχολούμενοι είναι υποχρεωμένοι... να επιβιώνουν καθώς οι αμοιβές τους δεν επαρκούν... ψάχνοντας για περισσότερη δουλειά»²⁶.

Οι επιχειρήσεις αξιολογούν την προσφορά και αποδοτικότητα του κάθε συνδυασμού, ο ανταγωνισμός οξύνεται, ο αριθμός των προσφερόμενων εργαζομένων ικανοποιητικός, έτσι ώστε αν κάποιος δυσαρεστηθεί δεκάδες άλλοι μπορούν να πάρουν τη θέση του... Η αξία της αντίστασης εκμηδενίζεται ατομικά. Αντίθετα, μπορεί να αναδειχθεί σε συλλογικό επίπεδο. Αρκεί να αφυπνιστούν οι φορείς και να υποδείξουν τους νέους τρόπους προσαρμοσμένους στα σημερινά δεδομένα «παγκοσμιοποίησης».

Απόδειξη, η ίδια ιστορία ότι τα κινήματα και οι μεγάλες κοινωνικές επαναστάσεις δεν οδήγησαν στην υπέρβαση του καπιταλιστικού συστήματος εξαιτίας της διάσπασης των εργαζομένων τάξεων σε υποδεέστερες κοινωνικές τάξεις π.χ. «νέα μικροαστική τάξη»²⁷. Η πολυμέρεια του εργασιακού χώρου εμποδίζει τη συσπείρωση του σε συνδικαλιστικές ενοποιημένες κινήσεις. Οι διάφορες ομάδες των εργαζομένων εμποδίζονται από τον καταμερισμό της εργασίας να γίνουν μέλη συνδικαλιστικών οργανισμών.

Η αξία της ισχύος του κινήματος διαιρείται σε τμηματοποιημένα συμφέροντα καθώς οι ρυθμοί τεχνολογικής ανάπτυξης και αυτοματοποίησης ήταν τόσο ραγδαίοι που σχεδόν ακινητοποίησαν την δράση τους. Επιπρόσθετα θεωρείται μάταιο από τους εργαζομένους που κατά καιρούς αλλάζει το αντικείμενο εργασίας τους να συνδικαλισθούν. Οι υπόλοιπες ομάδες που έχουν μια σταθερή εργασία είναι τόσο μικρές, που δεν μπορούν ακόμη και ενοποιημένες σε συνδικαλιστικά σωματεία να αντιπροσωπεύουν και τους υπόλοιπους. Οι άνεργοι, οι άστεγοι και οι περιθωριοποιημένοι από την άλλη πλευρά αισθανόμενοι την εντατική περιθωριοποίηση από τον συμβατό κοινωνικό χώρο, εμποδίζονται να οργανωθούν καθότι δεν έχουν εκβιαστικά επιχειρήματα απέναντι στο κεφάλαιο. Με άλλα λόγια είναι δύσκολο να ασκήσουν πίεση στο κατεστημένο, παρά μόνο με τη χρήση βίας και ανάρμοστης κοινωνικής συμπεριφοράς, συμβάλλοντας, μ' αυτόν τον τρόπο στην όξυνση των προβλημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο.

26. Κοινωνία και εργασία, Ανδρέας Ν. Λύτρας, σελ. 93, Εκδόσεις Παπαζήση 2000.

27. Βλέπε αναλυτικά Κοινωνία και εργασία, Κεφ.4, σελ. 149, Εκδόσεις Παπαζήση 2000

Ίσως για έναν απλό άνθρωπο αυτή η πίεση να ήταν αρκετή για να επανεξετάσει τις πολιτικές του. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τους «ισχυρούς», εφόσον τίποτα δεν φαντάζει τρομακτικό μπροστά στην «άτρωτη», κατά τη γνώμη τους, κυριαρχία.

Έτσι κυριαρχεί αβεβαιότητα στις δομές των εργασιακών σχέσεων. Τα όρια που ξεχώριζαν κάποτε τις τάξεις τώρα έχουν πολυδιαιρεθεί σε σημείο τέτοιο, ώστε το εργατικό σώμα να μην μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ενιαίο σύνολο εργατών, με τις ίδιες απαιτήσεις και κοινωνικές επιδιώξεις. Εμφανές είναι το φαινόμενο της εξατομίκευσης της κάθε περίπτωσης, καθώς κάθε άτομο υιοθετεί διαφορετικά εργασιακά χαρακτηριστικά, που δεν συγκλίνουν σχεδόν πουθενά με αυτά κάποιου άλλου.

Το κυρίαρχο κοινό χαρακτηριστικό τους είναι το να διατηρούνται «σταθεροί στην αστάθεια» της εξασφάλισης εργατικού μέλλοντος για τους ίδιους καταρχήν και κατά δεύτερον για όλο αυτό το πλήθος των απογόνων που έρχονται στον κόσμο της αγορά με πάθος και ζήλο να δημιουργήσουν βάσει όσων κοινωνικών κατακτήσεων πραγματοποιήθηκαν τους προηγούμενους αιώνες από τους προγόνους τους.

Συμπερασματικά, καταλήγουμε στην παρατήρηση ότι πραγματοποιείται «*μια συνεχής απομαζικοποίηση των συνδικάτων*»²⁸ στις περισσότερες χώρες, που συνοδεύεται από την τάση της αποχής από την εκλογική διαδικασία και οποιαδήποτε άλλη μορφή πολιτικοποίησης. Φανερά οι απογοητευμένοι εκφράζουν την αποστροφή τους για τις πολιτικές διεργασίες απορρίπτοντάς τες με το χειρότερο τρόπο (και για τους απορρίπτοντες και για τους απορριπτόμενους) την αδιαφορία. Παλιότερα συνηθιζόταν να μην συμμετέχουν ενεργά οι άποροι και γενικότερα το φτωχό μέρος του πληθυσμού. Σήμερα όμως οι «αμέτοχοι» αυξάνονται, καθότι α) αυξάνονται οι φτωχοί στο σύνολό τους και β) όλο και περισσότεροι από τα ανώτερα στρώματα αποδοκιμάζουν το πολιτικό σύστημα, επειδή είναι ενοχλημένοι από την δράση των κυβερνήσεων.

28. Δες αναλυτικά Διαγραμματική απεικόνιση στο Κοινωνία και Εργασία, κεφ.4, σελ. 155, Εκδόσεις Παπαζήση 2000

Η πίστη στην εγκυρότητα και στην αξία ορισμένων οραματισμών και προγραμμάτων κοινωνικού μετασχηματισμού έχει κλονιστεί σοβαρά. Δεν είναι πάντοτε σαφές ενάντια σε ποιόν και με ποιόν τρόπο πρέπει να κινητοποιηθούμε και να παλέψουμε. «*Η σύγχρονη πολιτική βασίζεται όλο και περισσότερο σε ένα σύνολο τεχνικών και εξειδικευμένων γνώσεων, στις οποίες έχουν πρόσβαση μόνον ειδικοί. Η μεγάλη πολυπλοκότητα των σύγχρονων οικονομικών και νομισματικών ζητημάτων ή των προβλημάτων της διεθνούς πολιτικής σε συνθήκες πλανητικής αλληλεξάρτησης των οικονομικών και των χωρών κάνουν των αλλαγή αδύνατη*»²⁹.

Οι αιτίες είναι πολλές και πολύ αληθινές. Η απογύμνωση των οραματικών βλέψεων και η σκληρή πραγματικότητα καθιστούν τους λαϊκούς αντιπροσώπους ψεύτικους. Οι ατελέσφορες προσπάθειες αιώνων τώρα για μια τέλεια κοινωνία που όλοι περίμεναν, αποδεικνύουν σε πολλούς από 'μας την ματαιότητα των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων. Συνακόλουθα κυριαρχεί η απογοήτευση και εγκατάλειψη των προσπαθειών ενώ το ενδιαφέρον περιορίζεται στο πρόσωπο του καθενός ατομικά. Για πολλούς ως λύση παρουσιάζεται «*η πολιτική ενεργοποίηση και η διεύρυνση της δημοκρατίας*»³⁰, προκειμένου να απεγκλωβιστεί η κοινωνική οργάνωση από την αδράνεια και την παθητική παρακολούθηση των νέων δρώντων που λειτουργούν εις βάρος της.

Άλλοι θεωρούν ως προτιμότερη λύση το οικονομικοκοινωνικό μοντέλο που ονομάζεται *σύγχρονη αναγέννηση*. Προκειμένου δηλαδή να επιτευχθεί ισορροπία στο σύστημα όπου η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών έχει τη πρώτη θέση, είναι αναγκαίο να αναζητηθούν νέοι τρόποι υπέρβασης των προβλημάτων. Πρόκειται για το μοντέλο που θέτει τον άνθρωπο στο κέντρο του ενδιαφέροντος με μέσο την καλύτερη παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και την αποτελεσματικότερη κάλυψη των αναγκών, χωρίς όμως να παραγκωνίζεται η ανάγκη για συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας³¹.

Ανεξάρτητα από το ποια είναι τελικά η ορθότερη λύση είναι δεδομένο πως το ζήτημα της κοινωνικής ανασυγκρότησης και της διεκδίκησης απαιτήσεων

28. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «*Διαδήλωση*», 20/11/1999

29. Δες αναλυτικά Λύτρας Κοινωνία και Εργασία, σελ. 157, Εκδόσεις Παπαζήση 2000.

31. ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, Γ.Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΒΙΟΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

αφορά τον κόσμο της εργασίας. Η δράση θα σημειωθεί από εργασιακούς φορείς και όχι από το κεφάλαιο. Υποστήριξη τέτοιου είδους δράσεων λαμβάνονται από τον κύκλο των ακαδημαϊκών δασκάλων που ενισχύουν, μορφώνουν και καλλιεργούν το πνεύμα τους προς το κοινωνικό συμφέρον καθώς και προς την διατήρηση του ενδιαφέροντος προς το συνάνθρωπο, δηλαδή το αίσθημα της ανθρωπιάς.

Οι τελευταίες εξελίξεις στον Ευρωπαϊκό χώρο όσον αφορά την εργασία προωθούν ως λύση την Πράσινη Βίβλο. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 οι επίτροποι Pascal Lamy (Εμπόριο) και Άννα Διαμαντοπούλου (Απασχόληση και Κοινωνικές Υποθέσεις) παρατήρησαν πως οι πολίτες αισθάνονται την ανάγκη να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα που να προωθεί την κοινωνική ανάπτυξη και τα θεμελιώδη δικαιώματα και θεωρούν ότι το υπάρχον μοντέλο διακυβέρνησης δεν αντιμετωπίζει κατάλληλα το πρόβλημα αυτό και παρουσίασαν μια Πράσινη Βίβλο για την προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου όσον αφορά την εταιρική κοινωνική ευθύνη, όπου οι επιχειρήσεις αποφασίζουν οικειοθελώς να συμβάλλουν στην δημιουργία μιας καλύτερης κοινωνίας.

Η Πράσινη Βίβλος, που θα χρησιμοποιηθεί ως βάση για την έναρξη διάλογου υιοθετεί την προσέγγιση των τριών ουσιωδών στοιχείων σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις αναλαμβάνουν εκουσίως κοινωνικές και περιβαλλοντικές δεσμεύσεις, εκτός από τις οικονομικές. Κατέληξαν λοιπόν πως θα πρέπει να επαναφερθεί η ισορροπία του συστήματος, ώστε η Πράσινη Βίβλος να συμβάλλει στην προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης και να εξασφαλίσει ότι όλα τα άτομα και όλες οι χώρες επωφελούνται από την παγκοσμιοποίηση³².

Για όλους η ευθύνη της διεκδίκησης ανάγεται αποκλειστικά στον αδικημένο, ο οποίος χρησιμοποιώντας τα μέσα που έχει στη διάθεση του ή ό,τι άλλο μέσο μπορεί να δημιουργήσει θα υψωθεί αναζητώντας τα δικαιώματα στην εργασία και τα καθολικά κοινωνικά δικαιώματα, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για την αξιοπρεπή επιβίωση του ως άτομο με πολιτικά δικαιώματα.

Η νέα στροφή της κοινωνίας προς αναζήτηση νέων λύσεων, καθότι κυριαρχεί απογοήτευση και ανασφάλεια, την οδηγεί σε έτοιμες μεταφυσικές λύσεις

32. Περιοδικό Δημοτική Προ-ενημέρωση, Αθήνα, 14 Ιουλίου 2001

που υπόσχονται διάφοροι σωτήρες. Πολλοί αυτό το θεωρούν επιστροφή στο Θεό, μα μια πιο κοντινή ματιά μας φανερώνει στην ουσία την παραπλάνηση καθότι οι παραδοσιακοί συλλογισμοί και πεποιθήσεις έχουν τεθεί στο περιθώριο και ελάχιστα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Μέσα στον ανεμοστρόβιλο της παγκοσμιοποίησης αλλοιώνεται το πεδίο ανάπτυξης ανθρωπιστικών αρχών και οτιδήποτε άλλο που σημαίνει «χειραφέτηση του ανθρώπου και αναγέννηση του πνεύματος» απαξιώνεται, παίρνοντας τη θέση του ότι σημαίνει «επένδυση στη φθορά», που αλλιώς μεταφράζεται επιδίωξη υλικών απολαύσεων, ιδιοποίηση του πλούτου, αγορά και χρήση μη αναγκαίων αγαθών, απόκτηση επιφάνειας και φήμης, χωρίς όμως πνευματικό κάματο και πολλές φορές μήτε σωματικό .

Η προνομιούχα τάξη πρόκειται να θέσει τους ιδιοτελείς στόχους της σε ισχύ προωθεί τέτοια πρότυπα συμπεριφοράς στους πολίτες δελεάζοντας τους με την παγκοσμιοποίηση των οικονομιών και τη νέα τάξη πραγμάτων. Η κυρίαρχη ιδέα των ημερών μας χρησιμοποιεί ως πανάκεια τον εκσυγχρονισμό.

Στοιχείο αυτής της εκσυγχρονιστικής πορείας είναι και η επερχόμενη πολυπολιτισμική συμβίωση και συλλογική ταυτότητα, έννοιες με τόσο βάθος και πλούτο στοιχείων όσο και η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη. Οι περισσότερες επιμέρους ευρωπαϊκές κοινωνίες δείχνουν να έχουν αφομοιώσει στα κύτταρά τους τις έννοιες αυτές που κανείς δεν αντιστέκεται στη διάδοσή τους, εφόσον πράγματι θεωρούνται αναμενόμενη κατάληξη των πολιτισμικών δυνάμεων κατά την προσπάθεια τους να ενστερνιστούν την ιδέα της παγκοσμιοποίησης στους κόλπους τους. Η παράδοση κάθε λαού, χωρίς να εξαφανίζεται, περιθωριοποιείται. Κανείς δε μοιάζει να ενοχλείται πραγματικά από τις προσμίξεις των συνηθειών και η συμβίωση διαφορετικών λαών μοιάζει πολύ ελκυστική και ενδιαφέρουσα. Η ανταλλαγή ιδεών και η διαπλοκή μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών των πολιτών κερδίζει έδαφος. Ταυτόχρονα αναδεικνύεται η αξία και η σπουδαιότητα της ιδιαιτερότητας της κάθε κοινωνικής κουλτούρας.

Αυτή η νέα πραγματικότητα στοιχειοθετεί νέες μορφές οργάνωσης μεταξύ των επιπέδων δράσης του ανθρώπου καθώς και αλληλοσυσχέτησης τους. Λαμβάνουν χώρα αλλαγές στις αξίες, στα πρότυπα όσο θετικά ή αρνητικά είναι αυτά, τόσο γρήγορα που δύσκολα γίνεται αντιληπτή η διαφορά από τους ανθρώπους. Ακόμη πιο δύσκολα βρίσκουν τρόπο αντιμετώπισης στα προβλήματα που ανακύπτουν στην επιφάνεια και οι ηθικές – πνευματικές αντιστάσεις μοιάζουν σπάνιο είδος προς εξαφάνιση.

Οι πολιτιστικές ζυμώσεις δεν επιλέγουν τον κοινωνικό χώρο που θα δραματιστούν και έτσι η πολυμέρεια θεωρείται χαρακτηριστικό και των ελληνικών κοινωνικών σχέσεων και δομών. Συνεπώς νέα ερωτήματα τέθηκαν στο θεωρητικό πεδίο των ιδεολογημάτων και οι παραδοσιακοί σταθεροί συσχετισμοί μεταξύ του σημερινού ελληνικού έθνους με την ορθοδοξία και την προσφορά της Αρχαίας Ελλάδας ως θεμέλιο για την τωρινή οικονομική, νομισματική και περαιτέρω κοινωνική σύζευξη με άλλες ευρωπαϊκές χώρες αδρανοποιούνται.

Οι αλλαγές στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό χώρο δεν περιορίζονται στις προηγούμενες αναφορές. Μέρα με τη μέρα η ρευστότητα καταλαμβάνει όλο και περισσότερο χώρο από όλες τις πτυχές των ανθρωπίνων σχέσεων. Συγκεκριμένα, στον κυβερνητικό χώρο οι συνθήκες έχουν αλλάξει ραγδαία. Οι πολιτικές του κάθε κράτους παίρνουν νέα μορφή αλλάζοντας προσανατολισμό. Ενώ τώρα νέοι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί δρόμοι δοκιμάζονται με σκοπό να βελτιωθεί η ανθρώπινη διαβίωση. Διανύοντας την εποχή των αλλαγών δε μας μένει τίποτα άλλο παρά να προσπαθούμε διαρκώς να στρέψουμε τις αλλαγές προς το μέρος μας.

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

α. Εισαγωγή

Το κράτος πρόνοιας κάνει την εμφάνισή του με διάφορους τύπους, οι οποίοι εκφράζουν τις γεωγραφικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, ιδεολογικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας. Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε, ανάλογα με τα κριτήρια που επιλέγουμε να κάνουμε τη διάκριση κάθε φορά, τα φιλελεύθερα καθεστώτα κοινωνικής αρωγής, τα συντηρητικά, τα "κοινωνικό-δημοκρατικά", τα ισχυρά, τα ασθενή, τα διαφοροποιημένα κ.α.¹

Οι διαφοροποιήσεις αυτές είναι ποικίλες καθότι γίνονται πάντα σε συνάρτηση με το χωροχρόνο ². Έτσι και στις μέρες μας, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα, πως παρατηρείται μια στροφή στη θεώρηση του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας , η ανάπτυξη του οποίου έδωσε νέες διαστάσεις ή μάλλον τόνισε την ήδη υπάρχουσα ανισότητα ανάμεσα στις κοινωνικές-εργατικές τάξεις³. Ενώ λοιπόν το ερώτημα ήταν « πόσο περισσότερο θα παραχθεί ;» από την χρησιμοποίηση της εργατικής τάξης και πως δέχεται αυτή να τη χρησιμοποιήσει το καπιταλιστικό ιδεώδες, τώρα είμαστε στη φάση της αναζήτησης τρόπων σχετικά « με τον τρόπο διανομής αυτών των αγαθών και υπηρεσιών καθώς και κοινωνικής αναπαραγωγής τους», με στόχο όχι πια τη μείωση του εξαντλητικού ωραρίου μα την κατάκτηση του δικαιώματος της ίσης απόλαυσης και χρησιμότητας των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών.

1.Βλ. Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής, Όλγα Στασινοπούλου 1999,Gutenberg, σ.37-41

2. Η εξελισσόμενη σχέση κράτους και κοινωνίας των πολιτών είναι αυτή που προσδιορίζει τις αλλαγές αυτές. βλ. Νίκος Μουζέλης, Νεωτερικότητα, Υστερη Ανάπτυξη και Κοινωνία των Πολιτών, σελ 11-13,περιοδικό ΑΝΑΛΥΣΗ

3.Βλ. Ιδιότητα του πολίτη και Κοινωνική Τάξη μετά από Σαράντα χρόνια,MARSHALL-TOM BOTTOMORE, σελ 163-166

Η εφαρμογή αναδιανεμητικών πολιτικών και ο μεσολαβητικός ρόλος του κράτους πρόνοιας με την θεσμική /αναδιανεμητική του εκδοχή ανέλαβε να εξομαλύνει τις διαφορές ανάμεσα στο ανομοιογενές κοινωνικό περιβάλλον κάθε χώρας. Πολλοί ευελπιστούσαν πως οι κρατικές δυνάμεις θα συγκρατήσουν τα συγκρουόμενα μέτωπα σε συνοχή.

Πιο συγκεκριμένα ο Θανάσης Γιαλιτέσης στο άρθρο του « Οι προλετάριοι της τρίτης χιλιετίας » αναφέρει « στο βαθμό που παρέμενε σταθερή η σχέση ανάμεσα σε οικονομική ανάπτυξη , αύξηση της απασχόλησης, επέκταση των υπηρεσιών και της ευημερίας, η διαπάλη γύρω από την κατανομή των δημόσιων πόρων μπορούσε ακόμη να παρουσιάζεται ως πολιτική σύγκρουση ανάμεσα σε διακριτά και διαφορετικά κοινωνικά μέτωπα. Ο κόσμος της μισθωτής εργασίας μπορούσε επομένως να συγκρατεί τις φυγόκεντρες τάσεις και να διατηρεί μian ορισμένη συνοχή»⁴.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 νέες απόψεις ⁵ άρχισαν να εμφανίζονται σχετικές με την ισχύ και την αποτελεσματικότητα του εκάστοτε κράτους πρόνοιας στην επίλυση των κοινωνικών ανισοτήτων και στην διατήρηση του βιοτικού επιπέδου μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού που είχε αναλάβει να προστατέψει και να ενισχύσει ⁶. Ένα συνεχές φάσμα παραγόντων συνέβαλλε στην καθολική στροφή των μελετητών της κοινωνικής πολιτικής προς ένα νέο τύπο προνοιακού καθεστώτος. Ειδικότερα «από τα μέσα της δεκαετίας του '80, ενισχύεται η αναζήτηση της έννοιας και του περιεχομένου ενός σύγχρονου προνοιακού πλουραλισμού στην πορεία αναδιάρθρωσης της κοινωνικής πολιτικής σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο»⁷.

4.Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας " Πρωτομαγιά",30/4/99

5.Οι φιλελεύθεροι παρουσιάζουν μια νέο-πλουραλιστική προσέγγιση στην ερμηνεία των σχέσεων μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και της Τοπικής αυτοδιοίκησης, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, σ.30,τεύχος 49-1998.

6.Βλ. Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη μετά από Σαραντα Χρόνια, MARSHALL-TOM BOTTOMORE, σελ 167-170.

7.Βλ. Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής, Όλγα Στασινοπούλου 1999,Gutenberg,σ.59

Το πλουραλιστικό μοντέλο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών βασίζεται στην αρχή της συνεργασίας μεταξύ των δημοσίων φορέων, των άτυπων δικτύων οικογενειακής υποστήριξης, της αγοράς και της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών σε εθελοντικά σχήματα, φορείς με τελικό αποδέκτη το κοινωνικό σύνολο σε τοπικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, για την ορθότερη αντιμετώπιση των κοινωνιολογικών παθολογικών φαινομένων με ταυτόχρονη εξοικονόμηση οικονομικών πόρων. Η διαπλοκή των άτυπων συστημάτων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών με τα κρατικά συστήματα είναι πλέον επίσημη.

Η νέα αυτή ιδεολογική αναζήτηση οδήγησε σε νέο επιστημονικό διάλογο ενώ η σταδιακή επικράτησή του μοντέλου αυτού δημιούργησε θετικές και αρνητικές ανησυχίες στις πολιτικές παρατάξεις, στα πολλαπλά κοινωνικά κινήματα, στην ηγεμονική τάξη και γενικότερα σε όλες τις κοινωνικές τάξεις που στην ουσία προσδιορίζουν είτε σε εθνικό είτε σε υπερεθνικό επίπεδο τη νέα τάξη πραγμάτων ανάλογα με τα οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά, ιδεολογικά τους συμφέροντα.

Ίδιας σημασίας είναι και οι συνέπειες που επήλθαν σε τομείς όπως η ανεπίσημη φροντίδα, τα δύο φύλα, η ενδυνάμωση των πολιτών, η σχέση ιδιωτικού –δημοσίου χώρου, ο επαναπροσδιορισμός των εννοιών αλληλεγγύη, συμμετοχή, ομαδικότητα, κοινωνία των πολιτών και τέλος στον τομέα της διοίκησης δηλ. την αναζήτηση νέων μορφών οργάνωσης και διαχείρισης των εφαρμογών του πλουραλιστικού σχήματος⁸.

Βέβαια η τάση αυτή της πολυμέρειας στον κοινωνικό τομέα και πιο συγκεκριμένα της παροχής φροντίδας υπήρχε πολύ πριν προταθεί αυτή από τις νεοφιλελεύθερες απόψεις ως η ιδανικότερη για την κοινωνική ευημερία. Χρόνια πριν, ανά τον κόσμο, οι άνθρωποι οργανώνονταν σε τοπικούς συλλόγους με απώτερους κοινωνικούς στόχους με βάση τα αλτρουιστικά τους συναισθήματα.

8.Βλ.αναλυτικά Όλγα Στασινοπούλου, Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής, 1999, Gutenberg, σ.58

β. Οι νεωτεριστικές τάσεις κοινωνικής πολιτικής στον Ευρωπαϊκό χώρο

Καθώς τα παραδοσιακά σχήματα διέρχονται κρίση κατάρρευσης ανεξάρτητα από τις γενεσιουργές της αιτίες όλο περισσότερο οι στοχαστές των κοινωνικών ζητημάτων κατευθύνουν τους οραματισμούς τους προς μια ευεργετική πραγματικότητα, έχοντας για όπλο την ενθάρρυνση των πολιτών για αυτοβοήθεια και την προσωπική προσφορά. Ο Rifkin παρατηρεί πως « μαζί με την απώλεια σπουδαιότητας του γεωπολιτικού του ρόλου, το έθνος –κράτος βλέπει να φθίνει και ο ρόλος του ως εργοδότη σε περιπτώσεις έσχατης ανάγκης...οι κυβερνήσεις προβληματισμένες από αυξανόμενα μακροχρόνια χρέη και ελλείμματα προϋπολογισμών...οι εθνικές κυβερνήσεις προσπαθούν να αποποιηθούν την ευθύνη για την εγγύηση των αγορών, μειώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο τόσο την οικονομική τους επιρροή στις υπερεθνικές επιχειρήσεις όσο και τη δυνατότητα τους να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής των υπηκόων τους. .»⁹

Η αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους, υπό την επίκληση του παγκόσμιου ανταγωνισμού, αλλά και ο περιορισμός του κράτους δικαίου, υπό την επίκληση της νέας εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας, επιβάλλουν την εγρήγορση της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να μην διασπαστεί η ενότητα ελευθερίας, δημοκρατίας, κοινωνικής αλληλεγγύης, προστασίας κι ανάπτυξης της ανθρώπινης ύπαρξης και πολιτικής ηθικής και πολιτισμικής αξίας¹⁰.

9.Βλ. Jeremy Rifkin,Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, «εκδόσεις Α.Α.Λιβάνης», σ.416

10.Ο μειούμενος ρόλος τόσο του απλού εργάτη όσο και των κυβερνήσεων στις υποθέσεις της αγοράς θα επιβάλλει μια ριζική αναθεώρηση των σχέσεων του κράτους με τον πολίτη, Jeremy Rifkin,Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, εκδόσεις Α. Α.Λιβάνη,κεφ16

Μέσα σ' ένα τέτοιο πλαίσιο δίνεται βαρύτητα στην ατομική πρωτοβουλία και στην εξατομικευμένη δράση, σε πρώτο στάδιο.

Τις τελευταίες δεκαετίες λοιπόν γίνεται λόγος για τον εθελοντικό τομέα, το μη κερδοσκοπικό και για τα δίκτυα της άτυπης φροντίδας: εκεί όπου δίνεται έμφαση σε αλτρουϊστικά συναισθήματα και γίνεται πράξη η αυθεντική προσφορά των ατομικών υπηρεσιών.

γ. Μοντέλο “Εθελοντισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση”

Η επανεκτίμηση των ήδη εφαρμοσμένων και δοκιμασμένων τρόπων κάλυψης των κοινωνικών αναγκών φανερώνει την πραγματική προσφορά των πεδίων αυτών στην επανόρθωση μεγάλου μέρους των κοινωνικά ζημιωμένων. Η συμβολή του εθελοντισμού σε μια κοινωνία που αποδομείται κρίνεται αναγκαία προκειμένου να μετουσιωθεί η διάθεση προσφοράς των ανθρώπων σε οργανωμένη κοινωνική δράση.

Το μοντέλο «εθελοντισμός και τοπική αυτοδιοίκηση» είναι μια ευέλικτη μέθοδος παρέμβασης που εντάσσεται σε όλους τους παραπάνω τομείς μα ειδικότερα στο τμήμα του συντονισμού διαφορετικού τύπου φορέων στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής, το οποίο αποτελεί επιμέρους μέτρο της γενικότερης αναδιαρθρωτικής κοινωνικής δράσης κατά την προσπάθεια υπέρβασης του μεταπολεμικού κοινωνικού κράτους, με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη των σχέσεων κράτους – κοινωνίας με την κοινωνική πολιτική στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Το παραπάνω μοντέλο θα επιβιώσει αν μετατραπεί σε έναν αξιόλογο μηχανισμό αμοιβαίας δέσμευσης, δηλαδή σε κοινωνικές νόρμες μέσω των οποίων προκαθορίζονται οι υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών και εδραιώνεται η μεταξύ τους εμπιστοσύνη και κοινωνική οργάνωση.

Με άλλα λόγια αναδεικνύεται η σημασία ενός εσωτερικού μηχανισμού αμοιβαίας και παράλληλης δέσμευσης των μερών ο οποίος θα υπολογίζει τις εξωτερικές επιδράσεις των ανταλλαγών και θα επιτρέπει την αποτελεσματικότερη κατανομή του κόστους και οφέλους μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.

Ο μηχανισμός αυτός θα συνιστά έναν τρόπο άμεσης πρόσβασης στην κοινωνική παθολογία μ' ένα ευρύ φάσμα δράσεων , το οποίο θα εμπερικλείει τα εξής στάδια :

- 1.της πρόληψης
- 2.της ενημέρωσης
3. της ειδικότερης πληροφόρησης
- 4.της αναζήτησης αιτίων
- 5.της καταστολής των αρνητικών συμπτωμάτων
- 6.της καταγραφής των αναγκών ανά τοπική κοινωνία
- 7.της υποστήριξης και παροχής υπηρεσιών συμβουλευτικής φύσεως
- 8.της υλικής και ηθικής ενίσχυσης
- 9.της εκπαίδευσης εθελοντών για ειδικές δράσεις π.χ πυρόσβεση
- 10.της ενίσχυσης των γυναικών στην αγορά εργασίας και άλλες επιμέρους εξειδικευμένες δράσεις.

Οι τοπικοί σύλλογοι – πολιτιστικοί, εμπορικοί, αγροτικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί, ιδεολογικοί συνεισφέρουν στην αποδοτικότητα των διοικητικών θεσμών και προγραμμάτων αναπτύξεως μιας χώρας ή μιας περιφέρειας, διότι αναπτύσσουν την Κοινωνία των Πολιτών ¹¹. Συγκεκριμένα αναπτύσσονται ενοποιητικοί δεσμοί μεταξύ των τοπικών οργανισμών βασισμένοι πάνω στις θεμελιώδεις αρχές της αλληλεγγύης, της ηθικής δέσμευσης προς το μακροχρόνιο κοινωνικό όφελος και στην υπεροχή των φιλικών και συγγενικών δεσμών, των δεσμών γειτνίασης και των κοινοτικών δεσμών με άμεσο αντίκτυπο στην τελική εικόνα της Κοινωνικής οργάνωσης των τοπικών φορέων κοινωνικοποίησης του πληθυσμού.

11 «Ο όρος Κοινωνία των πολιτών χρησιμοποιείται με τόσο ευρεία έννοια ώστε να καλύπτει μη κρατικές ομάδες και μη κρατικούς θεσμούς που υπάρχουν σε κάθε είδους κοινωνίες,δηλαδή ομάδες πίεσης»,Γ.Πανούσης, «Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνία των Πολιτών»,Κοινωνική Εργασία, τ.60-2000,σ.255-256

Η μεταρρύθμιση των θεσμών και ο εθελοντισμός, δηλαδή η αυτοπροσφορά των πολιτών και η νομική κατοχύρωση της στα ελληνικά δεδομένα είναι τα δύο βασικά θεμέλια που προσδίδουν το ανάλογο βάρος αλλά και την ώθηση από πάνω προς τα κάτω στο σχηματισμό μιας δυναμικής και όχι στατικής κοινωνίας των πολιτών¹².

δ. Προβολή μιας νέας δυναμικής λύσης- Της Κοινωνίας των Πολιτών

Το σύνολο των κοινωνικών εταίρων που συνιστούν την κοινωνία των πολιτών και το κράτος με τους βαθμούς αυτοδιοίκησης αποτελούν μια, νέα ιεραρχικά, βαθμίδα συνεργασίας κοινωνικών εταίρων μεταξύ των οποίων τίθεται ζήτημα διαρκούς συνεργασίας για τη διευθέτηση και διαμόρφωση των κοινωνικών προσδοκιών των δύο μερών. Η ρύθμιση της κοινωνικής πολιτικής με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων θα αποτελέσει σημαντικό βοήθημα στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών από την κοινότητα¹³.

Η τοπική αυτοδιοίκηση στο σύνολό της , ως εκφραστής ή μάλλον ως συνεχιστής του παλαιού κράτους πρόνοιας , στα πλαίσια μιας νέας οργανωτικής δομής διευρύνει σταδιακά και δυναμικά τη σπουδαιότητα του ρόλου της αναλαμβάνοντας νέες ευθύνες και αρμοδιότητες στον τομέα της κοινωνικής αρωγής. Είναι ολοφάνερο πως νέα δίκτυα αναδύονται από τις σχέσεις αυτές με χαρακτηριστική την ανάγκη για επιβίωση και 12. Η Κοινωνία των Πολιτών διακρίνεται σε ισχυρή, αδύναμη και ανύπαρκτη ανάλογα με την επιρροή που έχει αυτή στον δεσποτισμό κάθε πολιτικού συστήματος. (Νίκος Μουζέλης, ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ, ΥΣΤΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ, ΑΝΑΛΥΣΗ, σελ 18-21)

13. Οι ισχυρές δυνάμεις της αγοράς και οι τεχνολογικές πραγματικότητες της εποχής μας έχουν διττή σημασία. Εκτός από τα προβλήματα που απορρέουν από τις συνθήκες αυτές αναδεικνύεται επίσης η νέα έκδοση παραδοσιακών τρόπων οργάνωσης. (Jeremy Rifkin, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, κεφ 17)

αναπαραγωγή τους με τη διάχυση της πληροφορίας, τη χρήση των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων, την ενίσχυση της συναδελφικότητας, την καλλιέργεια ανθρωπιστικών ινδολμάτων, τη διατήρηση κεκτημένων αξιών, την αντικειμενικότητα της κρίσης τους, την απομάκρυνση από δίκτυα πελατειακών σχέσεων¹⁴, και τόσα άλλα στοιχεία που συντελούν στην αμερόληπτη διοίκηση του κοινωνικού χώρου¹⁵.

Μέσα από αυτά τα δίκτυα προκύπτει η εμπιστοσύνη μεταξύ των πολιτών ώστε να υπερβαίνουν τα όρια του ατομικισμού, γενικότερα όλων των αρνητικών παραγόντων όπως είναι η αντιπαράθεση, η αποχή από τα κοινά, ο κρατισμός, η εσωστρέφεια των οικογενειακών και συγγενικών σχημάτων και να συμφωνούν στον τρόπο διεκδίκησης των αιτημάτων τους καθώς και εκπροσώπησης της κοινωνικής ζήτησης στην παροχή κοινωνικής πολιτικής.

Τα δίκτυα αυτά είναι θεσμοί συνεργασίας που αντικατοπτρίζουν την ομαλή ή παραγμένη σχέση των πολιτών μιας κοινωνίας, της "κοινωνίας των πολιτών". Βέβαια η σημασία τους δεν περιορίζεται μόνο στην ύπαρξή τους μα επεκτείνεται και στην αναπαραγωγή τους από την μήτρα των κοινωνικών νορμών, δηλαδή από την πηγή των δικτύων που δεν είναι άλλη από την εμπιστοσύνη.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως η εμπιστοσύνη είναι σαν ανακυκλώσιμο υλικό. Χρησιμοποιείται δηλαδή σαν πρώτη ύλη μα και ως τελικό προϊόν στη διαδικασία της αναπαραγωγής που καλλιεργείται μέσα από τέτοια δίκτυα.

14. Η Ελλάδα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πελατειακών σχέσεων κατά τον πολιτικό εκσυγχρονισμό της. (στο ίδιο άρθρο του Ν. Μουζέλη, σελ 15,16)

15. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η επικοινωνία στο τοπικό επίπεδο καλείται να καλύψει ανάγκες κοινωνικοποίησης και αναζήτησης της τοπικής ταυτότητας γ' αυτό και αποκτά στρατηγική και πολιτική σημασία., Φανή Κουντούρη, Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΣΕΛ 170

Η *οριζόντια*¹⁶ *κοινωνική οργάνωση*, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνεται η συνεργασία και η επικοινωνία μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και του κράτους με σκοπό τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος δεν είναι απόρροια μόνο ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών συνθηκών μα αναφύεται μέσα από συναισθήματα ευθύνης και κοινωνικής υποχρέωσης προς μια εποικοδομητική και σταθερή ενίσχυση του κοινωνικού γίγνεσθαι.

Η δυναμική κοινωνία των πολιτών, με παγκόσμια ακτινοβολία, είναι ο νέος πρωταγωνιστής στις διεθνείς σχέσεις καθότι αναπτύσσει ξέχωρες ιδέες από την παγκόσμια χρηματιστηριακή οικονομία, τον ιδιωτικό και εμπορικό τομέα.

Θα αποτελεί τον τρίτο τομέα της οικονομίας που δεν θα είναι υπό τον έλεγχο του κράτους αλλά και που δε θα λειτουργεί αμιγώς με κριτήρια αγοράς. Η κοινωνία των πολιτών θα αποτελέσει το κανάλι των αγώνων για τους επόμενους αιώνες. Θα πάρει πρωτοβουλίες και θα ηγεμονεύσει υπέρ των συνδικάτων και των πολιτικών κομμάτων των προηγούμενων αιώνων για την προάσπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης, της πολιτιστικής ιδιομορφίας, τους δημοκρατικούς θεσμούς και την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για ακόμη μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Τα πεδία πρωτοποριακής δράσης των κινήσεων πολιτών αρχίζουν από την ανάδειξη της οικολογικής ποιότητας του περιβάλλοντος για τον άνθρωπο σε καθοριστικό σημείο αναφοράς ενώ τελειώνουν παρά μόνο εκεί που ξεκινά η ιδιοτέλεια. Βέβαια η κοινωνία των πολιτών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας βρίσκεται ακόμη στα πρώτα της βήματα είναι ακόμη αδύναμη και φαντάζει αχνή. Οι νέες τάσεις και κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης έρχονται όμως σαν καταλύτης στην ενδυνάμωση της και στην οριστική της αναγνώριση.

16. Αντίθετα η «*κάθετη κοινωνική οργάνωση*» είναι η εξυπηρέτηση ειδικών συμφερόντων θεμελιωμένα σε πελατειακές σχέσεις και στη νοοτροπία της ευνοιοκρατίας, Ν.Μουζέλης, Νεωτερικότητα, Ύστερη Ανάπτυξη και Κοινωνία των Πολιτών, ΑΝΑΛΥΣΗ, σ.14

Πράγματι η αποτελεσματικότητά της γίνεται φανερή σταδιακά με την δυναμική ενοποίηση παλαιότερων αντιπαραθετικών θέσεων και την μείωση διασπαστικών κρουσμάτων στο χώρο των κοινωνικών διεκδικήσεων. Η ιδεολογική σύγκλιση όλων αυτών των τοπικών φορέων προς μια ενιαία και ταυτόχρονα ευέλικτη και ποικιλόμορφη θεματική αποδεικνύει την πολλά υποσχόμενη εξελικτική της πορεία.

Ταυτόχρονα εντοπίζεται η γρήγορη ανάπτυξή της στο σχηματισμό και δραστηριοποίηση όλο και περισσότερων μη κυβερνητικών οργανώσεων που προσφέρουν σημαντικό έργο. Στην Αγγλία υπάρχουν περισσότερες από 350.000 εθελοντικές οργανώσεις. Μια έρευνα το 1990 διαπίστωσε ότι το 39% του πληθυσμού συμμετείχε σε εθελοντικές οργανώσεις. Στην Γαλλία μέσα σε ένα μόνο από τα τελευταία χρόνια, δημιουργήθηκαν περισσότεροι από 43.000 εθελοντικοί σύλλογοι. Στην Γερμανία ο τρίτος τομέας αναπτύσσεται με ρυθμούς ταχύτερους τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα. Στην Ιταλία, τις δύο τελευταίες δεκαετίες, έχουν εμφανιστεί εξωθρησκευτικοί εθελοντικοί σύλλογοι οι οποίοι παίζουν ένα ρόλο όλο και πιο σημαντικό στις τοπικές κοινότητες. Στην Ιαπωνία μια από τις ισχυρότερες ίσως δυνάμεις του τρίτου τομέα είναι η οργάνωση κοινοτικής αλληλοβοήθειας, η οποία περιλαμβάνει πάνω από 90% όλων των ιαπωνικών νοικοκυριών. Βέβαια τα αριθμητικά στοιχεία δε σταματούν εδώ. Υπάρχει πλήθος πληροφοριών σχετικές με την ανάπτυξη του τρίτου τομέα σε όλο τον κόσμο. Εν τω μεταξύ, κάθε μέρα πολλαπλασιάζονται ¹⁷.

Η κοινωνία των πολιτών αποτελεί εναλλακτικό χώρο δόμησης ενός νέου τρόπου οργάνωσης της ιδιότητας του πολίτη κατά τη συμμετοχή του στα κοινά, κατά την κάλυψη αναγκών του ευρύτερου κοινωνικού χώρου. Η υπεράσπιση των δικαιωμάτων του μα και η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αποτελούν δείκτες αλλά και συντελεστές ανάπτυξης της δημοκρατίας.

17. Βλέπε αναλυτικά «Παγκοσμιοποίηση της κοινωνικής οικονομίας», κεφ 18, Jeremy Rifkin, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη

Η πολιτική ζωή διαμορφώνεται μέσα από τις επερχόμενες ανακατατάξεις των κινήσεων των πολιτών.

Ένας νέος χώρος, όπου αναμφισβήτητα αναπτύσσονται μελλοντικά σχήματα εξουσίας ενώ αναπαράγονται ανισότητες, αντιπαραθέσεις, τάσεις καταπίεσης και βίας. Έτσι όπως είπε ο Τομ Μπότομορ «*Η κοινωνική εφευρετικότητα των ανθρώπων μου φαίνεται τόσο μεγάλη όσο και η ικανότητά τους για τεχνολογική καινοτομία*»¹⁸, δήλωση που υποδηλώνει την ευελιξία των κοινωνιών αλλά και την δυναμική εξέλιξη των ανθρωπίνων- ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών- δικαιωμάτων στο χωροχρόνο.

Με άλλα λόγια, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα πως η κοινωνία των πολιτών δεν είναι πανάκεια¹⁹. Είναι όμως ο πλέον προσφερόμενος τρόπος για τη διαμόρφωση, λειτουργικότητα και αλληλουχία των κοινωνικών σφαιρών προς μια νέα τάξη πραγμάτων με ταυτόχρονη μετατόπιση του ενδιαφέροντος στον επαναπροσδιορισμό και εκ νέου ανάλυση της ουσιαστικής(διακρίνεται σε τυπική και ουσιαστική ανάλογα με τους ταξικούς περιορισμούς ή ελευθερίες κάθε πολίτη) ιδιότητας του πολίτη όχι μόνο ως ιδεότυπος δικαιωμάτων μα κυρίως ως ιδεότυπος υποχρεώσεων προς την ίδια την κοινωνία των πολιτών.

18.MARSHALL- TOM BOTTOMORE, Ιδιότητα του πολίτη και Κοινωνική Τάξη μετά από Σαράντα χρόνια,σελ. 192

19.Βλ. Όλγα Στασινοπούλου, Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής,1999 σελ.81

ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΤΙΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΕ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

α. Εισαγωγή

Ενώ γράφεται αυτό το κείμενο, καλλιεργούνται πολύ σημαντικές σκέψεις σχετικά με την οικοδόμηση μιας εσωτερικά προσανατολισμένης κοινωνικής ανάπτυξης¹ με σκοπό όμως να διακτινισθεί αυτή στο ευρύτερο πεδίο εφαρμογής της, το οποίο εκτείνεται από την τοπική κοινωνία ενός χωριού έως την λαοθάλασσα μιας μεγαλούπολης.

Καθώς προσπαθούμε να ξεδιαλύνουμε το πρόβλημα της εφικτότητας των παραπάνω σκέψεων, ερχόμαστε αντιμέτωποι με τις διαφοροποιήσεις στα συστήματα κοινωνικών πολιτικών ανάμεσα σε διάφορες χώρες μέσω των οποίων εκφράζονται οι διαφορές στο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, οι ιστορικές ιδιαιτερότητες, και οι χωρικές διαφοροποιήσεις του καταμερισμού της εργασίας σε κάθε κοινωνία. Οι ιδιαιτερότητες της πολιτικό-οικονομικής ανάπτυξης, που πολλές φορές σφραγίζουν το χαμηλό ή τον υψηλό βαθμό ανάπτυξης των κοινωνικών πολιτικών και τις ελλείψεις ή τις πλούσιες παροχές του εκάστοτε κοινωνικού κράτους μας δίνουν το στίγμα για το ρόλο του τοπικού κράτους στην άσκηση κοινωνικών πολιτικών. Το τοπικό κράτος λοιπόν αναλαμβάνει την υλοποίηση διατυπωμένων κρατικών πολιτικών διαμορφωμένων πάντα σε σχέση με το εκάστοτε μοντέλο κοινωνικής αναπαραγωγής².

Μέσα στα πλαίσια της δεδομένης κρίσης του κράτους πρόνοιας και των νέων τάσεων προσέγγισης της αναδόμησης της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ο ρόλος των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα της

1. Οι όροι ανάπτυξη και υπανάπτυξη επίσημα χρησιμοποιήθηκαν το 1947 από την 9 μελή διεθνή επιτροπή οικονομολόγων του ΟΗΕ, σ.13 "Περιφερειακή ανάπτυξη και Πολιτική".

2. «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ», Γιώργος Δ. Κοντογιώργης, Εκδόσεις «Νέα Σύνορα»-Α.Α.Λιβάνης

κοινωνικής ανάπτυξης εμφανίζεται καθοριστικός. Κατά την προσπάθεια αποκέντρωσης των κοινωνικών υπηρεσιών με στόχο την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και ύστερα από την μεταφορά αρμοδιοτήτων από την Κεντρική Διοίκηση στην διοικητική τοπική Κοινότητα ³ και ενίσχυση αυτής με οικονομικούς πόρους η ανανεωμένη τοπική κοινότητα θα μπορέσει να αποτελέσει το φορέα κοινωνικής αλλαγής στον τομέα του περιβάλλοντος, της υγείας πρόνοιας, και γενικότερα της εξυγίανσης διαφόρων προβλημάτων.

3. Η Κοινότητα σαν μορφή σχέσεων εκφράζει τη συλλογικότητα, την αλληλεγγύη, το αίσθημα του αντίρειν. Σαν συγκεκριμένη μονάδα κοινωνικής οργάνωσης μέσα σε δεδομένα γεωγραφικά όρια, αποτελεί στην πιο αυτοτελή της μορφή ένα κοινωνικό – οικονομικό και πολιτισμικό σύστημα. Η διοικητική κοινότητα σαν πρώτη βαθμίδα της Τ.Α θεωρείται το κύτταρο της δημοκρατίας, η πολιτική έκφραση της βάσης της συλλογικής μας οντότητας. Ο όρος χρησιμοποιείται και υπερτοπικά, εκτός γεωγραφικών ορίων, με την έννοια των κοινών ενδιαφερόντων και στόχων, Όλγα Στασινοπούλου, άρθρο «Η Τοπική Κοινότητα στην Άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής», 1997, τετράδια Τοπικής Αυτοδιοίκησης

β. Προϋποθέσεις της Τοπικής Ανάπτυξης

Βέβαια όταν μιλάμε για ανάπτυξη θεωρούμε απαραίτητο να εκπληρώνονται κάποιες βασικές προϋποθέσεις σχετικές με την Τ.Α. Πρώτον να σημειωθεί πως η σειρά των προκαθορισμένων μεταβολών (ανάπτυξη) πρέπει να είναι ποιοτική και όχι ποσοτική. Οι νέες τοπικές- περιφερειακές πολιτικές συνεπάγονται μεταρρυθμίσεις στην κουλτούρα των πολιτών, στην παρεχόμενη παιδεία απ' όλους τους βαθμούς της εκπαίδευσης , στις πολιτιστικές υποδομές, στην καλλιέργεια αξιών και ιδανικών αναπτυξιακών προτύπων.

Στο άρθρο 'Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική ανάπτυξη' ο Γεώργιος Βλάχος σημειώνει ως βασική προϋπόθεση *«την αναθεώρηση των διοικητικών διαιρέσεων του κράτους...την ανάγκη οργάνωσης περιφερειών, την πρόβλεψη διαδικασιών συμμετοχής του πληθυσμού σε όλα τα επίπεδα ...που θα είχε σαν διπλή συνέπεια: να διασπάσει τη γραφειοκρατική και κομματική παράδοση, να καταστήσει δυνατόν ένα περιφερειακό συντονισμό των προσπαθειών όλων των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιοχής»*. Έχει σημασία επομένως να καθοριστούν οι περιφέρειες ως ιστορικές ανθρωπογεωγραφικές ενότητες και να καταγραφούν οι πολιτισμικές διαφορές τους σε γλώσσα, θρησκεία, φυλή. Το επόμενο βήμα είναι η αναθεώρηση των σχέσεων ανθρώπου και κοινότητας. Στις ιδιαίτερες σημερινές συνθήκες, όπου ο δημόσιος και ο εμπορικός τομέας δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες της πλειοψηφίας των ανθρώπων εξαιτίας του δευτερεύοντος ρόλου τους στη ζωή μας, επανεμφανίζεται η αξία της παροχής κοινοτικών υπηρεσιών. Υπηρεσιών, δηλαδή, που προϋπήρχαν της ίδρυσης του κράτους και της αγοράς και βοήθησαν τον άνθρωπο να προστατέψει τον εαυτό του από τις αντίξοες συνθήκες οργανώνοντας κατά τόπους τις κοινοτικές υπηρεσίες.

Βάση αυτού του οργανωτικού προτύπου δίνεται η δυνατότητα στις περιθωριοποιημένες και ανυπεράσπιστες, στην ουσία, μάζες να δικτυωθούν αναπτύσσοντας πολιτικές υπεράσπισης των κεκτημένων δικαιωμάτων τους *για βιωσιμότητα*

- της δημοκρατίας,
- της ποιότητας του περιβάλλοντος και
- της απόλαυσης της αφθονίας υγιεινών αγαθών

Για την υλοποίηση των παραπάνω είναι απαραίτητη η παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φύσεως από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τους τοπικούς φορείς προκειμένου να προωθηθεί ένα υγιές πλαίσιο διαβίωσης και με το χρόνο να εξασφαλιστεί η ισορροπία και η ασφάλεια για την τοπική κοινωνία.

Ειδικότερα, αυτό σημαίνει εξασφάλιση των υλικοτεχνικών μέσων υποδομής για την εκπαίδευση, την υγεία, και την πρόνοια. Ενέργειες που είναι πρωταρχικής σημασίας για την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η βελτίωση των συνθηκών αυτών και όχι μόνο θα συμβάλλει στην συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο παραμονής του αλλά και στην προσέλκυση νέων κατοίκων στην συγκεκριμένη περιοχή⁴. Επακόλουθα πολύ σημαντικό είναι να διατηρηθεί η ποιότητα στην κοινωνική οργάνωση των παραπάνω τομέων.

Προστίθεται λοιπόν ένα νέο χαρακτηριστικό των πολιτικών αυτών που δεν είναι άλλο από τη μορφή της πρόληψης των κοινωνικών προβλημάτων και όχι μόνο της θεραπείας τους, εμποδίζοντας έτσι την εξάπλωση των περιθωριοποιημένων μαζών.

4. Για την κοινωνική οργάνωση στους τομείς εκπαίδευσης, υγείας, πρόνοιας δες «Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Ανάπτυξη», Γ.Βλάχος, περιοδικό Τοπική Αυτοδιοίκηση, τεύχος 2- 1978.

Ύστερα από την αναδιάρθρωση του οικονομικού συστήματος οι πολιτικές του κράτους αλλάζουν προσανατολισμό. Οι θεωρητικές κατευθύνσεις αναδεικνύουν το τοπικό(περιφέρεια, νομός, δήμος), το οποίο θεωρήθηκε ως πεδίο διαμόρφωσης των προϋποθέσεων προσαρμογής ή διεξόδου από την κρίση. Οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνουν τον εντοπισμό προβλημάτων και τη διατύπωση αιτημάτων για την κάλυψη νέου τύπου αναγκών διαμέσου τοπικών πολιτικών κοινωνικού χαρακτήρα. «*Η σχέση επίσημων, κρατικών και μη κρατικών (π.χ. εκκλησία)φορέων με τα ανεπίσημα δίκτυα, τις οικογένειες, τους συγγενείς τους, τους φίλους και γείτονες, τις εθελοντικές πρωτοβουλίες, θεωρείται σήμερα το κύριο σημείο αναφοράς στην ανάπτυξη υπηρεσιών μέσα στην κοινότητα και ένα σημαντικό ζητούμενο της αυτοδιοίκησης*»⁵. Είναι εξίσου σημαντικό ο σχεδιασμός μιας τοπικής κοινωνικής πολιτικής να πραγματοποιηθεί μέσα από τη συνεχή συνεργασία της κοινότητας /δήμου με την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, με την Κεντρική διοίκηση καθώς και με τοπικούς οργανισμούς μη κυβερνητικούς/ κερδοσκοπικούς ή πρωτοβουλίες δημοτών.

Στον σχεδιασμό της κοινωνικής οργάνωσης πρέπει να ληφθεί υπόψη η πολιτιστική ποικιλομορφία που χαρακτηρίζει κάθε οργανωμένη τοπική κοινωνία, οι ιδιαιτερότητες των αναγκών σε αντιστοιχία με τις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού, της ηλικίας, του βιοτικού επιπέδου, του ποσοστού εργαζομένων και γενικά ο οικονομικός περίγυρος, η ήδη υπάρχουσα υποδομή παρεχόμενων υπηρεσιών κ.α .

5. Όλγα Στασινοπούλου, άρθρο « Η τοπική κοινότητα στην Άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής», 1997, τετράδια Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η ευεργετική επίδραση μιας τέτοιας προγραμματισμένης κοινοτικής δράσης ⁶ θα ωφελήσει τον κοινωνικό περίγυρο της τοπικής κοινωνίας και θα διακτινισθεί και στις γειτονικές περιοχές καθότι είναι γνωστό πως το 'μερικό' όφελος δεν μπορεί να έχει βιωσιμότητα αν δε μετατραπεί σε 'ολικό' όφελος. Όπως είπε ο Friedman 'Το τοπικό και μικρό είναι όμορφο μα και αδύναμο', αν δεν επεκταθεί. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, ενημέρωσης, πρόληψης και θεραπείας θα πρέπει να διαχέονται ανεξάρτητα σε όλο το εύρος του πληθυσμού χωρίς ρατσιστικούς ή κοινωνικούς περιορισμούς.

Ίδιας σημασίας είναι η προϋπόθεση ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να πάρει μέτρα για να προστατέψει το περιβάλλον. Αναντίρρητα η εξέλιξη του ανθρώπινου είδους εξαρτάται άμεσα από την ποιότητα της ατμόσφαιρας, των υδάτινων πόρων, της ορθής χρήσης της γης στις αγροτικές καλλιέργειες και στις οικιστικές επεκτάσεις. Ο φυσικός χώρος που μας περιβάλλει μας παρέχει όλα εκείνα τα υλικά αγαθά που χρειαζόμαστε προκειμένου να επιβιώσουμε. Οποιαδήποτε τοπική κοινωνία αν δεν προστατέψει τους φυσικούς πόρους που έχει στη διάθεση της αφαιρεί χρόνια από τη ζωή των μελλοντικών γενεών. Θεωρείται χρέος της τοπικής

6. Η κοινοτική δράση οδηγεί στην ανάδειξη συμφερόντων και καλλιεργεί το κατάλληλο έδαφος για την δημοκρατική διεκδίκησή τους...τη συνειδητοποίηση ότι οι αδύναμες ομάδες πληθυσμού πρέπει μόνες να αναλάβουν τη δράση στα χέρια τους για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους. Η κοινοτική δράση παρουσιάζει ένα νέο τρόπο επιρροής της ανθρώπινης σκέψης προς την προώθηση συλλογικών συμφερόντων τους, καθώς και την συνειδητοποίηση ότι η αδυναμία ή η έλλειψη συμμετοχής στην πολιτική αρένα πρέπει να ξεπεραστεί. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, ΜΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ τεύχος 50-1998, Χατζηφωτίου- Μακρής.

αυτοδιοίκησης να συμβάλλει με την κοινοτική δράση ⁷ στην διατήρηση της ήδη υπάρχουσας ποιότητας και κυρίως της βελτίωσης της φυσικής υποδομής μιας περιοχής.

Η Τοπική αυτοδιοίκηση οφείλει να παρέμβει ερευνώντας για τις πηγές υποβάθμισης του περιβάλλοντος και να τις εκμηδενίσει. Και σ' αυτό το στάδιο προέχει η συνεργασία των τοπικών συνδυασμών μεταξύ τους.

Η επικοινωνία μεταξύ των εθελοντικών φορέων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι μια κύρια προϋπόθεση. Ιδιαίτερα στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να αποκομίσει πλούσιες πληροφορίες και πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία από τις εθελοντικές οργανώσεις που δρουν στην περιφέρεια καθότι το δυναμικό προσωπικό αυτών με ζήλο αναζητεί λύσεις και διεξόδους σε πολυσήμαντα τέτοια ζητήματα μέσα από έρευνες και αναλύσεις.

Παράλληλες δράσεις αρμόζουν σε περιστάσεις όπου η ενασχόληση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης απευθύνεται στην πολιτιστική οργάνωση των τοπικών κοινωνιών. Σ' αυτόν τον τομέα έχει ήδη δραστηριοποιηθεί σε σημαντικό βαθμό η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Οι δημοτικές επιχειρήσεις συνεργάζονται σταδιακά με εθελοντικά πολιτιστικά σχήματα, γεγονός που αποδεικνύει ότι η καλλιέργεια του πολιτισμού είναι ένα στοιχείο που συντελεί στην ανάπτυξη υγιών προσωπικοτήτων.

Συγκεκριμένα πρόσφατα ζήτησε το Υπουργείο Πολιτισμού από τις Τ.Ε.Δ.Κ της χώρας να καταγραφούν όλοι οι πολιτιστικοί σύλλογοι (μορφωτικοί, συντοπίτικοι, εξωραϊστικοί) που δρουν σε κάθε νομό στα πλαίσια των αρχών του εθελοντισμού με μελλοντικό στόχο να σχεδιαστεί σειρά πολιτιστικών δρώμενων.

7..Δύο είναι τα μοντέλα που έχουν ξεχωρίσει και αποβλέπουν στην επίτευξη της κοινωνικής αλλαγής μέσω της κοινοτικής δράσης: η διαπραγμάτευση ή συνθηκολόγηση και η αντιπαράθεση ή στρατηγικές σύγκρουσης. Βλέπε αναλυτικά ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Χατζηφωτίου – Μακρής, τεύχος 50-1998

Παρόμοια η τοπική αυτοδιοίκηση δύναται να αποτελέσει σημαντικό μοχλό ανάπτυξης της οικονομικής ζωής μιας περιοχής με την ορθή αξιοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων, την ενημέρωση των νέων και την εκμετάλλευση τουριστικών πλεονεκτημάτων. Έτσι θα ενισχυθεί άμεσα η οικονομική πολιτική και έμμεσα η κοινωνική πολιτική. Μέσα από τέτοιες δραστηριότητες η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα μπορέσει να εξασφαλίσει την ενεργοποίηση του τοπικού κεφαλαίου κι έτσι οι τοπικοί πόροι θα αποτελέσουν μακροχρόνιο έσοδο για την Τ.Α. Άλλοι τρόποι οικονομικής ενίσχυσης είναι η κρατική χρηματοδότηση καθώς και η οικονομική συμβολή των Ευρωπαϊκών Ταμείων. Οι κοινωνίες της υπαίθρου συμβάλλουν στον αειφορικό⁸ σχεδιασμό των αναπτυξιακών προσπαθειών. Η αποτελεσματικότητα της αειφόρου ανάπτυξης προϋποθέτει τον προσανατολισμό των στόχων όχι προς την αύξηση της υλικής ευημερίας μα στην καλλιέργεια της κοινωνικής συνείδησης.

Η υλική ευημερία των χωρών είναι επιθυμητή μα όχι πρώτιστης σπουδαιότητας καθότι έχει δοκιμαστεί από προηγούμενες κρατικές πολιτικές και δεν είχε τα κοινωνικά αποτελέσματα που απαιτούνταν προκειμένου η ανθρωπότητα να σημειώσει πραγματική πρόοδο. Προτεραιότητα δίνεται στην καλλιέργεια συλλογικής κοινωνικής συνείδησης για την δυναμική υπέρβαση από τον πλούτο και την άπληστη συσσώρευση καταναλωτικών αγαθών στην αυτάρκεια και την οικονομία του περιβάλλοντος.

Επιπλέον, η ανάπτυξη πρέπει να είναι ολοκληρωμένη. Να επεκτείνεται σε όλους τους τομείς που αφορούν την ανθρώπινη δραστηριότητα με στόχο την ανάπτυξη (οικονομική, πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική κ.α) καθώς και να συσχετίζεται με περισσότερες από μία δραστηριότητες.

8.Ως 'αειφόρος ανάπτυξη' ορίζεται η ικανοποίηση των αναγκών της σημερινής γενιάς, χωρίς να διακυβεύεται η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών, Δημοτική Προ-ενημέρωση, Αθήνα, 12 Ιουνίου 2001, σελ28

Ένα πετυχημένο παράδειγμα συνδυαστικής αναπτυξιακής πολιτικής είναι ο αγροτουρισμός⁹ που εισήχθη στην χώρα μας μέσω κοινοτικών πρωτοβουλιών όπως η LEADER.

Ο προγραμματισμός της ανάπτυξης δεν πρέπει να διαπνέεται από τη μονομέρεια των δράσεων μα από την “ποικιλόμορφη καθολικότητα” για να αποφευχθεί όσο το δυνατό περισσότερο η αναπαραγωγή ανισοτήτων μέσα στις κοινότητες. Ως ‘ποικιλόμορφη καθολικότητα’ αντιλαμβάνομαι τον τρόπο προσέγγισης των τοπικών κοινωνιών με καθολικούς αναπτυξιακούς στόχους αλλά προσαρμοσμένους στα κοντινότερα λειτουργικά πλαίσια της κάθε τοπικής κοινωνίας, η οποία αναμφίβολα αποτελεί ένα ιδιαίτερο πολιτισμικό κομμάτι. Άρα έχουμε ποικίλα πολιτισμικά κομμάτια που λειτουργούν από κοινού για την επίτευξη καθολικών κοινωνικών αναπτυξιακών στόχων.

γ. Η Συμμετοχή των Πολιτών - Αναβίωση μιας πανάρχαιας προϋπόθεσης

Στο συγκεκριμένο μοντέλο αυτοδύναμης ανάπτυξης ιδιαίτερο ρόλο παίζει η συμμετοχή των πολιτών¹⁰, η οποία συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινοτικής ανάπτυξης. Δεν αρκεί η δράση της Τ.Α ή της Κεντρικής Διοίκησης-γενικότερα μιας μειοψηφίας ανθρώπων - για να ολοκληρωθεί ένα τέτοιο μεγαλόπνοο σχέδιο κοινωνικής αρωγής.

9. Η κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER ωφέλησε την ελληνική ύπαιθρο καλύπτοντας επιμέρους ενότητες παρέμβασης π.χ τοπική ανάπτυξη, διασυνοριακή συνεργασία, γυναικεία απασχόληση, περιβάλλον, κλπ. Δρ.Α. Παπακωσταντινίδης, Ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας, Αθήνα 1998, σ.228-253

10. Σύμφωνα με τον Π. Σταθόπουλο (1990) τρεις τύποι συμμετοχής μπορούν να αναγνωριστούν: η ουσιαστική συμμετοχή, η ψευδοσυμμετοχή, και η συμβουλευτική συμμετοχή, Κοινοτική Ανάπτυξη και συμμετοχή, Γ. Βουρνάς, Ε. Μαυρογένη, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, τεύχος 49-1998, σελ 34

Μα ούτε είναι αρκετή η συμμετοχή των πολιτών όταν αυτή περιορίζεται στα πλαίσια άσκησης εξουσίας και πολιτικών αποφάσεων. Χρειάζεται ενεργή δράση μέσω της προσωπικής ¹¹(αυτό-) προσφοράς εργασίας σε διάφορους τομείς που υπάρχει ανάγκη προκειμένου η συμμετοχή να είναι αποτελεσματική.

Προϋποθέτει επίσης ενημερωμένους και ελεύθερους πολίτες, που είναι έτοιμοι να κάνουν μικρές ή μεγάλες θυσίες όταν έχουν πειστεί ότι αυτές γίνονται στο σύνολο της κοινωνίας και όχι για την εξυπηρέτηση κάποιας αρχής. Η ενεργή δράση του απλού πολίτη είτε ατομικά είτε μέσα από συλλογικά σχήματα όπως κοινωνικά κινήματα, ομάδες πίεσης, μη κυβερνητικοί οργανισμοί και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί είναι η κύρια προϋπόθεση για την επιτυχία αυτού του μοντέλου δράσης.

Βασικές προϋποθέσεις για την ενίσχυση της λαϊκής συμμετοχής είναι *«εκτός από την πρόβλεψη των απαραίτητων οργάνων ορισμένης μορφής, δηλαδή συμβούλια, συνελεύσεις κ.λπ ... η κοινωνικοποίηση των πολιτών με συμμετοχικούς και δημοκρατικούς στόχους. Εδώ μεγάλη σημασία παίζει η οικογένεια, και το σχολείο... η σωστή και έγκαιρη πληροφόρηση, δηλαδή η αμφίδρομη σχέση στα πλαίσια της συνεχούς ενημέρωσης κοινότητας και Τ.Α... η θεσμοποίηση της λαϊκής συμμετοχής μέσα από την σταθερή επανάληψη μορφών συμμετοχής... η πολιτική βούληση, δηλαδή εξασφάλιση οικονομικών πόρων και κατάλληλων οργανωτικών δομών... η εξασφάλιση της συμμετοχής σαν συνέχεια, σε όλα τα στάδια του κοινωνικού σχεδιασμού.»*¹²

11.Ο Thomas (1983), θεωρεί την κοινοτική ανάπτυξη, μια προσέγγιση της κοινοτικής εργασίας, η οποία προωθεί την αυτοβοήθεια, την αμοιβαιότητα, την ανάπτυξη της υποστήριξης των ικανοτήτων των ατόμων στα πλαίσια της γειτονιάς για τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων και τέλος τη συλλογική δράση, Κοινοτική Ανάπτυξη και συμμετοχή, Γ. Βουρνάς, Ε. Μαυρογένη, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 49- 1998, σελ 34

12.Γ. Βλάχος, Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Ανάπτυξη, περιοδικό 'Τοπική Αυτοδιοίκηση', τεύχος 2,(1978) σελ 152

Έχοντας σαν βάση τον πυρήνα του ατόμου που χωρίς αυτόν το άτομο δεν υφίσταται και κάνοντας έναν παραλληλισμό αυτού με τον άνθρωπο αμέσως συμπεραίνουμε το ζωτικό ρόλο που εξακολουθεί να έχει στα ανθρώπινα δρώμενα. Η ανθρωπιστική προσέγγιση της αιφόρου ανάπτυξης σημαίνει στην ουσία στελέχωση¹³ των δράσεων από πολίτες που νοιάζονται για την ποιότητα της ζωής τους και για την διατήρηση αυτής μακροχρόνια άρα από πολίτες που συμμετέχουν ουσιαστικά.

Δεν είναι άγνωστο πως μια ομάδα προκειμένου να πετύχει το στόχο της απαιτεί από τα μέλη της να είναι υπεύθυνα άτομα συγκροτημένα και αφοσιωμένα στο ρόλο τους. Πάνω απ' όλα όμως μια ομάδα ψάχνει για άτομα ευσυνειδήτητα και πεπεισμένα για την σπουδαιότητα κοινών στόχων έτσι ώστε να παρουσιάζει συλλογικότητα και σταθερότητα στις πράξεις της. Τα συναισθήματα που παράγονται και εκπέμπονται από μέλη της ομάδας διαχέονται στο εσωτερικό της με αποτέλεσμα όλοι να λαμβάνουν ευεργετικά κύματα ενέργειας, ενθάρρυνσης και ώθησης για αναπτυξιακές δράσεις με στόχο την κατάκτηση ανώτερης ποιότητας ζωής.

Την ίδια δύναμη λοιπόν αποκτά και ο κάθε άνεργος, όταν αυτός αγκαλιάζεται από την τοπική κοινωνία όπου ανήκει. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η αδύναμη θέση του και όλοι μαζί συναινούν προς ένα τοπικό σύμφωνο ποιότητας. Το τοπικό σύμφωνο ποιότητας εγγυάται τη διασφάλιση της αξίας τους ως άνθρωποι και ως μέλη μιας τοπικής κοινωνίας. Τους δίνεται

13. Η κοινοτική ανάπτυξη έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο η τοπική αυτοδιοίκηση σκόπιμα ενεργοποιεί και ενθαρρύνει ομάδες ατόμων να εκφράσουν τις ανάγκες τους, να τους υποστηρίξει στη συλλογική τους προσπάθεια, να τους βοηθήσει στα σχέδια και τα προγράμματά τους με σκοπό να στελεχώσουν τα τοπικά εθελοντικά σχήματα, Δρ. Λ. Α. Παπακωσταντινίδης, Ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας, Αθήνα 1998, σ.239

η δυνατότητα να αναδεικνύουν το δικό τους χώρο αφού η αγορά τους απέρριψε και τους απέκλεισε από τους κόλπους της. Έτσι θα αποδείξουν για μια ακόμη φορά στην ιστορία της ανθρώπινης απληστίας και κακοήθειας πως κάθε τι υγιές και αγνό, πρωτότυπο και καινοτόμο, αναζωογονητικό και ανθρώπινο πλάθεται τμηματικά μέσα στα «μέρη» που αυτά στη συνέχεια οδηγούν στο «όλον». Τα «μέρη» δεν είναι άλλα παρά πολλές, τοπικές συμφωνίες ζωής και το «όλον» ένα ποθητό μακροπρόθεσμο παγκόσμιο όραμα ποιοτικής συμβίωσης. Η συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τέτοια σχήματα οικουμενικής εργασίας θα αποβεί προσοδοφόρα για το μέλλον των επόμενων γενεών.

δ. Η σημασία της βιωσιμότητας του μοντέλου «Εθελοντισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση» για τις τοπικές κοινωνίες

Παραπάνω, στη σελίδα 43 και στην υποσημείωση 8, δίνω τον ορισμό της αειφορικής ανάπτυξης. Όπως κάθε οργανισμός έτσι και αυτό το μοντέλο δράσης πρέπει να είναι βιώσιμο. Με προοπτικές εξέλιξης και μακροχρόνια τάση διάχυσης των ωφέλιμων συνεπειών σε όλο το κοινωνικό εύρος, η κοινοτική ανάπτυξη θεωρείται πετυχημένη. Στο σημείο αυτό είναι φανερό το στοιχείο της 'δαιώνισης'.

Με άλλα λόγια είναι σημαντικό, εμείς, οι τωρινές γενιές να εξασφαλίσουμε μια ποιότητα ζωής για μας, χωρίς όμως να αφαιρέσουμε το δικαίωμα της απόλαυσης της ποιότητας των αγαθών της φύσης από τα παιδιά μας. Επείγει να στοχεύουμε σε μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και τις καθημερινές μας πράξεις να τις διακρίνει το πνεύμα του διακτινισμού του σεβασμού προς τον συνάνθρωπο και της φιλικότητας προς το περιβάλλον μας. Τα οφέλη που θα αποκομίσουμε δεν αναμένουμε να είναι οικονομικά.

Η επερχόμενη αλλαγή ευελπιστούμε να μας φέρει κοινωνικά αποτελέσματα. Για το λόγο αυτό οι παρεχόμενες κοινοτικές υπηρεσίες διαφέρουν από τις δημόσιες στη βάση που παρέχονται στους πολίτες. Εννοώ πως ενώ οι δημόσιες και οι ιδιωτικές υπηρεσίες βασίζονται σε οικονομικές - ανταποδοτικές αρχές οι κοινοτικές βασίζονται στο συναίσθημα της προσωπικής υποχρέωσης προς το κοινό όφελος. Ο Rifkin στο βιβλίο του 'Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της' εντοπίζει τη διαφορά τους και λέει «Οι κοινοτικές υπηρεσίες δεν επιβάλλονται ούτε μπορούν να μορφοποιηθούν σε μια καταπιστευματική σχέση απ' την οποία προσδοκάται κάποιο αντάλλαγμα. Η παροχή κοινοτικών υπηρεσιών είναι μια πράξη βοήθειας, το άπλωμα ενός χεριού σε άλλους»¹⁴.

Είναι πρώτα απ' όλα μια κοινωνική συναλλαγή που δίνει ιδιαίτερο βάρος στις κοινωνικές επιπτώσεις αντί των οικονομικών ζημιών ή ωφελειών. Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε πως η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η πλέον κατάλληλη διοικητική μορφή που μπορεί να υλοποιήσει τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης για τους παρακάτω λόγους:

- Η τοπική Αυτοδιοίκηση χρησιμοποιεί τις χαμηλότερες μορφές πολιτικής οργάνωσης, στο δρόμο, στην πλατεία, στο χωριό και στην γειτονιά.
- Καταρχήν η τοπική αυτοδιοίκηση αντιπροσωπεύει την οργάνωση της τοπικής κοινωνίας.
- Με τις αποφάσεις της για τον γενικότερο σχεδιασμό των δράσεων της επηρεάζει την ποιότητα της ζωής των πολιτών.
- Είναι αποτελεσματική στον τρόπο οργάνωσης προγραμμάτων αντιμετώπισης καταστάσεων κρίσης, λόγω της αμεσότητας με την κρίση.
- Η μορφή των σχέσεων αλληλεγγύης και συνεργατικότητας που θεμελιώνουν την τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί μια συλλογική εναλλακτική ενάντια στην αναπτυσσόμενη πολιτισμική ηγεμονία του ατομικού ανταγωνισμού που προβάλλει η καπιταλιστική κοινωνία.

14. Jeremy Rifkin, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, εκδόσεις Νέα Σύνορα-Α. Α. Λιβάνης σελ 423

- Επίσης διαχειρίζεται μεγάλο μέρος του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος της τοπικής κοινωνίας.

- Ως η κοντινότερη προς τους πολίτες αρχή η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να τους επηρεάσει μέσω διάφορων ενημερωτικών διαδικασιών (ημερίδες, ομιλίες σε σχολεία, φυλλάδια, συγκεντρώσεις γιορταστικού τύπου, ειδικό μάθημα στα σχολεία κ.α), μέσω της παροχής συμβουλών, μέσω της άμεσης- επιτόπιας συνεργασίας με τον απλό πολίτη και με την κοινωνία των πολιτών καθώς και με το παράδειγμα των ίδιων των Δημάρχων και Προέδρων¹⁵.

Είναι γεγονός πως η επιτυχία ή μη μιας Τοπικής Αρχής, σε τομείς, πέραν εκείνων που αφορούν τις υποδομές, δηλαδή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό, στην πρόνοια, στην υγεία, στην εκπαίδευση εξαρτάται σημαντικά από το βαθμό ανάπτυξης του αισθήματος κοινωνικής αλληλεγγύης και διάθεσης εθελοντικής προσφοράς, όπως αυτά έχουν εκφραστεί κατά καιρούς και εξακολουθούν να εκφράζονται από τους πολίτες. Ο εθελοντισμός λοιπόν στη ζωή της κάθε τοπικής κοινωνίας ήταν και παραμένει κάτι ζωντανό. Πρέπει να καταλάβουμε πως το μέλλον θα το οδηγήσει η συνεργατική συνοδοιπορία και όχι η παθητική ή καμιά φορά εχθρική στάση απέναντι στον άλλο.

Σ' αυτήν την εναλλακτική περίπτωση της ανάπτυξης δεν λαμβάνονται υπόψη τα παραδοσιακά κριτήρια της, που είναι κυρίως οικονομικά όπως :

- α. σταθερότητα των τιμών
- β. δείκτης πληθωρισμού
- γ. άνοδος ή κάθοδος του χρηματιστηρίου
- δ. δείκτες μέτρησης αύξησης της παραγωγής
- ε. ανεργία

15.Βλέπε «Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Ανάπτυξη»,Γεώργιος Κ. Βλάχος, περιοδικό Τοπική Αυτοδιοίκηση, τεύχος 2- 1978

στ. δομικές αλλαγές στην απασχόληση(από τον πρωτογενή τομέα στον δευτερογενή) και άλλοι τέτοιοι στόχοι.

Οι κυριότερες αρνητικές συνέπειες των παραδοσιακών κριτηρίων βιώνονται σήμερα από το μεγαλύτερο μέρος της ανθρωπότητας. Η μόλυνση του περιβάλλοντος, όλα τα είδη της ανεργίας, η στασιμότητα του τρίτου κόσμου και γενικότερα ό,τι πρόβλημα επιδεινώνει την κοινωνική παθολογία (βλέπε κεφ. 1. Σύγχρονα Χαρακτηριστικά) η μη αναγνώριση της απλήρωτης εργασίας στην οικογένεια και την κοινότητα και ένα σωρό από άλλες ελλείψεις μας κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για την αμφισβήτηση της ομαλής συνέχειας της ζωής μας.

ε. Πλευρικές όψεις της ανάπτυξης

Η ενδογενής ανάπτυξη έχει πιθανότητες να επιτύχει αν θεμελιωθεί σε κοινωνικά πρότυπα και αξίες. Είναι ένας τρόπος για να ενεργοποιηθούν κάποιοι πολιτικά με μέσο τη συλλογική αυτοδυναμία. Η βάση για αυτοδύναμη ανάπτυξη είναι μια ιδεολογία , η οποία, με τη σειρά της μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μια ριζική κριτική της υπάρχουσας κατάστασης. Απ' αυτή την άποψη η αυτοδύναμη ανάπτυξη θεωρείται ριζοσπαστική ¹⁶, επαναστατική εφόσον αντιτίθεται στην επικρατέστερη ηθική περί προόδου της ανθρωπότητας.

Η νέα της μορφή προδιαγράφεται από τα νέα κριτήριά της που είναι:

1. Η μελλοντικότητα: παράδοση του δικαιώματος της απόλαυσης των φυσικών πόρων στους απογόνους μας

16. Βλέπε Κοινωνική Ανάπτυξη και Συμμετοχή, Γ.Βουρνάς, Ε. Μαυρογένη, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, τεύχος 49-1998 σ.30-32

2. Η ποιότητα ζωής με βάση την κοινωνική, ιδεολογική, και όχι την υλική ευημερία,

3. Ίση μεταχείριση των ανθρώπων(άτομα με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες, γυναίκες, παιδιά, τρίτη ηλικία)

4. Δικαιοσύνη στον καθορισμό των ορίων του πλούτου και μείωση αυτού για τις ήδη αναπτυγμένες χώρες

5. Ολικότητα της σκέψης μας σε προβλήματα που απαιτούν σφαιρική θεώρηση.

6. Συμμετοχή του κοινωνικού συνασπισμού των πολιτών σε κάθε δράση και ανάδειξη του ηγεμονικού συνασπισμού¹⁷

7. Διάχυση του πνεύματος της αλληλεγγύης, του ακτιβισμού και της κοινωνικής συνείδησης σε όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Οι περισσότερες προσπάθειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης κατευθύνονται , όπως άλλωστε φαίνεται από τα παραπάνω σε επίπεδο γειτονιάς. Κρίνεται αναγκαία η οργάνωσή μας σε κοινότητες τώρα που ο ελεύθερος ανταγωνισμός απειλεί τη συγκρότηση των ανθρώπων σε υγιείς κοινωνίες. Ο εξασθενημένος μα όχι τελεσμένος ρόλος της κρατικής υποστήριξης και η περιθωριοποίηση της εργατικής μάζας από τον αυτοματοποιημένο παραγωγικό τομέα μας σπρώχνει σε συσπειρωτικές κυκλικές δράσεις, όπως αυτές του ανεμοστρόβιλου.

Όσο πιο δυνατός είναι ένας ανεμοστρόβιλος τόσο πιο πολλά παρασύρει μαζί του.

17. Θα ονομάσουμε κοινωνικό συνασπισμό τη σύγκλιση των κοινωνικών ομάδων ή τμημάτων ομάδων, προσδιοριζόμενων κατά τα άλλα από τις κοινωνικές –οικονομικές σχέσεις, με σκοπό να διατηρήσουν ή να αλλάξουν τη μορφή των υπαρχουσών σχέσεων. Θα ονομάσουμε ηγεμονικό συνασπισμό εκείνο τον κοινωνικό συνασπισμό που καταφέρνει να παρουσιάσει και να επιβάλλει το δικό του σχέδιο ως σχέδιο ολόκληρης της κοινωνίας.(Alain Lipietz, 'Το εθνικό και το περιφερειακό: Ποια η αυτονομία τους για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης;', 1985)

Παρόμοια αν και εμείς δημιουργήσουμε ισχυρές αυτοδιαχειριζόμενες τοπικές κοινωνίες με μακροπρόθεσμα σχέδια βιωσιμότητας και πρωτοτυπίας θα παρασύρουμε στο πέρασμα μας κάθε «ξένη- αρνητική δύναμη» και θα την κάνουμε οικεία.

Η μετατροπή κάθε τοπικής κοινωνίας σε κύτταρο της περιφερειακής ανάπτυξης θα συμβάλλει στην ολοκλήρωση της εξελικτικής διαδικασίας του οικονομικού, πολιτιστικού και κοινωνικού τομέα. Η αειφόρος ανάπτυξη σε θέματα κοινωνικής πολιτικής του κράτους πρόνοιας είναι δυνατό να γίνει εφικτή και το μέρος να μας οδηγήσει στο όλον αν ενσωματώσουμε επιτυχώς στο θεματικό κύκλο Πολιτικές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης το ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως δείκτη κοινωνικής προστασίας και αν διευρυνθεί η παρουσία της σε προγράμματα που αφορούν τη γενική κοινωνική πολιτική. Ο σημαντικός και αποφασιστικός ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης θα πρέπει να τεκμηριωθεί αντίστοιχα και στις λοιπές πολιτικές που αφορούν τις ανάγκες μιας κοινωνίας.

Εκεί λοιπόν, σε επίπεδο γειτονιάς, η κοινοτική δράση σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζεται ισχυρή και δυναμική ενώ σε άλλες λιγότερο αποτελεσματική. Σε κάποιους δήμους η έλλειψη συμπαράστασης και εμπιστοσύνης προς τους τοπικούς ηγέτες, η απουσία αναγκαίων πόρων και πηγών για την αντιμετώπιση τοπικών αναγκών και η δυσπιστία των τοπικών φορέων προς τις εφαρμοζόμενες πολιτικές καθιστούν την κοινοτική δράση ανεπιτυχή. Συνεπώς τα ευεργετικά αποτελέσματά της σε μια περιοχή δε συνεπάγονται τις ποθητές δομικές αλλαγές στο σύνολο της κοινωνίας άρα δεν καταλύουν την ανάγκη για την κρατική συμβολή, τη συνεργασία με περιφερειακές αρχές ή ακόμη και ευρωπαϊκές αρχές. Αντιθέτως αυτές οι δυνάμεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Αυτό θα σημαίνει κυριαρχία της ανυπέρβλητης δύναμης του ανθρώπινου παράγοντα σε συνεργασία με την αναλλοίωτη αξία της αλληλεγγύης.

Ενώ αυτές οι εισηγήσεις μπορεί να είναι υποβοηθητικές δεν υπάρχει κάποια μαγική συνταγή για να μπορέσει κανείς να κάνει κάτι καλό για τους ανθρώπους. Μακροπρόθεσμα αυτό δεν εξαρτάται από την εφαρμογή κάποιας τακτικής ή διαδικασίας. Εξαρτάται από το αν *«αγαπάμε τον πλησίον μας, όπως τον εαυτό μας»*¹⁸

18. Έτσι όπως καταλήγει και ο Δρ. Κοινωνιολογίας Δ.Μαγριπλής στο άρθρο του «Το στίγμα και ο κοινωνικός στιγματισμός από την αρχαιότητα το Βυζάντιο και σήμερα», επιβάλλεται θέση που είναι προσωπική και ταυτόχρονα συλλογική. Σε αναφορά με το αντικείμενο της θρησκείας σημασία δεν έχει το «τι» είναι η αλήθεια για το θεό που πιστεύουν οι άνθρωποι, αλλά το «πώς» η αλήθεια αυτή θα έρθει σε αληθινή σχέση με το υποκείμενό μας, «με τον εσώτερο εαυτό μας, ώστε να μας μεταμορφώσει πρακτικά, επηρεάζοντας κάθε φάση και παράγοντα της ζωής μας».Κοινωνική Εργασία, τεύχος 59-2000, σ.212

ΑΥΤΟΠΡΟΣΦΟΡΑ: ΜΙΑ ΛΕΞΗ ΜΕ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ

α. Εισαγωγή

Ο Εθελοντισμός ανά τους αιώνες

Όλοι γνωρίζουμε ή τουλάχιστον όλοι έχουμε ακούσει κάτι περί εθελοντισμού. Κάτι περί αυτής της πανανθρώπινης και πανάρχαιας συμπεριφοράς που ασταμάτητα συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Ταυτίζω την γενική αυτή έννοια με οτιδήποτε δεν εμπεριέχει το νόημα της ανταποδοτικότητας, της ιδιοτέλειας και του ωφελισμού αλλά με ό,τι εμπεριέχει αλτρουιστικό ενδιαφέρον για το κοινό όφελος της τοπικής και παγκόσμιας κοινωνίας. Κυρίως η αυτοπροσφορά αναδεικνυόταν σε παράγοντα άσκησης κοινωνικής πολιτικής κατά τα διαστήματα έκτακτης ανάγκης όπως λόγου χάρη σ' ένα πόλεμο, όπου δεν υπήρχαν ρούχα και τρόφιμα, ιατρική περίθαλψη για τους τραυματίες και στέγη για τους αρρώστους ή τους άπορους.

Τα δίκτυα βοήθειας εκείνους τους καιρούς είχαν διαφορετική μορφή από τη σημερινή. Τώρα εξακολουθούν να καταλαμβάνουν παρεμφερείς τομείς αλλά σε άλλη έκταση, δηλαδή όχι μόνο τοπικά (στο χωριό ή στη γειτονιά), και σε νέους τομείς αλληλϊτικής υπόστασης, όπως είναι η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της οικολογικής προστασίας, της προστασίας από έκτακτα γεγονότα δύσκολα στην αντιμετώπισή τους από το κράτος κ.α.

Παρόλη όμως την εξάπλωση του εθελοντισμού σε παγκόσμιο επίπεδο και τη δικτύωση μεταξύ εθελοντικών πρωτοβουλιών διαφόρων κρατών, η συμμετοχή των πολιτών σ' αυτές δεν είναι ικανοποιητική. Η αδράνεια της πλειονότητας των ανθρώπων και η μείωση του ζήλου για τη συμμετοχή στα κοινά κοινωνικά, έστω, αν όχι πολιτικά δρώμενα, έχει προβληματίσει και τους ίδιους τους μη συμμετέχοντες.

Παρατηρούμε, λοιπόν, τις τελευταίες δεκαετίες με αποκορύφωμα την τωρινή, την προσπάθεια των πνευματικών, των εθελοντών μα και των πολιτικών προσώπων για να ξυπνήσουν το ενδιαφέρον και των υπόλοιπων αδρανών συμπολιτών τους.

Χρησιμοποιώντας τα μέσα της εποχής και του τόπου τους διαφημίζονται! Ναι, διαφημίζονται με στόχο να γνωστοποιήσουν στους συμπολίτες τους τους σκοπούς της οργάνωσής τους και τα σχέδια πραγματοποίησης αυτών μακροχρόνια ή στο άμεσο μέλλον, να δημιουργήσουν ιδεολογικά θεμέλια για τους 'χαμένους' στο πλήθος των καταναλωτικών προτύπων και συνεπώς ερεθίσματα σε όσους αδρανούν.

Τολμώ να πω πως προσπαθούν να γίνουν «της μόδας» ή αλλιώς να είναι «in», προκειμένου να εντάξουν στους κόλπους της ενεργής κοινωνίας των πολιτών όλο και μεγαλύτερο αριθμό ομοϊδεατών τους. Είναι και αυτός ένας τρόπος αποδεκτός, σύγχρονος και αποδοτικός, που τείνει σιγά σιγά να μετατρέψει την μη δημοφιλή έννοια της αυτοπροσφοράς σε ηγετική έννοια με προοπτικές επικράτησης και κυριαρχίας.

Βέβαια οφείλουμε να παραδεχτούμε, αν θέλουμε να λειτουργούμε με βάση την αντικειμενικότητα, πως είμαστε ακόμα στην αρχή. Τώρα τίθενται τα θεμέλια της νέας ιδεολογίας και η συλλογική προσπάθεια για κινητοποιήσεις υπέρ των διεκδικήσεων της κοινωνίας των πολιτών απέχει πολύ από την ηγετική μορφή που κατέχουν ακόμη στο παγκόσμιο παρασκήνιο άλλες έννοιες όπως ο ατομισμός, η υπερκατανάλωση, η οικονομική επιτυχία και άλλες συναφή έννοιες. Τελικά, η αλήθεια είναι ότι το αν αναβίωση της αυτοπροσφοράς διατηρηθεί και εξελιχθεί ανά τα χρόνια ή αν παραμένει στο στάδιο της επώασης για τα επόμενα χρόνια εξαρτάται αποκλειστικά από την εσωτερική επιθυμία του καθενός να καλλιεργήσει συναισθήματα κοινωνικής αλληλεγγύης και ενδιαφέροντος για το τωρινό και μελλοντικό κοινό όφελος.

Ο εθελοντισμός, ένα φαινόμενο εκ των πραγμάτων εξαιρετικά σύνθετο και πολύπλοκο, περιπλέκεται με τις έννοιες του χρόνου και την υποκειμενικότητα του ανθρώπου.

Εμφανίζονται διάφορες δυσκολίες κατά την ανάλυση ενός τέτοιου πολυδιάστατου φαινομένου που σχετίζονται με την οριοθέτησή του ανάμεσα στο κράτος και τον εμπορικό τομέα που είναι ασαφής και με τον ορισμό της έννοιας του εθελοντή και τα χαρακτηριστικά του. Πρόκειται για έκφραση συναισθημάτων μέσα από έμπρακτη συμπεριφορά και για το λόγο αυτό ο εθελοντισμός είναι στη βάση του υποκειμενικός.

Πώς θα χαρακτηριστεί κάποιο άτομο ως εθελοντής; Μήπως αν συνδράμει οικονομικά κάθε χρόνο ως εγγεγραμμένο μέλος της Unisef ή οποιαδήποτε άλλης μεγάλης μη κυβερνητικής οργάνωσης, χωρίς να έχει συμμετάσχει ποτέ σε οποιαδήποτε άλλη δράση εθελοντισμού; Μήπως αν αυτό το άτομο είναι μια νοικοκυρά που δεν έχει χρήματα να γίνει μέλος κάποιας οργάνωσης αλλά φροντίζει τους ηλικιωμένους της οικογένειάς της και της γειτονιάς; Μήπως αν κάποιο άτομο που συμμετέχει σε νέα προγράμματα εθελοντισμού και αποφασίζει να μεταφερθεί για κάποιο χρονικό διάστημα σε κάποια άλλη χώρα για να προσφέρει τις υπηρεσίες του και πληρώνεται με ένα ελάχιστο χρηματικό ποσό(χαρτζιλίκι) θεωρείται εθελοντής;

Πολύ σωστά, θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς και να απαντήσει, πως αυτό εξαρτάται από τα βαθύτερα κίνητρα του καθενός. Είναι όμως αυτό το στοιχείο αρκετά ευδιάκριτο στους εξωτερικούς παρατηρητές για να χαρακτηρίσουν κάποιο άτομο ως εθελοντή;

β. Εννοιολογική προσέγγιση

Τα δικαιώματα του πολίτη έχουν πολλαπλασιαστεί και είναι καθορισμένα. Οι περισσότεροι γνωρίζουν τι δικαιούνται να αποκτήσουν. Η ικανοποίηση του δικαιώματος, όμως, απαιτεί την εκπλήρωση ανάλογων υποχρεώσεων. Υποχρεώσεων όπως είναι η πληρωμή φόρων και ασφαλιστικών εισφορών, η εκπαίδευση και η στρατιωτική θητεία κ.α. Πρόκειται για υποχρεώσεις που είναι καθορισμένες και για την εκπλήρωσή τους δεν απαιτείται εκδήλωση αφοσίωσης ή ιδιαίτερου ζήλου.

Οι άλλες υποχρεώσεις των πολιτών είναι αόριστες και δεν ορίζονται από κάποιο νόμο παρά μονάχα από τους άγραφους κανόνες που διέπουν την οργάνωση μιας κοινωνίας. Είναι οι υποχρεώσεις αυτές που εμπεριέχονται στη ζωή ενός καλού πολίτη που προσφέρει τις υπηρεσίες του στην κοινωνία για να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης του καθώς και των συμπολιτών του.

Υπό αυτή την σκοπιά εξετάζεται μόνο η «θετική» πλευρά της αυτοπροσφοράς. Γιατί αν ορίσουμε την αυτοπροσφορά ως το συναίσθημα της ολοκληρωτικής ή περιστασιακής αφοσίωσης σε κάτι ή σε κάποιο σκοπό, τότε θα δούμε πως υπάρχουν σε αυτήν θετικές και αρνητικές πτυχές. Στην προκειμένη περίπτωση ενδιαφερόμαστε για το είδος της αυτοπροσφοράς που έχει ευεργετικές κατευθύνσεις προς την κοινωνία.

Βέβαια, η ευσυνείδητη εκπλήρωση των άγραφων υποχρεώσεων, από ένα πολίτη, για την προαγωγή της ευημερίας στην κοινότητα φαντάζει εξωπραγματική και μακρινή, γιατί η κοινότητα είναι τόσο μεγάλη σε μέγεθος που είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς πως οι επιπτώσεις της αυτοπροσφοράς του ενός μπορεί να αφορούν το σύνολο της κοινωνικής ευημερίας.

Πράγματι, η Διεθνής Κοινότητα είναι τόσο μεγάλη που είναι σχεδόν αδύνατο να μετατραπεί η αφοσίωση και ο ζήλος των λίγων για εργασία σε κινητήριο μοχλό για όλον τον πληθυσμό.

Για το λόγο αυτό πολλοί θεωρούν πως θα πρέπει να επικεντρωθούμε στην τοπική κοινότητα. Εκεί, όπου η τοπική αυτοδιοίκηση δύναται να ελέγξει τις δυνάμεις αυτοπροσφοράς προσωπικών υπηρεσιών να τις οργανώσει να τις ενισχύσει με διάφορα μέσα να τις βελτιώσει να τις καλλιεργήσει στον τοπικό πληθυσμό και να τις προστατέψει από διαβρωτικές επιρροές.

Από τα παραπάνω απορρέει το συμπέρασμα πως η έννοια της αυτοπροσφοράς είναι καλό να διέπει όλη την τοπική κοινωνία ανεξάρτητα από την κοινωνική θέση του καθενός, τα πολιτικά ή θρησκευτικά του πιστεύω και ανεξάρτητα από το αν οι υπηρεσίες που προσφέρει ανήκουν στο δημόσιο τομέα, στον ιδιωτικό ή στον εθελοντικό. Είναι ευνόητο πως δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη 'φόρμα' αναπαραγωγής του συναισθήματος της προσωπικής ευθύνης για εργασία πέρα από την καλλιέργεια και την επαγρύπνηση της συνείδησης μας.

Καθένας από εμάς μπορεί προσφέρει διατηρώντας σωστή στάση ζωής, όταν πρόκειται να αντιμετωπίσει ζωτικά ζητήματα, όπως είναι αυτό της προστασίας του περιβάλλοντος, της μετρίασης της αλόγιστης κατανάλωσης αγαθών, της καταπολέμησης της οικονομικής εξαθλίωσης και άλλων πολλών επειγουσών αναγκών που αφορούν και συσχετίζονται με την διατήρηση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου για όλους τους ανθρώπους.

Η έννοια της αυτοπροσφοράς εμπεριέχεται σε όλες τις εκδηλώσεις της ανθρώπινης καθημερινής δραστηριότητας. Μέσα στον οικογενειακό και στη συνέχεια στον επαγγελματικό χώρο, στο σχολικό χώρο, στον αθλητικό, ακόμη και στο χώρο που επιλέγει να διασκεδάσει κανείς. Επειδή πρόκειται για μια έννοια με ιδιαίτερα ευρύ περιεχόμενο και επομένως έχει πολλά πεδία εφαρμογής δεν περιορίζεται χρονικά ούτε μπορεί να τεθεί σε κάποιο καλούπι.

Αντιθέτως είναι τόσο πλούσιο το νόημα της που έχει την ικανότητα να διαχέεται και να καλύπτει όλους τους τομείς δράσης του ανθρώπου που έχουν σχέση με την ανάπτυξη της προσωπικότητας του, την καλλιέργεια της πνευματικής του προόδου και τη διατήρηση του ανθρωπισμού στον πολιτισμό του. Εξίσου όμως διαχέεται και στις δράσεις αυτές που συσχετίζονται με πιο πρακτικά ζητήματα, όπως η βοήθεια στο σπίτι όπου περιλαμβάνεται η ψυχική και υλική στήριξη των ηλικιωμένων, η συμμετοχή σε δουλειές του οικιακού χώρου, η συνεργασία των μελών μιας οικογένειας για την οργάνωσή τους σε θέματα διαχείρισης των σκουπιδιών, της χαρτικής ύλης ή σε θέματα παροχής φροντίδας σε συγγενείς ασθενείς ή σε γείτονες.

Παράλληλα με αυτές τις «άτυπες» μορφές αυτοπροσφοράς υπάρχουν στον κοινωνικό χώρο διάφοροι οργανωμένοι φορείς, όπου όλοι μπορούν να προσφέρουν κάποιες ώρες από τον ελεύθερο χρόνο τους για την προσφορά προσωπικής εργασίας. Πρόκειται βεβαίως για τις οργανωμένες μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις των οποίων η δράση και οι αγώνες χαράζουν μια διαφορετική πορεία για την σημερινή κοινωνική πρόοδο προσδίδοντας έτσι στο νόημα της αυτοπροσφοράς πρωταρχική αξία καθώς θεωρείται η βασική αρχή, το θεμέλιο για την ανάληψη νεωτεριστικής δράσης.

Σύμφωνα με το Χριστιανικό πνεύμα και πεποιθήσεις ο Ιησούς Χριστός αποτελεί το πρώτιστο παράδειγμα αυτοπροσφοράς. Υποκινούμενος από βαθύτατα συναισθήματα αυτοθυσιαστικής αγάπης πρόσφερε τον εαυτό του ως λίτρο για τη σωτηρία της ανθρωπότητας.

Βέβαια πρόκειται για μια εντελώς ξεχωριστή και ιδιαίτερη περίπτωση, μα το νόημα της αυτοπροσφοράς απορρέει από το παράδειγμα αυτό πλούσια. Πολλά μπορούμε να διδαχτούμε από αυτό το γεγονός αν εξετάσουμε, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές μας πεποιθήσεις, τα κίνητρα του Ιησού Χριστού καθώς και τον

ανιδιοτελή τρόπο με τον οποίο εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για το ανθρώπινο είδος.

Θα πρέπει να ενθαρρυνόμαστε να δίνουμε προσοχή όχι μόνο στα δικά μας ζητήματα αλλά και στα ζητήματα της ανθρώπινης κοινότητας. Ο Victor E. Frankl, ένας ψυχίατρος που αναζητά το νόημα της ζωής, υποστηρίζει: *«στο κάτω κάτω , είναι μια από τις αρχές της λογοθεραπείας το ότι η υπερβολική προσωπική προσήλωση αποτελεί αντίθεση σε εκείνο που αποκαλώ αυτοϋπερβατικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης- έναν όρο με τον οποίο θα ήθελα να τονίσω το βασικό γεγονός ότι το να είσαι ανθρώπινος σημαίνει να κατευθύνεσαι πάντοτε προς κάτι- ή προς κάποιον – έξω από τον εαυτό σου είτε αυτό είναι ένας σκοπός που πρέπει να εκπληρώσεις είτε κάποιο πλάσμα που θα αγαπήσεις. Με άλλα λόγια όσο πιο πολύ ξεχνά κανείς τον εαυτό του –με το να δίνεται ή να αφοσιώνεται σε κάτι ή σε κάποιον-τόσο πιο πολύ ανθρώπινος γίνεται»¹.*

Όταν συγκεντρώνει κανείς την προσοχή του στα συμφέροντα και στις ανάγκες των άλλων σταματάει να ασχολείται πολύ με τον εαυτό του. Και όσο περισσότερο ενδιαφέρεται για τους άλλους, τόσο πιθανότερο είναι να υποκινηθεί να πάρει την πρωτοβουλία να το δηλώσει και έμπρακτα.

Και δεν είναι λίγα αυτά που μπορούμε να κάνουμε. Ως εθελοντές μπορούμε να προσφέρουμε τις υπηρεσίες μας σε νοσοκομεία και κλινικές για τη φροντίδα ασθενών, συμπεριλαμβανομένων και των θυμάτων ανίατων ασθενειών. Μπορούμε να τους ενθαρρύνουμε ψυχολογικά ή υλικά. Επιπλέον βοήθεια χρειάζονται απροστάτευτοι ηλικιωμένοι στο σπίτι τους ή σε κάποιο ίδρυμα.

1. Μάρτιν Γκραϊή, «Το βιβλίο της ζωής», εκδόσεις Μπουκουμάνης

Άλλοι εθελοντές αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν παιδιά από χώρες του τρίτου κόσμου ή να ενισχύσουν οικονομικά άλλα παιδάκια που έχουν ανάγκη από περίθαλψη και εκπαίδευση. Νεαροί προθυμοποιούνται να καθαρίσουν ή να βάψουν εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις με σκοπό να κατοικηθούν από άστεγους. Επίσης αναλαμβάνουν την συντήρηση τέτοιων χώρων με καμία αμοιβή πέραν της ηθικής ικανοποίησης. Ως ελεύθερος επαγγελματίας δικηγόρος, γιατρός κ.α θα μπορούσε κάποιος να παρέχει τις υπηρεσίες του αφιλοκερδώς σε αλλοδαπούς μετανάστες ή πρόσφυγες που χρειάζονται νομική προστασία και περίθαλψη. Μια εθελόντρια νοικοκυρά ή ομάδα εθελοντριών γυναικών θα μπορούσε να μαγειρεύει και να διανέμονται δωρεάν γεύματα σε άπορους. Βέβαια η λίστα των μορφών αυτοπροσφοράς δεν έχει τελειωμό!

Χιλιάδες εθελοντικές δραστηριότητες είναι δυνατόν να απαριθμηθούν που σχετίζονται με την προστασία της φύσης, την υπεράσπιση των κοινωνικών, ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων μας, την δικαιοσύνη και άλλα πολλά επίκαιρα ζητήματα. Χιλιάδες είναι και οι άνθρωποι που δείχνουν ότι ενδιαφέρονται για τα προβλήματα αυτά πραγματικά και εκδηλώνουν την αγάπη τους για τη γη και τους συνανθρώπους τους πιθανόν με το να ασχολούνται ενεργά με τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα. Δεν έχουν τη σκληρή εγωιστική άποψη, ότι τα προβλήματα των άλλων δεν τους αφορούν. Αντιθέτως, κάνουν ότι μπορούν – μερικές φορές μάλιστα διακινδυνεύοντας την ίδια τους τη ζωή – προκειμένου να απαλύνουν τα παθήματα των συνανθρώπων τους.

Αυτό είναι ένα τεράστιο εγχείρημα, το οποίο δυσχεραίνεται λόγω των ισχυρών δυνάμεων που είναι πέρα από τον έλεγχό τους. Παράγοντες όπως είναι η απληστία, οι πολιτικές δολοπλοκίες, οι πόλεμοι, οι φυσικές καταστροφές και άλλα ανυπέρβλητα εμπόδια μπορούν να ανατρέψουν ακόμα και «τις πιο διαφωτισμένες και αποφασιστικές προσπάθειες για την εξάλειψη της πείνας», λέει κάποιο μέλος μιας ομάδας παροχής βοήθειας.

Η εξάλειψη της πείνας είναι ένα από τα πολλά προβλήματα, που έχουν να αντιμετωπίσουν οι άνθρωποι που ενδιαφέρονται πραγματικά. Έχουν επίσης να παλέψουν με διάφορες καταστάσεις όπως είναι οι ασθένειες, η φτώχεια, η κοινωνική αδικία, οι αναπόφευκτες ανισότητες και τα τεράστια παθήματα που επιφέρει ο πόλεμος. Το βασικό ερώτημα είναι : «Βγαίνουν όμως νικητές;».

Ο διευθυντής ενός οργανισμού παροχής βοήθειας είπε ότι *«αυτοί που καταβάλλουν τέτοιες 'διαφωτισμένες και διαφωτιστικές προσπάθειες' για την μείωση της πείνας και του πόνου μοιάζουν με το συμπονετικό Σαμαρείτη (που περιέγραψε ο Ιησούς Χριστός στην παραβολή του)». «Ό, τι όμως και αν κάνουν», συνέχισε, «ο αριθμός των θυμάτων εξακολουθεί να αυξάνεται».* Για αυτόν το λόγο ρώτησε: *«Πως θα πρέπει να ενεργήσει ο καλός Σαμαρείτης αν επί σειρά ετών κάνει καθημερινά το ίδιο ταξίδι και βρίσκει κάθε βδομάδα στην άκρη του δρόμου άλλο ένα θύμα ληστών;».*

Θα ήταν εύκολο να προσβληθεί κανείς από τη «θανατηφόρα ασθένεια της κόπωσης των δωρητών», όπως έχει περιγραφεί και απλώς να εγκαταλείψει απογοητευμένος τις προσπάθειες. Άξιοι επαίνου είναι εκείνοι που ενδιαφέρονται πραγματικά και δεν παραιτούνται. Ευτυχώς είναι πολλά τα παραδείγματα ανθρώπων είτε από το παρελθόν είτε από τις μέρες μας, που καθημερινά με μικρές, απλές χειρονομίες δηλώνουν ότι ενδιαφέρονται και δεν πτοούνται από τις αντιξοότητες της καθημερινότητας.

Λόγου χάρη η προσφορά ψυχικής και υλικής αλληλοσυμπάρστασης μεταξύ κρατουμένων στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, ο αγρότης που έχει μάθει πώς να ξαναχρησιμοποιεί ένα χωράφι ίσως να μην καταστρέψει το δάσος για να φτιάξει ένα νέο χωράφι κ.α.

γ.Αυτοπροσφορά & Κοινωνία των Πολιτών

Κατ' επέκταση η αυτοπροσφορά συνδέεται άμεσα και εκφράζεται απόλυτα μέσα από την Κοινωνία των Πολιτών. Η Κοινωνία των Πολιτών σημαίνει « *όλη εκείνη τη σφαίρα των κοινωνικών σχέσεων που γεννιούνται αυτόματα – από τα κάτω – ως προϊόν της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι (στην ευρύτερη της εκδοχή, που περιλαμβάνει όχι μόνο την ίδρυση σωματείων ή ενώσεων προσώπου που δεν έχουν νομική προσωπικότητα αλλά και τη σύσταση ιδρυμάτων)* και σχηματίζουν ένα Κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο κυριαρχεί η ιδέα του - καλώς ευνοούμενου συμφέροντος – δηλαδή η αξιολόγηση του προσωπικού συμφέροντος στο πλαίσιο ενός ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος»².

Θα προσθέσω όμως ότι η Κοινωνία των Πολιτών είναι προϊόν, όχι μόνο, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι μα και του αλτρουιστικού συναισθήματος της προσφοράς που πηγάζει από την παιδεία του καθενός, από τις πεπειθήσεις του για τη ζωή και το ρόλο του ανθρώπου σ' αυτή και από την κοινωνική του μόρφωση. Η παραπάνω διευκρίνιση φανερώνει μια πραγματικότητα. Συμβαίνει λοιπόν ο εθελοντισμός να μην ταυτίζεται με την κοινωνία των πολιτών αλλά να αποτελεί μέρος αυτής. Η Κοινωνία των Πολιτών είναι ένας πιο ευρύς όρος³.

2.Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Μη κυβερνητικές οργανώσεις», 21/12/00, Ανθόπουλος, σελ 4

3.Η πιο κλασική έννοια της Κοινωνίας των Πολιτών είναι αυτό που ο Μαρξ έλεγε «αστική κοινωνία», «κοινωνία των αστών». Άλλοι εννοούν τα ενδιάμεσα στρώματα μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων. Η πιο σύγχρονη έννοια δηλώνει ένα θεωρητικό τρίτο χώρο μεταξύ του κράτους και της αγοράς. Εισήγηση Ν. Μουζέλη στο συνέδριο «Εθελοντισμός – Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Λαμία, Ιούνιος 2001

Λόγου χάρη οι αυτόνομες Διοικητικές Αρχές, παρ' όλο που έχουν δημιουργηθεί από την κυβέρνηση είναι αυτόνομες ή θα έπρεπε να είναι. Ανήκουν στην Κοινωνία των πολιτών μα κανείς δεν θα τις ονόμαζε εθελοντικές οργανώσεις. Άλλο παράδειγμα είναι ο θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη, που πρόκειται όχι για επέκταση της κρατικής διοίκησης αλλά για έναν αυτόνομο θεσμό που λειτουργεί για την προστασία του πολίτη. Ούτε αυτός ο θεσμός λειτουργεί με εθελοντικά κίνητρα.

Η ευαισθητοποίηση των πολιτών εκφράζεται σε πολλαπλά και διαφορετικά πεδία παρέμβασης. Πολλές φορές η δράση των πολιτών επεκτείνεται από το ένα πεδίο στο άλλο.

Επομένως οι δραστηριότητες των οργανώσεων που βασίζονται σ' αυτήν την εθελοντική προσφορά είναι πολύπλοκες, αλληλοσυμπληρωματικές και βρίσκονται σε στενή σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους, εφόσον τις περισσότερες φορές οι ζώνες ενδιαφέροντος τους επικαλύπτονται.

Τα αποτελέσματα των δράσεων αυτών είναι επομένως ευεργετικά όχι μόνο για το συγκεκριμένο πεδίο στο οποίο απευθύνονται μα αυτομάτως επεκτείνονται και στα υπόλοιπα.

Παράδειγμα αποτελεί η συμβολή στην προστασία και διατήρηση της οικολογικής βιωσιμότητας του πλανήτη που είναι ένα πεδίο με άμεσες θετικές συνέπειες καταρχήν στην αειφόρο διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος μας και στη συνέχεια στην ποιότητα και υγεία της ζωής μας.

Στην Ελλάδα, το σύνολο των εθελοντικών μη κυβερνητικών, μη κερδοσκοπικών οργανώσεων(ΜΚΟ) δρα σε τομείς του περιβάλλοντος και της διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας της γης, της υγείας πρόνοιας, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού.

Κοινό στοιχείο που χαρακτηρίζει όλους τους παραπάνω τομείς είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η υπεράσπιση τους μα και η εξασφάλιση της συνέχειας τους για τις υπόλοιπες γενιές αναδεικνύεται σε πρωταρχικό στόχο τους.

Η συμβολή των ΜΚΟ στις προσπάθειες βελτίωσης της ζωής μας έχει μεγάλη σημασία, ιδιαίτερα τώρα που επικρατεί δυσπιστία και επιφυλακτικότητα ως προς τις παραδοσιακές μεθόδους πολιτικής έκφρασης. Και ως πολιτική δε νοείται μόνο η αντιπροσώπευση του λαού ή το κυρίαρχο πολιτικό κόμμα.

Ως πολιτική νοείται η διαμόρφωση πολιτών με συνείδηση και πάθος. Όχι πάθος για πολιτική ηγεσία μα πάθος για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους παράλληλα με την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους προς την Κοινωνία των Πολιτών και όχι μόνο προς το φορολογικό σύστημα.

Ο ρόλος των εθελοντικών οργανώσεων αυξάνει σε βαρύτητα στην γνώμη της Διεθνούς Κοινωνίας και όλο και περισσότεροι άνθρωποι αναζητούν λύσεις για τα προβλήματά τους σε αυτές. Ο οργανωμένος εθελοντισμός ως μια μορφή «κοινωνικής εγγύησης» για τους ανθρώπους αναλαμβάνει να φέρει σε πέρας υποθέσεις όπου θίγονται, καταπατούνται και «βανδαλίζονται» τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι περιβαλλοντικές αρχές.

Η σπουδαιότητα «του τρίτου δρόμου», όπως έχει επικρατήσει να αναφέρεται το σύνολο των ΜΚΟ τις τελευταίες δεκαετίες, αν την εξετάσουμε από την πλευρά της αξιολόγησης του αποτελέσματος και όχι από την πλευρά της εκκίνησης- κινητοποίησης έγκειται στο μέγεθος της ποσότητας και της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών φροντίδας προς τους δικαιούχους. Η ποσότητα και η ποιότητα αυτής της παροχής αναμφισβήτητα κρίνεται από τους δέκτες, που συνήθως δεν είναι μόνο συγγενείς, φίλοι ή γείτονες των άτυπων και οργανωμένων φορέων φροντίδας μα «ξένοι», «τρίτοι», «άγνωστοι».

Και εδώ κρύβεται το αποκορύφωμα της κινητήριας δύναμης της αυτοπροσφοράς. Όταν η προσφορά βοήθειας διαχέεται από το πνεύμα της αμεροληψίας και της απαλλαγής «του φόβου των ξένων», που στην ουσία προέρχεται από βαθύτερα συναισθήματα

ανταποδοτικότητας, μόνο, τότε η αυτοπροσφορά θεωρείται ανιδιοτελή!

Ωστόσο είναι γεγονός ότι όσο και να προσφέρει κανείς τη βοήθειά του δεν πρόκειται να θέσει οριστικό τέλος στα ανθρώπινα παθήματα. Αυτές οι αξιέπαινες προσπάθειες των αγροτών πιθανώς δεν πρόκειται να εξαλείψουν την παγκόσμια απειλή για την οικολογία της γης. Αυτό ασφαλώς δεν υποβαθμίζει την αξία όσων έχουν επιτελέσει διάφοροι εθελοντές. Δείχνουν τι μπορεί να επιτελεστεί όταν μεταχειριζόμαστε με σεβασμό τους πολύτιμους φυσικούς μας πόρους.

Οποιαδήποτε ενέργεια γίνεται για να μειωθούν – έστω και λίγο – τα παθήματα είναι άξια επαίνου και προσοχής. Εκείνοι οι κρατούμενοι απάλυναν κατά κάποιον τρόπο τον πόνο των συγκρατούμενων τους και ο ναζισμός τελικά συντρίφτηκε. Εντούτοις το παγκόσμιο σύστημα που προκαλεί τέτοια καταδυνάστευση επιζεί και οι αδιάφοροι άνθρωποι εξακολουθούν να αφθονούν.

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΠΡΟΣΦΟΡΑ

Πώς νοείται ο ελεύθερος χρόνος στις μέρες μας;

Το ενδιαφέρον μου για τον ελεύθερο χρόνο πηγάζει από τη στενή σχέση που τον συνδέει με το κοινωνικό φαινόμενο της αυτοπροσφοράς. Πρόκειται για ένα κοινωνικό μέγεθος άξιο λόγου και αναλύσεως προκειμένου να στηρίξω τη σπουδαιότητα της προσωπικής προσφοράς του κάθε ανθρώπου στον κοινωνικό στόχο της οικουμενικής ευημερίας.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων που δεν είναι ευχαριστημένο από την ποιότητα της εργασίας του έχει αρχίσει τις τελευταίες δεκαετίες να δίνει ιδιαίτερο βάρος στο χρόνο που του απομένει από αυτήν, προκειμένου να αντισταθμίσει τα αρνητικά συναισθήματα που προκαλούνται από αυτή με θετικά, μέσω διαφορετικών δραστηριοτήτων κατά τον ελεύθερο χρόνο του. Πράγματι πρόκειται για ένα κοινωνικό μέγεθος μέγιστης σημασίας που έχει καθιερωθεί να ορίζεται ως το *«υπόλοιπο χρονικό διάστημα που απομένει από την εργασία»*¹. Οι ανάγκες της μεταβιομηχανικής κοινωνίας καθιστούν αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας του ελεύθερου χρόνου. Έτσι το υπόλοιπο διάστημα που απομένει από την εργασία περιορίζεται από βιοτικούς παράγοντες όπως είναι η ξεκούραση και ο ύπνος καθώς και ο νεκρός χρόνος. Οδηγούμαστε λοιπόν σ' ένα νέο κοινωνικό μέγεθος που είναι πολύ μικρότερο από όσο επιθυμείται πραγματικά.

*«Ως ελεύθερο χρόνο λοιπόν θεωρούμε το χρόνο που απομένει μετά από την αφαίρεση του χρόνου που διαθέτουμε για τον ύπνο και την εργασία ή τις άλλες απασχολήσεις που σχετίζονται με τις άμεσες βιοτικές ανάγκες»*².

1. Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΒΙΑΣ, Βασίλειος Βουϊδάσκης, περιοδικό Κοινωνική Εργασία, τεύχος 59-2000

2. Αντρέ Γκόρζ « ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ », εκδόσεις ΚΟΜΜΟΥΝΑ, Αθήνα 1986

Είναι βέβαια γνωστό πως ο ελεύθερος χρόνος σχετίζεται με πολλούς παράγοντες όπως την κοινωνική θέση του καθενός, το είδος της απασχόλησής του καθώς και την προσωπικότητα του.

Πιο συγκεκριμένα *«η κυρίαρχη τάξη έχει τη δυνατότητα – οικονομική και χρονική – να γεμίζει τον ελεύθερο χρόνο της , όπως θέλει. Έχει όμως σαν ταξικό καθήκον της να δεσμεύσει ιδεολογικά τον ελεύθερο χρόνο και την ψυχαγωγία της εργατικής τάξης για να μην χρησιμοποιηθούν εναντίον της»*.³

Αντιθέτως οι εργάτες είναι εκ των πραγμάτων αναγκασμένοι να εκτελέσουν κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου συμπληρωματικές εργασίες στο σπίτι τους ή αλλού. Συνήθως οι εργάτες αναζητάνε δεύτερη απασχόληση γιατί αν δεν επιλέξουν αυτόν τον τρόπο ζωής , τότε θα υστερούν σε υλικά αγαθά που αυτό σημαίνει γι' αυτούς ότι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Βέβαια είναι αλήθεια πως δεν αισθάνονται όλοι έτσι. Το αν κάποιος αισθάνεται μειονεκτικά ή ίσως με τους πλουσιότερους έχει να κάνει με την προσωπικότητα και τις αρχές του καθενός.

Οποιοσδήποτε που μεγαλώνει στον αιώνα μας γνωρίζει καλά την αξία του ελεύθερου χρόνου. Όποιος ενδιαφέρεται για την προσωπική και κοινωνική του ζωή πασχίζει να κλέψει από το χρόνο όσο περισσότερο μπορεί προκειμένου να πραγματοποιήσει ό, τι γι' αυτόν συνεπάγεται το να' χει κανείς προσωπική και κοινωνική ζωή. Η συνεχής ποσοτική αύξηση του χρόνου που έχει ο εργαζόμενος στη διάθεσή του, συνέβαλλε στην αλλαγή της θεώρησης του ελεύθερου χρόνου και ταυτόχρονα στην κατάρριψη του μυθικού ρόλου της εργασίας.

Στο άρθρο 24 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ του 1948 λέγεται *«Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, στον ελεύθερο χρόνο και ιδιαίτερα σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές»*.

3. Γιάννης Μπουσκόζος , περιοδικό *Επιστημονική σκέψη* 13^ο τεύχος

Παρόλο που ο ορισμός καθώς και η αξία του ελεύθερου χρόνου προσδιορίζεται κυρίως από τον τρόπο που σχετίζεται αυτός με τον συντελεστή εργασία η απόκτησή του είναι κοινό δικαίωμα των ανθρώπων είτε εργάζονται ως μισθωτοί είτε είναι άνεργοι είτε είναι μαθητές είτε ασθενείς και ούτω καθεξής.

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρίες σχετικές με τη χρησιμότητα του ελεύθερου χρόνου αλλά και για τον τρόπο που επιλέγεται από τους ανθρώπους να αξιοποιηθεί. Έτσι υπάρχει «η θεωρία της ασφαλιστικής δικλείδας, σύμφωνα με την οποία αποβάλλεται η πλεονάζουσα ενέργεια του ατόμου. Κατά την θεωρία της ανάπαυσης ο ελεύθερος χρόνος υπηρετεί τη βασική λειτουργία της ανάπαυσης. Σύμφωνα με τη θεωρία της κατανάλωσης ο ελεύθερος χρόνος χρησιμοποιείται για την κατανάλωση αγαθών κ.ά»⁴

Εύλογα επομένως θα μπορούσα να επινοήσω τη «θεωρία της αυτοπροσφοράς» κατά την οποία ο ελεύθερος χρόνος θα έπρεπε να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας και κατά τον οποίο να αναπαράγεται ανιδιοτελές κοινωνικό έργο. Σίγουρα όμως η επινοήση μιας θεωρίας απέχει πολύ από το στόχο μου καθότι αυτό δε συνεπάγεται και την εφαρμογή της από ανθρώπους που έχουν ελεύθερο χρόνο. Η καθημερινότητα μας αποδεικνύει πως ο ελεύθερος χρόνος δε συμβαίνει πάντοτε να αποβαίνει εποικοδομητικός. Αντίθετα κυριαρχεί κατά τη διάρκειά του ανάγκη για «ξέσπασμα», εκτόνωσης από το στρες και βίωσης έντονης ζωής μέσα από τον κίνδυνο. Ό,τι συνδέεται με προσπάθεια για απόκτηση καλών εμπειριών μέσα από τη συμμετοχή στα κοινά και καθημερινά ζητήματα μιας κοινότητας δεν εκφράζει μεγάλο μέρος των ανθρώπων που έχουν ελεύθερο χρόνο.

4.Άρθρο Βασιλείου Βουϊδάσκη, περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας, τεύχος 59-2000

Ο ελεύθερος χρόνος και οι νέοι

Δεν είναι παράξενο που η εγκληματικότητα στους νέους διατηρεί υψηλό αριθμό. Τα κρούσματα μικροκλοπών, η πρόκληση υλικών ζημιών σε ξένη περιουσία, η πρόκληση σωματικής βλάβης ή η οργάνωση σε συμμορίες είναι πολύ συνηθισμένα αδικήματα. Ακόμη πιο οικεία μας είναι η συμπεριφορά των νέων στα γήπεδα . Το πιθανότερο είναι πως εκεί βρίσκουν την πιο καλή αφορμή για να εκδηλώσουν με τον πλέον άσχημο τρόπο τη συσσωρευμένη ανία τους από τη ζωή. Οι πιο πολλοί ισχυρίζονται «χρειάζομαι κάτι να με ανεβάσει, γιατί πλήττω ή γιατί αισθάνομαι αδικημένος και πρέπει να ξεσπάσω».

Επίσης ανησυχητική είναι η τάση των νέων να απασχολούνται οι νέοι όλο και περισσότερο με τα μέσα της τεχνολογίας. Δεν είναι κακό να ενημερώνονται σχετικά με τις εξελίξεις στον τεχνολογικό τομέα, μα σημασία έχει ο τρόπος που το κάνουν αυτό. Κυρίως επιλέγουν να απομονώνονται από την οικογένειά τους και από άλλες θετικές συναναστροφές , καθώς είναι η φύση των ηλεκτρονικών μέσων να λειτουργούν με αυτό τον τρόπο. Είναι πασιφανές πως η πλειοψηφία των νέων προτιμά τη μοναξιά της.

Αυτομάτως χάνεται η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων και όταν βρεθεί η στιγμή να μιλήσουν, να συναναστραφούν με άλλα άτομα παραμένει η σκέψη τους σταθερά προσηλωμένη στα τεχνολογικά αυτά μέσα. Ακολουθώς ισχυρίζονται πως υπάρχει έλλειψη χρόνου για να ασχοληθούν με ο,τιδήποτε άλλο εκτός από ό,τι αφορά την προσωπική τους ιδιοτελή ευχαρίστηση. Συνεπώς βρίσκουν διέξοδο στην αντικοινωνική συμπεριφορά ασκώντας «επικοινωνιακή βία»⁵.Εντοπίζουμε λοιπόν έλλειψη επικοινωνιακών δομών στις αστικές κοινωνίες.

5.ίδιο άρθρο

Δυστυχώς μέχρι σήμερα όποιες προσπάθειες έχουν γίνει για τον έλεγχο και την αποτροπή των νέων από τέτοιου είδους συμπεριφορά κατά τον ελεύθερο χρόνο απέβησαν άκαρπες. Είναι διαπιστωμένη από επιστημονικούς ερευνητές η μη παραγωγική χρήση του χρόνου και η συσχέτιση τρόπων διάθεσης του με την κοινωνική προβολή, που αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην πραγματοποίηση δημοσίων σχέσεων.

Η επιδεικτική κατανάλωση πολυτελών αγαθών και η συμμετοχή σε κοινωνικές συγκεντρώσεις αντιπροσωπεύουν κάποιες από τις μορφές της κοινωνική προβολής. Βαθύτερος στόχος τους αποτελεί η υιοθέτηση ενός εξωτερικού προτύπου ζωής συμβατό με ό,τι προέρχεται από εκμοντερνισμένες πολυτελείς συνήθειες. Ο τρόπος διάθεσης του πραγματικού ελεύθερου χρόνου του καθενός από εμάς υπόκειται στα συγκεκριμένα και ενδεδειγμένα καλούπια που προέρχονται από το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Πολλοί άνεργοι δέχονται τις πιέσεις της αγοράς και προβαίνουν σε αυξημένη καταναλωτική δραστηριότητα.

Έτσι οποιαδήποτε παρέκκλιση από τα τυποποιημένα καταναλωτικά πρότυπα ψυχαγωγίας αντιμετωπίζεται με επιφύλαξη και με μη επιδοκimasία από όλους όσους είναι ψυχικά αιχμάλωτοι από την καταναλωτική και εξωκατευθυνόμενη συμπεριφορά, ενώ θεωρείται αξιοζήλευτη απ' όσους επιθυμούν την πραγματική απελευθέρωση από το βιομηχανικό και τεχνολογικό κόσμο της υλικής απόλαυσης.

Πράγματι αυτός ο «κόσμος» δεν είναι άλλος παρά η συντονισμένη προσπάθεια των πολυεθνικών και της κυρίαρχης τάξης να "πουλήσουν" δραστηριότητες, οι οποίες εντάσσονται αποκλειστικά στην κατηγορία της ψυχαγωγίας, λόγου χάρη Η/Υ, ηλεκτρονικά παιχνίδια, διαδίκτυο, τζόγος, τυχερά παιχνίδια κ.α. Εν τω μεταξύ όλα αυτά αποκτούν μεγάλη αξία για τους ανθρώπους ενώ η επικοινωνία με συγγενικά πρόσωπα ή γνωστά, φιλικά πρόσωπα μειώνεται σημαντικά,

χωρίς να γίνονται αντιληπτές οι συνέπειες μιας τέτοιας επιλογής στην διαμόρφωση του χαρακτήρα μας αλλά και όσων συσχετίζονται άρα επηρεάζονται άμεσα από μας π.χ οι γονείς που αποτελούν παράδειγμα για τα παιδιά, τα μεγαλύτερα αδέρφια για τα μικρότερα, οι καθηγητές για τους μαθητές, οι δυνατές προσωπικότητες για τις αδύναμες και ούτω καθ' εξής.

Η κάλυψη του ελεύθερου χρόνου με απασχολήσεις "ποιότητας" , που όχι μόνο θα καλύπτουν τον ελεύθερο χρόνο δημιουργικά , αλλά θα έχουν και ως βαθύτερο σκοπό την επαύξηση της ευαισθησίας και την ανάπτυξη του πνεύματος, τη δημιουργία δηλαδή μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας φαίνεται να προτιμάται μόνο από λίγους. Από μια μειονότητα που ναι μεν προσπαθεί για την ατομική ολοκλήρωση αλλά επιδιώκει σωρευτικά και την συνολική ολοκλήρωση της τοπικής κοινωνίας.

Είναι ολοφάνερο το επικοινωνιακό χάος που επικρατεί και υπονομεύει την ευημερία των ανθρωπίνων σχέσεων καθώς και την διαμόρφωση της νεολαίας ως μελλοντικά κοινωνικά πρότυπα. Απεγνωσμένοι οι νέοι θα αναζητήσουν λύσεις σε λανθάνοντα υποκατάστατα οργανωτικά σχήματα ευελπιστώντας στην εξεύρεση προτύπων και καθοδηγητών που θα τους προσφέρουν αισθήματα ασφάλειας και χρησιμότητας μέσα σ' ένα κόσμο που τους απορρίπτει συνεχώς. Η πορνεία, οι αιρετικές οργανώσεις, τα κυκλώματα του υποκόσμου και κάθε άλλη κοινωνική πληγή θα παρουσιάσουν έξαρση, αφού πλήθος νέων ανθρώπων βρίσκονται σε κατάσταση αβεβαιότητας και συναισθηματικής ανισορροπίας και μόνο καταστροφικές τάσεις τους χαρακτηρίζουν σαν προσωπικότητες. Και είναι σίγουρα άδικο να περιμένουμε από τη γενιά μας, πόσο μάλλον από τις μελλοντικές γενιές, να πρωτοστατήσει σε ισορροπημένες δράσεις όταν γαλουχείται κατ' επανάληψη με λανθασμένα πρότυπα και υλικές αξίες.

Προς μια θετική αλλαγή της χρήσης του ελεύθερου χρόνου.

Ο καθένας από εμάς έχει επιλέξει τι θα υιοθετήσει ως μέσο για την ένταξή του στην κοινωνία. Επαγωγικά το μέσο αυτό σχετίζεται με τα πρότυπα που εξιδανικεύει ως κατευθυντήρια και φυσικά ο χώρος απ' όπου προέρχονται αυτά. Αναμφίβολα η πλειοψηφία της νεολαίας είναι συγχυσμένη και αποπροσανατολισμένη όσον αφορά την επιλογή των προτύπων αυτών. Τα ερεθίσματα που λαμβάνει από την εξωτερική σφαίρα μεταβάλλονται ραγδαία μετατρέποντας το σταθερό έδαφος σε βαλτώδη νερά ενώ θέτουν την πλειονότητα των ανθρώπων σε αμφιβολίες και σε διαρκή αναζήτηση μιας «σταθερότητας» είτε στον επαγγελματικό τους χώρο είτε στα κανάλια επικοινωνίας τους με τους ανθρώπους.

Τα παραπάνω ενισχύονται και από τα συμπεράσματα ερευνών που διενεργήθηκαν από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας *«τα νοικοκυριά με έξι μέλη και άνω, τα νοικοκυριά σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές και τα νοικοκυριά που ξοδεύουν μηνιαίως μέχρι 350.000 διαθέτουν μικρότερα ποσά για τον ελεύθερο χρόνο τους, από το μέσο όρο των νοικοκυριών της ελληνικής επικράτειας. Οι πρακτικές του ελεύθερου χρόνου των νέων διαφοροποιούνται ανάλογα με τους κοινωνικούς χώρους μέσα στους οποίους ζουν»*⁶.

Το ζητούμενο επομένως στην προκειμένη περίπτωση αποτελεί η λανθάνουσα αναζήτηση για το μέσο που θα τους «εξιτάρει», όταν

6.Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ: Ένα παράδειγμα Δράσεων και Αντιδράσεων, Στράτος Γεώργουλας, σελ 80, περιοδικό Κοινωνική Εργασία, τεύχος 54-1999

προβληματίζονται για τα ερεθίσματα που λαμβάνουν και τις προερχόμενες πηγές τους. Διότι είναι ευρέως γνωστό πως η εκδήλωση κοινωνικής βίας συνοδεύεται ως φαινόμενο από την έλλειψη αρχών και ιδανικών και από τάσεις ισοπέδωσης των αρχών που διέπουν την κοινωνία.

Άρα κάτι πρέπει να αλλάξει. Αυτό δεν είναι σίγουρα η ποσότητα του ελεύθερου χρόνου για έναν που εργάζεται ή για μια νοικοκυρά. Αντιθέτως, κάτι τέτοιο, θα ήταν σωστό να γίνει για όλα τα ανήλικα παιδιά που δεν έχουν πάει σχολείο μα δουλεύουν στα φανάρια ή αλλού, χωρίς καμία προστασία για τη ζωή τους, αποτελώντας κίνδυνο και για άλλους.

Για το υπόλοιπο μέρος των ανθρώπων, όμως, για τους οποίους ο ελεύθερος χρόνος είναι απαραίτητος αυτό που επείγει ν' αλλάξει είναι ο ίδιος ο τρόπος ζωής τους.

Ο Β.Κ Βουϊδάσκης αναφέρει χαρακτηριστικά κάποια στοιχεία συμπεράσματα του κοινωνικού επιστήμονα H.W Opaschowski, τα οποία θα ήθελα να παραθέσω και εγώ. Κατά την έλευση της καταναλωτικής εξαρσης, εξαιτίας της βιομηχανικής ανάπτυξης η πλειονότητα απορροφήθηκε στην κατανάλωση της πληθώρας των αγαθών, που μπορούσαν τώρα που είχαν που είχαν ελεύθερο χρόνο ν' απολαύσουν. «Με τρεις λέξεις λοιπόν, των οποίων το πρώτο γράμμα στη γερμανική γλώσσα είναι το -F: Fernsehsehen= τηλεόραση, Flaschehbier= μπουκάλι μπύρας και Filzparantoffel= παντόφλα από φελό, περιέγραφε πολύ λακωνικά τον τρόπο χρήσης του ελεύθερου χρόνου.

Αντίθετα η σημερινή συμπεριφορά του εργαζόμενου καθορίζεται από πέντε ενεργητικές δραστηριότητες των οποίων οι αντίστοιχες λέξεις αρχίζουν από -S και είναι οι εξής Selbermahcenm = κάνω κάτι μόνος μου, Spontaneitat = αυθορμητισμός, Soziaikontakt = κοινωνική επαφή, Sich-Entspannen = ξεκούραση και Spaß = διασκέδαση. Ονομάζει το

φαινόμενο αυτό τη νέα "5-S" τάση του εργαζόμενου κατά τον ελεύθερο χρόνο.

Δεν ισχύει όμως το ίδιο για όλους τους εργαζόμενους. Αυτή θα ήταν η ιδανική κατάσταση για κάθε κοινωνία.

Σύμφωνα με συμπεράσματα ερευνητών αλλά και από προσωπική εμπειρία ο ρυθμός ανάπτυξης των πραγματικών αναγκών στην κοινωνία, οι υποχρεώσεις μα και οι επιθυμίες μας μάς κατευθύνουν στην αναζήτηση δεύτερης ή ακόμη και τρίτης απασχόλησης. Επομένως χάνεται στην ουσία η χρησιμότητα του ελεύθερου χρόνου εφόσον καλύπτεται από την υπερδραστηριότητα προκαλώντας σύγχυση και αγωνία για το αύριο.

Τι γίνεται όμως με όσους δεν εργάζονται και ταυτόχρονα έχει αποκλειστεί για αυτούς η δυνατότητα αυτή, για διάφορους λόγους κάθε φορά; Είναι δηλαδή άεργοι ή μόλις σταμάτησαν τη δουλειά τους και έχουν πολύ χρόνο στη διάθεσή τους ή εργάζονται μόνο μερικές ώρες την εβδομάδα;

Εποικοδομητική χρήση του ελεύθερου χρόνου. Πώς μπορεί να γίνει αυτό;

Πιστεύω πως η θεωρία της αυτοπροσφοράς εκεί μπορεί να βρει μεγαλύτερη απήχηση. Σε αυτό το μέρος του πληθυσμού θα ήταν πιο κατάλληλο να γίνει προσπάθεια προσέγγισης, θέτοντας σε αυτό μικρές βάσεις κάθε φορά που θα επιχειρείται εσωτερική αλλαγή. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται την εκδήλωση αδιαφορίας από το υπόλοιπο μέρος των ανθρώπων που θεωρούνται καταβεβλημένοι από υποχρεώσεις και οικογενειακά βάρη. Ακόμη και αυτοί μπορούν να αυτοπροσφέρουν αλλά όχι τόσο πολύ στον ελεύθερο χρόνο τους εφόσον είναι βέβαιο πως θα τους απομένει ελάχιστος.

Βασική προϋπόθεση είναι να αλλάξει ο τρόπος ζωής μας. Οποιαδήποτε αλλαγή και αν σημειωθεί δεν πρόκειται να είναι ουσιαστική αν εμείς δεν ανανεώσουμε τις αντιλήψεις μας για τη ζωή και φυσικά αν δεν ξεκαθαρίσουμε το τι ζητάμε εμείς από αυτή. Θα είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί μια τόσο σημαντική διαφορά, αν λειτουργούμε επιφανειακά και υποκινούμαστε από ιδιοτελή κίνητρα. Άλλωστε κάθε κοινωνική κατάκτηση ήταν πάνω απ' όλα εσωτερική και ύστερα από αγώνες που στη συνέχεια γινόντουσαν νίκες εφαρμόζονταν στην πράξη.

Ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιεί ο καθένας από μας τον ελεύθερο χρόνο του ποικίλλει και είναι ανάλογος της ιδιοσυγκρασίας του. Όταν όμως καλλιεργήσουμε την έννοια της «αυτοπροσφοράς» στις συνειδήσεις μας, τότε σίγουρα και αυτή θα γίνει αναπόσπαστο μέρος της ιδιοσυγκρασίας μας. Ο ελεύθερος χρόνος δεν θα είναι χρόνος βίαιης συμπεριφοράς μα χρόνος δημιουργικότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης για όλους.

Με άλλα λόγια θέλω να πω ότι το πρόβλημα καθώς και η λύση του προβλήματος είναι μέσα μας. Δεν είναι καιρός να αποδίδουμε μόνο ευθύνες και να επικαλούμαστε τα δικαιώματά μας ή τις υποχρεώσεις των άλλων απέναντί μας. Ούτε πρέπει να αφηνόμαστε σε εξωτερικά πρότυπα συμπεριφοράς και να αποποιούμαστε την υποχρέωση ν' αναλάβουμε τις ευθύνες μας σχετικά με τη συμμετοχή μας στα κοινά ζητήματα που μας αφορούν άμεσα.

Οι πιο πολλοί άνθρωποι παραδέχονται πως βρίσκονται σε μια τέτοια θέση. Το θέμα όμως είναι να μη γίνει άλλο πια τρόπος ζωής για μας ή τα παιδιά μας. Είναι σίγουρο πως πρέπει να παραμείνουμε σταθεροί σε ιδέες, αρχές και πρότυπα που προάγουν την κοινωνική ευθύνη και τη συμμετοχή στην κοινωνία των πολιτών.

Παρόλ' αυτά τα συμπεράσματα γιατί τα βήματα της προόδου προς ένα κράτος δικαίου γίνονται αργά; Το ίδιο το σύστημα μας απαντά αυτό το ερώτημα. Οι αναπαραγωγικοί μηχανισμοί του καπιταλισμού

συμβάλλουν στη διαμόρφωση στερεότυπων συμπεριφορών στους καταναλωτές.

Με άλλα λόγια οι άνθρωποι υιοθετούν την γνωστή στάση υπερκατανάλωσης όχι μόνο κατά την απόκτηση υλικών αγαθών απαραίτητων για την επιβίωσή τους αλλά και κατά την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους. Γιατί πώς είναι δυνατό να ζουν αλλοτριωμένα, να καταναλώνουν ανεξέλεγκτα πράγματα χωρίς να τους είναι πραγματικά αναγκαία και ταυτόχρονα να λειτουργούν με αυτοέλεγχο και ισορροπία, όταν πρόκειται για τον ελεύθερο χρόνο τους; *«Εξακολουθεί να πάντα ο παθητικός και αλλοτριωμένος καταναλωτής. 'Καταναλώνει' παιχνίδια, ταινίες, φυσικές θέες, εφημερίδες και περιοδικά... Δε συμμετέχει ενεργητικά... Στην πραγματικότητα δεν είναι ελεύθερος να απολαύσει την ανάπαυσή του»⁷.*

Αν αυτό συμβαίνει πάντα, τότε και αυτός ο χρόνος είναι χαμένος εφόσον ο διαθέσιμος χρόνος θα έπρεπε να μας βοηθάει στην πραγματοποίηση μιας εσωτερικής απογραφής κι ενός ευρύτερου πλουτισμού του εσωτερικού βίου και της πνευματικής μας οντότητας.

Μορφές αυτοπροσφοράς κατά τον ελεύθερο χρόνο

Συνέπεια του οξύ ανταγωνισμού που επικρατεί σε κάθε τομέα δράσης του ανθρώπου είναι η μείωση του ελεύθερου χρόνου. Υπό την πίεση αυτού του συναισθήματος οι άνθρωποι κατευθύνουν τη ζωή τους σε μη χρήσιμες επιδιώξεις. Έχει παραμεριστεί ολότελα εκείνο που είναι χρήσιμο και καλό για την ανθρωπότητα ακόμα και για το κάθε άτομο. Τα πάντα υποτάσσονται στο όνομα της *επιτυχίας* ενώ οι άνθρωποι κρίνουν την ποιότητα τους με βάση αυτό το κριτήριο, δηλαδή την ικανότητά τους να κερδίζουν πιο πολλά χρήματα με κάθε τρόπο αρκεί να γίνεται άμεσα και πολλές φορές επιδεικτικά. Γνωστές ρήσεις όπως "ο σκοπός αγιάζει τα μέσα" και "έχει τα μέσα" δηλώνουν καθαρά το πνεύμα που επικρατεί σχετικά με την

7. Έριχ Φρόμ «Η ΥΓΙΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ», εκδόσεις ΜΠΟΥΚΟΥΜΑΝΗ, Αθήνα 1979

επιδίωξη υλικών αγαθών και την απόκτηση αξιόλογου -κατά τα πιστεύω της συντριπτικής πλειονότητας των συγχρόνων μας- κοινωνικού υποβάθρου.

Ξεκινώντας από τα σχολικά χρόνια οι περισσότεροι αγωνίζονται ο ένας να προσπεράσει τον άλλον στο στίβο των πνευματικών γνώσεων και στην επιτυχία στις εξετάσεις. Τις περισσότερες φορές όμως ο χρόνος που διαθέτουν στο σχολείο δεν είναι αρκετός καθότι οι απαιτήσεις είναι πράγματι

πολύ μεγάλες. Μεγάλο μέρος επομένως του ελεύθερου χρόνου ξοδεύεται στη μελέτη, στα φροντιστήρια και σαφώς στη ξεκούραση και χαλάρωση, στοιχεία αναγκαία για την ανάκτηση δυνάμεων για την σταθερή και σίγουρα *επιτυχημένη* πορεία ενός εφήβου.

Η μορφή της αυτοπροσφοράς που μπορεί να εφαρμοστεί σ' αυτήν την κατηγορία είναι η προσωπική βοήθεια που μπορούν να προσφέρουν

*ενθαρρύνοντας συμμαθητές και φίλους προς θετικές και δημιουργικές δραστηριότητες κατά τις ελεύθερες ώρες τους

*να συμμετέχουν σε συλλόγους (αθλητικούς, χορευτικούς κ.α)

*τα καλοκαίρια επιλέγοντας εναλλακτικές μορφές τουρισμού μέσα από εθελοντικά προγράμματα

*παρακινώντας φίλους τους να κάνουν το ίδιο

*να είναι οργανωμένοι σε συμβούλια νέων, των οποίων η λειτουργία θα στηρίζεται εξ'ολοκλήρου στην εθελοντική συμμετοχή τους

*καθαριότητα στις παραλίες, σε αρχαιολογικούς χώρους και αλλού

*στήριξη μέσω τακτικών επισκέψεων σε αρρώστους και εκδήλωση πραγματικού ενδιαφέροντος για την Τρίτη ηλικία, για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τους ψυχικά ασθενείς

Το παραπάνω αποτελεί ένα ενδεικτικό μόνο παράδειγμα χρήσης του ελεύθερου χρόνου ενός μαθητή. Ανάλογα μπορεί να σκεφτεί και να

ενεργήσει κανείς όταν βρίσκεται στη θέση του εργάτη, του δημόσιου υπαλλήλου, του διευθυντή, του δικηγόρου, του γιατρού ή σε οποιοδήποτε άλλο πόστο μέσα στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και επαγγελματικό χώρο.

Σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση ο κάθε άνθρωπος ξέρει τις κοινωνικές ανάγκες ή αν δε τις γνωρίζει μπορεί πολύ εύκολα να ενημερωθεί από τοπικούς φορείς και να δραστηριοποιηθεί ανάλογα με τις ευαισθησίες τους, τις δεξιότητες και τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα τους. Αναμφίβολα είναι σημαντικό να είναι αναπτυσγμένο το αίσθημα της κοινωνικής ευθύνης σε όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από την ηλικία τους, το φύλλο τους, την εθνικότητά τους όπου κι αν ζουν και δραστηριοποιούνται προκειμένου να προβούν σε συλλογικές κινήσεις υπεράσπισης των δικαιωμάτων τους και σε ριζοσπαστικές κινητοποιήσεις εναντίον του παρόντος συστήματος πραγμάτων.

Με τον ίδιο τρόπο κάθε μορφή συλλογικής οργάνωσης που εκφράζει τον κοινωνικό συνεταιρισμό, όπως τα εργατικά σωματεία ή άλλες νέες μορφές κοινωνικής οργάνωσης μπορούν να προσφέρουν ενεργά την «αυτοπροσφορά» τους στους τομείς που υπάρχει ανάγκη.

Έτσι, όπως και ο Rifkin αναφέρει: *«Με τους εργαζόμενους να έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο στη διάθεσή τους και τους άνεργους να αδρανούν, δημιουργείται η ευκαιρία χαλιναγώγησης της αχρησιμοποίητης εργασίας εκατομμυρίων ανθρώπων με στόχο την εκτέλεση εποικοδομητικών αποστολών έξω από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Τα προσόντα και η ενέργεια τόσο των εργαζομένων όσο και των άνεργων – αυτών που έχουν ελεύθερο χρόνο και των άλλων που αδρανούν – θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά για την επανίδρυση χιλιάδων τοπικών κοινοτήτων και τη δημιουργία μιας τρίτης δύναμης, που θα ευδοκιμήσει ανεξάρτητη από την αγορά και τον δημόσιο τομέα»⁸.*

8. Jeremy Rifkin, Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της, «Ένα νέο κοινωνικό σύμβολο», εκδόσεις «Νέα Σύνορα Α.Α. Λιβάνης» κεφ 16, σελ 418

Ευρωπαϊκός Εθελοντισμός και Νεολαία

Ο Ευρωπαϊκός Εθελοντισμός αφορά νέους ηλικίας 18- 25 ετών και τους δίνει την ευκαιρία να αναπτύξουν εθελοντική δράση σε μια άλλη χώρα, για μια περίοδο συνήθως 6-12 μηνών. Οι δραστηριότητες που μπορούν να αναπτύξουν οι νέοι ποικίλλουν. Μπορεί να ασχοληθούν με κοινωνικά, με περιβαλλοντικά και με προγράμματα τοπικής ανάπτυξης, ανάλογα με το ενδιαφέρον τους. Τα κοινωνικά προγράμματα περιλαμβάνουν δράσεις για παιδιά με ειδικές ανάγκες, για ηλικιωμένους ή νέους, για αρρώστους κ.α

Κάθε πρόγραμμα έχει τρεις εταίρους : τους εθελοντές, την τοπική οργάνωση που στέλνει τον εθελοντή και την άλλη οργάνωση που τον υποδέχεται. Η οργάνωση που στέλνει τον εθελοντή αλλά και αυτή που τον υποδέχεται μπορεί να είναι Μη Κυβερνητική οργάνωση ή ένας τοπικός φορέας δηλαδή, μια Τοπική Αρχή ή όποιος φορέας έχει αναλάβει να διαχειρίζεται μια τοπική πρωτοβουλία

Οι σκοποί είναι:

- 1. Να δοθεί στους νέους μια νέα διαπολιτισμική εμπειρία.**
- 2. Να ενθαρρύνει τους νέους να αποκτήσουν κοινωνική και επαγγελματική οργάνωση.**
- 3. Την ανάπτυξη της Τοπικής Κοινωνίας ή να εργαστεί παράλληλα με την τοπική κοινωνία.**

Στην Ελλάδα ο εθνικός φορέας που είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση του προγράμματος είναι η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και εκτός από κοινωνικά προγράμματα έχουν αναπτυχθεί επιτυχώς και δύο περιβαλλοντικά. Το ένα είναι από μια οργάνωση που ονομάζεται «Αρχιπέλαγος», στην οποία μπορεί να συμμετάσχει όποιος εθελοντής επιθυμεί να ασχοληθεί με ερευνητικά προγράμματα για το θαλάσσιο περιβάλλον. Τα άλλο είναι ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που λέγεται «Καλαμάτα» και περιλαμβάνει ασχολίες με περιβαλλοντικά θέματα σε εκείνη την περιοχή.

Το σημείο στο οποίο δίνεται βαρύτητα είναι οι οργανισμοί που συμμετέχουν να είναι πράγματι τοπικοί. Με αυτήν την προϋπόθεση ο νέος εθελοντής θα έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει από κοντά κάποια άλλη τοπική κοινωνία, να ζήσει μια νέα τοπική πραγματικότητα. Άλλο σημαντικό σημείο είναι η ανεπίσημη εκπαίδευση που παρέχεται στον εθελοντή κατά την ενασχόληση του με διάφορες δραστηριότητες. Ο νέος λαμβάνει γνώσεις και αποκτά δεξιότητες που δεν είναι ακαδημαϊκές ούτε θα αναγνωριστούν με κάποιο επίσημο χαρτί για να βρει δουλειά αργότερα. Σε καμία περίπτωση ο ευρωπαϊκός εθελοντισμός δεν υποκαθιστά την αμειβόμενη δουλειά σε κάποιον τομέα. Αποκτά όμως πολλές εμπειρίες και γνώσεις μέσα από την ενασχόληση του με παιδιά, με πολυμελείς οικογένειες, με ειδικές κατηγορίες αρρώστων, με τη ρύπανση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κ.α. Με την ολοκλήρωση της εθελοντικής εργασίας του, ο εθελοντής επιστρέφει στην χώρα του και μπορεί να μεταφέρει σε τοπικό επίπεδο, στην δική του τοπική κοινωνία τις γνώσεις που αποκόμισε και να προσφέρει σημαντική βοήθεια στον τόπο του με την ανάπτυξη παρόμοιων δραστηριοτήτων.

Αυτή η προσπάθεια αποσκοπεί στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, στην καλλιέργεια ανιδιοτελών αξιών, συναισθημάτων αδελφικής αλληλεγγύης και στην ενίσχυση των ψυχικά αποδυναμωμένων άνεργων νέων. Μακροπρόθεσμα, τα οφέλη από τις θετικές επιπτώσεις της διεθνούς δραστηριοποίησης τους σε διάφορους τομείς, στους νέους και κατά συνέπεια στην τοπική κοινωνία όπου ανήκουν, θα είναι ενθαρρυντικά για το σύνολο της κοινωνίας⁹.

9. Εισήγηση Α.ΜΑΤΙΝΕΖ στο συνέδριο «Εθελοντισμός- Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Λαμία, Εκπρόσωπος Γενικής Δ/σης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

α. Εισαγωγή

Όπως έχει επισημανθεί προηγουμένως, τις τελευταίες δεκαετίες, ο επιστημονικός χώρος και οι πολιτικοί μετασχηματισμοί στο διεθνή χώρο μας κατευθύνουν προς την αναθεώρηση και επανεξέταση εφαρμοσμένων παραδοσιακών μορφών κοινωνικής πολιτικής. Έτσι αναζητάτε στο διεθνή χώρο το κατάλληλο σχήμα συνεργασίας και διαπλοκής του κράτους με τον εθελοντικό και τον ανεπίσημο φορέα παροχής φροντίδας.

Το σύνολο των μη κυβερνητικών οργανώσεων, ο τρίτος τομέας, αναλαμβάνει τη διεξαγωγή των κοινωνικών υπηρεσιών μέσα από δραστηριότητες που βασίζονται στην εκούσια προσφορά εργασίας των πολιτών, χωρίς διανομή των κερδών τους σε κανένα κάτοχο ή μέτοχο, παρόλο που μπορεί να επιφέρουν κέρδη. Στον εθελοντικό τομέα περιλαμβάνονται η Εκκλησία, οι εθελοντικές οργανώσεις και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα. Πρόκειται κατά κανόνα για Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι δεν αποτελούν δημόσιες υπηρεσίες και ότι αποτελούν στην πλειονότητά τους ομάδες που ενίστανται σε κυβερνητικές ή επιχειρηματικές πολιτικές που είναι εναντίον των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η υποχρέωση για παροχή υπηρεσιών έχει ηθικό έρεισμα, ενώ στις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα έχει νομικό έρεισμα ¹.

Τα τελευταία χρόνια όμως, οι αλλαγές των αναγκών στην παγκόσμια σφαίρα καθώς και οι διάφορες εξελίξεις στον πολιτικό και εμπορικό τομέα, συντέλεσαν σε πολλές αλλαγές της παραδοσιακής μορφής της εθελοντικής εργασίας, που ακόμα και τώρα, συναντάται σε απομονωμένες ή μη αστικοποιημένες περιοχές.

1.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ,ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ,κεφ.7,σελ 207-213, Πέτρου Σταθόπουλου, εκδόσεις «Ελλην»

Έτσι, έχουν δημιουργηθεί οι μεγάλες εθελοντικές οργανώσεις, που δρουν σε διεθνή ή εθνικό πλαίσιο, απασχολούν μόνιμο διοικητικό προσωπικό που πληρώνεται και έκτακτους εθελοντές που επίσης πληρώνονται αλλά μόνο μ' ένα πολύ μικρό ποσό (με τη μορφή του «χαρτζιλικιού»), όταν συμμετέχουν σε εθελοντικές αποστολές, εκτός ή ακόμη και εντός της χώρας, και η εργασία τους είναι χρονοβόρα ή ιδιαίτερα δύσκολη.

Άμεσα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ως εθελοντής ορίζεται εκείνος που προσφέρει την προσωπική του εργασία υποκινούμενος από συναισθήματα αλληλεγγύης, χωρίς αντικαταβολή μεγάλης χρηματικής ανταμοιβής . Επίσης οι δημόσιοι φορείς απασχολούν εθελοντές, όταν αυτοί εκτελούν διάφορα κοινωνικά εθελοντικά προγράμματα. Βέβαια, στους δύο αυτούς τομείς, διαφέρει η αναλογία των αμοιβομένων ως προς αυτούς που δεν αμοίβονται. Επομένως οι εθελοντικοί φορείς δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τους δημόσιους στο σημείο του είδους των εργαζομένων που χρησιμοποιούν.

Πολλά Ευρωπαϊκά προγράμματα υποστηρίζουν, μέσω χρηματοδοτήσεων από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία, εθελοντικές δραστηριότητες προκειμένου να δώσουν την ευκαιρία, κυρίως σε νέους ανέργους, μέσα από πρωτοποριακά σχήματα διακρατικής συνεργασίας να απασχοληθούν σε διάφορους τομείς.

Αυτά αποτελούν πλέον ένα βασικό τομέα δραστηριότητας των εθελοντικών οργανώσεων. Οι καινοτόμες δράσεις αποσκοπούν σε δραστηριότητες μικρής και μεγάλης εμβέλειας ανάλογες με τους τομείς δράσης και εξειδίκευσης της κάθε οργάνωσης, ελεγχόμενες από τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, με απώτερο σκοπό την προσφορά υπηρεσιών σε όλο αυτό το πλήθος των ανθρώπων που αδυνατούν να αυτοσυντηρηθούν και χρήζουν βοήθειας.

Η παραπάνω είναι μια μόνο μορφή από τις πολλές που παρουσιάζει το ευρύ και πολύπλοκο φάσμα του τρίτου δρόμου και η πιο σύγχρονη. Άλλες μορφές είναι :

1. οι ομάδες αυτοβοήθειας, όπως Ανώνυμοι Αλκοολικοί, ομάδες υποστήριξης ασθενών καρκινοπαθών από πρώην καρκινοπαθείς κ.α
2. οι «γειτονικές» οργανώσεις

3. ομάδες πίεσης

4. ομάδες που κυρίως σχετίζονται με έρευνες ιατρικού ή κοινωνικού περιεχομένου

5. 'Ομπρέλα' ή ενδιάμεσοι οργανισμοί που σχετίζονται με την παροχή συμβουλών και την οργάνωση άλλων ομάδων ².

Οι σκέψεις γύρω από το ρόλο του εθελοντισμού και της σημασίας του στην κοινωνική πρόνοια οδήγησαν σε ποικίλα συμπεράσματα σχετικά με τη συμβολή του εθελοντικού τομέα στον σύγχρονο προνοιακό πλουραλισμό. Ο Rifkin σχολιάζει « ο ανεξάρτητος τομέας είναι εκείνος που έπαιζε πάντοτε έναν διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ της επίσημης οικονομίας και της κυβέρνησης, αναλαμβάνοντας αποστολές και παρέχοντας υπηρεσίες που οι άλλοι δυο τομείς είναι απρόθυμοι ή ανίκανοι να χειριστούν, ενώ πολλές φορές λειτουργεί σαν υπερασπιστής ομάδων και περιφερειών, τα συμφέροντα των οποίων αγνοούνται από την αγορά ή περνούν σε δεύτερη μοίρα στα κυβερνητικά συμβούλια.»³ Αν εξετάσουμε τη σχέση του εθελοντικού τομέα με τον ανεπίσημο θα δούμε με ποιο τρόπο καλύπτονται βασικές ανάγκες της άτυπης φροντίδας από τις οικογένειες, τους συγγενείς και τους κοντινούς φίλους. Φαίνεται πως τρεις είναι οι λειτουργίες του τρίτου τομέα σ' αυτό το σημείο.

Καταρχήν αντικαθιστά τη φροντίδα από την οικογένεια ή από την γειτονιά, όταν αυτή δεν υπάρχει. Αυτό προϋποθέτει υλική και συναισθηματική υποστήριξη.

Άλλες φορές ο τρίτος δρόμος ανακουφίζει τον ανεπίσημο τομέα παίρνοντας μέρος των ευθυνών των οικογενειών, όταν πρόκειται να φροντίσουν ηλικιωμένους ή αρρώστους. Διάφοροι εθελοντές βοηθούν κάνοντας επισκέψεις στα σπίτια, παρέχοντας μεταφορικό μέσο όταν χρειάζεται ή δίνοντας χρήματα.

2.JOHNSON,N.(1987)The Welfare state in Transition,The theory and Practice of Welfare Pluralism, Brighton,Sussex,σελ 96- 115

3.Jeremy Rifkin, ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ Α..Α.ΛΙΒΑΝΗΣ»ΚΕΦ.16, σελ 421-422

Ταυτόχρονα παρέχεται στα άτομα που έχουν αναλάβει όλο το μέρος της ευθύνης για τη φροντίδα συναισθηματική υποστήριξη και συμβουλές, που πιθανός θα συμβάλουν στη βελτίωση της καθημερινής τους ζωής.

Η σχέση του τρίτου δρόμου με τον εμπορικό τομέα είναι περισσότερο ανταγωνιστική αν σκεφτούμε πως οι εθελοντικές οργανώσεις απαλλάσσονται από φόρους και μπορούν να κινηθούν με μεγαλύτερη ευελιξία.

Όσον αφορά το δημόσιο τομέα και τη σχέση του με τον εθελοντικό τομέα μπορούμε να πούμε πως κατά κάποιον τρόπο βρίσκονται σε συνεργασία. Συνήθως ο εθελοντικός τομέας προσπαθεί να συμπληρώνει τα κενά που αφήνει πίσω της η κρατική κοινωνική πολιτική.

Λέγεται συμπληρωματικός και υποβοηθητικός ο ρόλος του εθελοντικού τομέα, όχι επειδή υστερεί σε δυνατότητες ή ποιότητα, αλλά γιατί υστερεί σε οικονομικούς πόρους. Αν είναι ο κύριος συνεργάτης του κράτους ή αν έρχεται δεύτερος σε σχέση με τον ιδιωτικό δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι. Η σχέση αυτή αλλάζει ανάλογα με τις πολιτικές και οικονομικές συνθήκες κάθε τόπου. Βέβαια, κάποιες φορές, ο εθελοντικός τομέας είναι ο μοναδικός προμηθευτής κάποιας κοινωνικής υπηρεσίας άρα ο ρόλος του δεν μπορεί να είναι συμπληρωματικός.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από τους δύο τομείς μπορεί να ανήκουν στην ίδια κατηγορία μα διαφέρουν στην ποιότητα και στην διάρκεια. Τις περισσότερες φορές οι εθελοντικές υπηρεσίες είναι πιο 'ανθρώπινες' εξαιτίας της φύσης των κινήτρων ενώ στο δημόσιο τομέα παρατηρείται αδιαφορία. Η εθελοντική δράση μπορεί να είναι πιο ευέλικτη άρα και πιο αποτελεσματική.

Εκτός από την παροχή υπηρεσιών ή οικονομικής βοήθειας οι εθελοντικές οργανώσεις χρησιμοποιούν την εμπειρία των μελών τους και τις γνωριμίες τους για να λειτουργήσουν ως ομάδες πίεσης προς την κυβέρνηση για την προώθηση μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Επιπλέον έχουν τη δυνατότητα να εκτελούν προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας για τα οποία υπάρχει αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα.

Με σεβασμό προς τα διάφορα τοπικά χαρακτηριστικά, τις θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, τις καιρικές συνθήκες, τα ήθη και τα έθιμα, την παράδοση του τόπου και τις φυσικές-γεωλογικές ιδιαιτερότητες του κάθε τόπου οι εθελοντικές οργανώσεις αξιοποιούν την ευέλικτη οργανωτική τους μορφή προκειμένου να συνδράμουν στην αντιμετώπιση βασικών αναγκών του πληθυσμού. Μπορούν να διακινδυνεύσουν κάτι που ο μιν ιδιωτικός αποφεύγει για λόγους οικονομικούς και ο δε δημόσιος για λόγους πολιτικού κύρους. Οικονομικοί αναλυτές ισχυρίζονται πως η λειτουργία του εθελοντικού τομέα δεν έχει το ίδιο οικονομικό κόστος για να λειτουργήσει με αυτό των δημόσιων φορέων. Κυρίως στις έκτακτες ανάγκες η προσφορά των εθελοντών είναι πιο καίρια, γιατί τα σχήματα των εθελοντών λειτουργούν άμεσα και αυτόνομα.

α. Οφέλη για τους δικαιούχους αλλά και για τους παρέχοντες

Τα οφέλη διακρίνονται σε ατομικά, σε συλλογικά και σε οφέλη για τους δέκτες της εθελοντικής αυτοπροσφοράς. Σε ατομικό επίπεδο, λοιπόν, η απαρίθμηση των θετικών συνεπειών καλό θα' ναι να ξεκινήσει από την ικανοποίηση των ηθικών κινήτρων. Το αποτέλεσμα της ευεργετικής αυτοπροσφοράς μας σε ζητήματα, που σχετίζονται με ιδεολογικούς σκοπούς και ιδανικά, που πρεσβεύουμε θα μας προσφέρει απaráμιλλο αίσθημα ηθικής ικανοποίησης και πραγμάτωσης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία της παροχής φροντίδας και προσωπικής εργασίας αποκομίζουμε ως άτομα γνώσεις, ειδικές δεξιότητες, εμπειρίες και καλλιεργούμε το ομαδικό πνεύμα.

Μαθαίνουμε να ισορροπούμε την προσωπικότητά μας και το ψυχισμό μας μέσα από επικοινωνιακά σχήματα μεταδίδοντας την εσωτερική μας γαλήνη σε συνεργάτες μας, σε γείτονες ή σε αγνώστους.

Τα οφέλη της ευρύτερης τοπικής κοινωνίας απορρέουν, λογικά, μέσα από τη βελτίωση των ατόμων ειδικά. Με ανθρώπους-μέλη της τοπικής κοινότητας εφοδιασμένους με τάσεις αυτοπροσφοράς και διάχυσης των γνώσεων, σε όλο το ανθρώπινο φάσμα που μπορούν

να καλύψουν, πραγματοποιούνται μεγάλες προσπάθειες για βελτίωση βασικών κοινωνικών συνθηκών.

Άμεσα επηρεάζεται η ζωή όλων αυτών των ανθρώπων, που για διάφορους λόγους, στερούνται τη χαρά της οικογενειακής και της φιλικής θαλπωρής. Γνωρίζοντας πως υπάρχουν άνθρωποι που ενδιαφέρονται για αυτούς αισθάνονται πιο άνετα με τον εαυτό τους και το πρόβλημά τους. Ελαττώνονται τα αισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης και νιώθουν ικανότεροι και χρήσιμοι.

Επιπλέον τα πλεονεκτήματα της αυτοπροσφοράς αφορούν στην υγεία μας. Η διατήρηση καλής υγείας σημαίνει λιγότερα προβλήματα και περισσότερη ευτυχία. Όπως οι αρχαίοι έλληνες τόνιζαν στις καθημερινές τους ασχολίες «νους υγιής εν σώματι υγιεί». Η νίκη υπέρ της στασιμότητας και της ακινησίας, φαινόμενα υψηλής συχνότητας ανάμεσα στις σύγχρονες κοινωνίες, θα σημάνει παράταση της καλής υγείας άρα και της ζωής μας. Η σωματική άσκηση καθώς θα προσφέρουμε προσωπική εργασία σε κοινές τοπικές δραστηριότητες γυμνάζει το σώμα μας. Η φυσική μας κατάσταση θα παραμένει σε υψηλά επίπεδα και θα μας επιτρέψει να συμμετέχουμε ενεργά στις διεθνείς ή εθνικές αλλαγές του τόπου για πολύ περισσότερο απ' ότι θα μας επέτρεπε η υγεία μας αν επιλέγαμε την παθητική παρακολούθηση των γεγονότων.

Παραθέτω ένα απόσπασμα από την εισήγηση του Χ. Κοτζαμανίδη, : «*Θεωρούμαστε η Τρίτη παχύσαρκη χώρα στον κόσμο. Έχουμε ένα θλιβερό ρεκόρ- αν γινόταν Ολυμπιάδα παχυσαρκίας θα παίρναμε το χάλκινο μετάλλιο. Από επιδημιολογικές έρευνες πλέον έχει αποδειχθεί ότι το 27 % των παιδιών και όταν λέμε παιδιά στην επιστημονική ορολογία εννοούμε άτομα 0-12 χρονών, είναι πλέον παχύσαρκα...είναι δηλαδή μη φυσιολογικά, μη υγιή άτομα...Η αντίληψη του αράγματος, είμαστε καλοπερασάκηδες άρα παθητικοί, γι' αυτό έχουμε προβλήματα.*»⁴. Παράλληλα εξασκείται το πνεύμα μας, Αυτό άλλωστε είναι αποδεδειγμένο επιστημονικά και τεκμηριωμένο μέσα από πολλά ζωντανά παραδείγματα.

4.Αναπληρωτής καθηγητής ΤΕΦΑΑ Αριστ.Παν/μίου Θεσ/νίκης, στο συνέδριο «Εθελοντισμός – Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση»,Λαμία, Ιούνιος 2001

Δια βίου άσκηση, επομένως, για δια βίου συμμετοχή! Είναι σημαντικό να σταματήσουμε τα ηλικιακά γκέτο των επόμενων γενεών και να προωθήσουμε ανενεργά τμήματα του πληθυσμού να κινητοποιηθούν.

Αποβλέποντας στα κοινά οφέλη, ο τρίτος τομέας, σωστά θα κάνει να ηγηθεί και να γίνει «η νέα αυτοκρατορία» που θα καθοδηγήσει τις κοινωνικές μάζες. Είναι ανάγκη να πάρει τα πρωτεία των πολυεθνικών αυτοκρατοριών προκειμένου να μεταδοθεί στην πλειονότητα των ανθρώπων η έννοια της αλληλοϋποστήριξης και να διεισδύσει στον τρόπο ζωής μας ο εθελοντισμός.

Η αξία της εκούσιας προσφοράς προς την κοινωνική παθολογία(ανεργία, φτώχεια, πορνεία, δουλεία, ανισότητες στην περίθαλψη κ.α) θα δώσει νόημα και διάρκεια στη ζωή μας. Η πνευματική άσκηση και η σωματική γύμναση θα επιφέρουν μακροζωία, πνευματική ευεξία, ζωντάνια και θα διατηρούν τα αισθήματα αγάπης εν ενεργεία.

α. Ανάπτυξη του εθελοντικού τομέα και δυσκολίες

Η καλλιέργεια εγωιστικών διαθέσεων και η εκδήλωση ιδιωτικότητας θα πρέπει να γίνουν παρελθοντικές συνήθειες. Αντίθετα, για να αναπτυχθεί ο εθελοντικός τομέας θα πρέπει να προβάλλουμε ένα νέο κοινωνικό status από ανθρώπους με όραμα.

Αυτό συνεπάγεται αλλαγή συνειδήσεων και τρόπου σκέψης. Σχετικά πρόσφατο, ιστορικά, παράδειγμα αποτελεί η φυσιογνωμία του Χίλτερ, ο οποίος κατάφερε μέσα από διαστρεβλωμένες θέσεις να πετύχει αυτό που αποκαλούμε « οργανωτική κουλτούρα» ⁵ . Διαμόρφωσε την ψυχολογία του συνόλου του γερμανικού λαού μέσα από διάφορες πολιτικές με στόχο την εξόντωση τόσων αθώων ανθρώπων και σημείωσε επιτυχία.

Και εμείς λοιπόν μπορούμε να ενεργοποιήσουμε τα κίνητρα των περισσοτέρων ανθρώπων για **συλλογική** δράση.

5. Dick Hebdige, «Υποκουλτούρα- Το νόημα του Στυλ», εκδόσεις 'γνώση'

Να τους υποκινήσουμε να λειτουργήσουν σαν διευρυμένη ομάδα, η οποία θα αυτοτροφοδοτείται από τις βάσεις που η ίδια έχει θέσει και ενσταλάξει στις συνειδήσεις των μελών της.

Η κοινή διαπίστωση πως τα περισσότερα προβλήματα στην εποχή μας δεν αφορούν τον άνθρωπο ως μονάδα αλλά ως ομάδα, μας κατευθύνει στην αναπροσαρμογή των πολιτικών μας ως προς το ζήτημα της διεκδίκησης των δικαιωμάτων μας. Οποιοδήποτε επίτευγμα, θα πραγματοποιηθεί πλέον, σε συλλογικό επίπεδο και μέσα από συλλογικά σχήματα δράσης της κοινωνίας των πολιτών.

Πολλές φορές αυτό δεν είναι τόσο εύκολο.

Φραγμό αποτελεί η άποψη που έχουν οι άνθρωποι για το πώς θα έπρεπε να αντιμετωπίζουν τα προβλήματά τους οι συνάνθρωποί τους. Τις περισσότερες φορές αντιμετωπίζουν με συμπόνια τους πάσχοντες μα κατά βάθος είναι της γνώμης πως θα πρέπει μόνοι τους να λύνουν το πρόβλημά τους ενώ θεωρούν ότι όποια ενέργεια φιλανθρωπικής φύσεως «αποτελεί προσωρινό μπάλωμα» και όχι λύση στο κοινωνικό πρόβλημα από τη μία από την άλλη η εκδήλωση συμπόνιας είναι ένας καλός τρόπος «εξιλέωσης» και ψυχικής λύτρωσης για τους εθελοντές. Ο Theodore Zeldin λέει *«τα δύο τρίτα των Αμερικανών υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό να μην εμπλέκεται κανείς υπερβολικά στα προβλήματα των άλλων. Πρέπει κανείς να φροντίζει πρώτα τον εαυτό του και μετά, αν του περισσεύει ενέργεια, να βοηθά τους άλλους. Έτσι οι άνθρωποι μπορούν, αφού κάνουν τις καλές τους πράξεις να σκεφθούν μετά άλλα πράγματα, χωρίς να χρειάζεται να δείχνουν καλοσύνη και συμπόνια στις καθημερινές τους σχέσεις»*⁶.

Άλλος τρόπος ανάπτυξης του εθελοντικού τομέα είναι η χρηματοδότηση του από το κράτος.

Οι κύριοι πόροι συντήρησης του εθελοντικού τομέα μέχρι πρόσφατα ήταν τα έσοδα από τους ίδιους πόρους δηλαδή κληροδοτήματα, έρανοι, ακίνητη περιουσία. Για να στηριχθεί η δράση

6. Theodore Zeldin, Η ΚΡΥΦΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Α.Α. Λιβάνης, σελ 314

του τομέα αυτού είναι απαραίτητη η διαρκής ενίσχυση του με τακτικούς πόρους. Έτσι οι εθελοντικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται απ' τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, από διεθνείς οργανισμούς, προκειμένου να εφαρμόσουν προγράμματα κοινωνικής προστασίας για ειδικές κατηγορίες ατόμων όπως είναι οι πρόσφυγες, οι άνεργοι, οι παλιννοστούντες κ.α και από τα διάφορα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επίσης προωθούν ειδικά κοινωνικά προγράμματα.

Το ζήτημα της χρηματοδότησης, δηλαδή της εξασφάλισης βιωσιμότητας για τους εθελοντικούς φορείς δημιουργεί ένα νέο πρόβλημα. Τις περισσότερες φορές η οικονομική ενίσχυση συνεπάγεται πολύ μεγάλο έλεγχο και επομένως στενό βαθμό αλληλεξάρτησης του τρίτου τομέα με τους διεθνείς, εθνικούς ή τοπικούς φορείς χρηματοδότησης⁷. Προκύπτει λοιπόν ζήτημα αλλοίωσης και φθοράς του εθελοντικού πνεύματος από τις επιρροές των πολιτικών ή άλλων ιδιοτελών συμφερόντων.

γ. Το ζήτημα των κινήτρων

Όταν εξετάζεται ένα θέμα, όπως αυτό της αυτοπροσφοράς, που σχετίζεται άμεσα με την έμπρακτη εκδήλωση των

συναισθημάτων μας είναι πολύ σημαντικό να ερευνάται το ζήτημα των κινήτρων. Τα κίνητρα τα διακρίνουμε σε εσωτερικά, όταν δεν αφορούν την προβολή του εαυτού μας για ιδιοτελείς σκοπούς και σε εξωτερικά, όταν καθοδηγούμαστε από εξωτερικά πρότυπα συμπεριφοράς.

Είναι ανάγκη να τα αναλύσουμε αν θέλουμε να προσελκύσουμε την ενεργή συμμετοχή των πολιτών. Η οργάνωση και η ανάπτυξη εθελοντικών οργανώσεων επιβάλλει τη σχολαστική μελέτη των κινήτρων εφόσον αυτές στελεχώνονται από ανθρώπους εθελοντές με διαφορετικές προτιμήσεις και διαθέσεις κάθε φορά.

7.Βλέπε Όλγα Στασινοπούλου, ΕΚΛΟΓΗ, Ιούλιος-Αύγουστος- Σεπτέμβρης- 1995, σελ 270-271,

Η σωστή εκπαίδευση των εθελοντών αλλά και η διατήρηση της υγιούς συνήθειας των ανθρώπων να αυτοπροσφέρουν δημιουργεί νέα πεδία ανάλυσης και έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο είναι πιο εύκολο να διατηρούμε τα κίνητρα των συναδέλφων εθελοντών ή τα δικά μας εν ενεργεία ⁸.

Τα κίνητρα που ωθούν εμάς τους ανθρώπους στην εθελοντική προσφορά πολλές φορές είναι μπερδεμένα και πολύπλοκα. Ενώ θα θέλαμε να οδηγούμαστε σε τέτοιου είδους συμπεριφορά μόνο για να ωφελούμε όσους μας χρειάζονται πραγματικά συνειδητοποιούμε πως το κάνουμε για προσωπικό όφελος. Συνήθως αισθανόμαστε πως μια καλή πράξη είναι βοηθητική προς την αυτοεκτίμησή μας πόσο μάλλον πολλές καλές πράξεις!

Είναι όμως αρκετό να κάνουμε μια καλή πράξη κάπου κάπου για να διατηρούμε απλώς τη συνείδηση μας ήσυχη ή τελικά αυτό που δίνει την αρμόζουσα αξία σε μια καλή πράξη και επομένως σημαίνει ουσιαστική αυτοπροσφορά είναι το να πλησιάζουμε τους ανθρώπους να τους μιλάμε να ενδιαφερόμαστε γι' αυτούς να κοπιάζουμε να καταλάβουμε τις ανάγκες τους και όχι να αρκούμαστε σε μια επιφανειακή οικονομική εισφορά;

Ίσως όμως αυτό να το γνωρίζουμε ήδη αλλά να μη θέλουμε να το παραδεχτούμε. *Είναι αλήθεια πως δεν είναι ευχάριστο να αποκαλύπτουμε την εσωτερική μας ασχήμια γι' αυτό υποκρινόμαστε σ' ένα έργο ζωής ως εθελοντές κομπάρσοι.*

Με άλλα λόγια, τις περισσότερες φορές, δε δίνεται προτεραιότητα στην ίδια την πράξη της συμπόνιας μα στην ανταπόδοση της πράξης. Τις περισσότερες φορές εμπεριέχεται η «έννοια της αμοιβαιότητας» σε ό,τι κάνει η πλειονότητα των εθελοντικών οργανώσεων και των ανθρώπων που επιθυμούν να προσφέρουν προσωπική βοήθεια. Μερικοί συγγραφείς αποκλείουν εξολοκλήρου τα αλτρουιστικά κίνητρα στην συμπεριφορά των εθελοντών ή κατά την παροχή άτυπης οικογενειακής φροντίδας σε

8. Βλέπε Όλγα Στασινοπούλου, Σύγχρονες τάσεις στην Κοινωνική Πρόνοια, Ο ρόλος του εθελοντισμού, περιοδικό ΕΚΛΟΓΗ, (Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβρης, 1995) σελ 267-269

αναξιοπαθούντες. Ο Abram's λέει: «Θα ήθελα σκόπιμα και ειδικά να αποφύγω κάθε υπονοούμενο ότι ο αυθορμητισμός είναι ένα διακριτικό χαρακτηριστικό της κοινοτικής φροντίδας...δεν υπάρχουν αποδείξεις... που να δείχνουν πως ο αυθορμητισμός είναι κατά κάποιο τρόπο σημαντική πηγή του τύπου άσκησης επαναλαμβανόμενου αλτρουϊσμού που εμπεριέχει η κοινοτική φροντίδα ⁹». Είναι γεγονός πως ακόμη και οι ίδιες οι θρησκείες προωθούν αυτό τον τρόπο σκέψης, γιατί παρουσιάζουν την εκδήλωση συμπόνιας ως ένα τρόπο για να πάει κανείς στον παράδεισο και όχι στην κόλαση. Οι περισσότεροι που θεωρούν τους εαυτούς τους πιστούς θέτουν ως προτεραιότητα τη σωτηρία της δικής τους ψυχής μέσα από την υπόδοση του ρόλου του εθελοντή.

Θεμελιώδες βήμα για την υπερπήδηση των δυσκολιών κατά την ανάπτυξη του τρίτου δρόμου είναι η ανάπτυξη προσωπικής σχέσης με το ξένο. Μέχρι τώρα καλλιεργείται στο μυαλό των περισσότερων ανθρώπων η αρχή της επιφυλακτικότητας προς τους ανθρώπους έξω από την οικογένειά τους.

Πολλές φορές, όμως, εμφανίζεται τέτοιου είδους επιφυλακτικότητα ακόμα και ανάμεσα σε άτομα που τους ενώνουν συγγενικοί δεσμοί αλλά όχι πρώτου βαθμού. Απροκάλυπτα επιτρέπουν να διαχέεται η τάση αυτή προς κάθε δραστηριότητα ενώ συνδέουν συνήθως την απαραίτητη εκδήλωση συμπόνιας και συμπαράστασης μόνο με τα πιο προσφιλή τους άτομα. Για τους 'ξένους' δε περισεύει τίποτα!

Η αποστροφή αυτή προς τους ξένους ενισχύεται μέσα από διαρκείς φραγμούς ¹⁰ που ενδυναμώνουν την αδιαφορία να

9. JOHNSON, N. (1987) *The Welfare state in Transition, The Theory and Practise of Welfare Plyralism*, Brighton, Sussex, σελ 66

10. Ο Κομφούκιος (551-479 π.χ) χάραξε γύρω από το άτομο κύκλους συμπόνιας ελαττούμενης έντασης, υποστηρίζοντας ότι ο άνθρωπος πρέπει πρώτα να αγαπάει βαθιά τον πατέρα του, μετά την υπόλοιπη οικογένεια, μετά τους άλλους σε μικρότερο βαθμό ανάλογα με την απόσταση τους από τον οικογενειακό πυρήνα. Ο Ιησούς Χριστός αιώνες αργότερα, μα και άλλοι πριν τον Κομφούκιο, μας συμβούλευσε "αγαπάτε αλλήλους ως εαυτόν". Με άλλα λόγια να αγαπάμε όλους τους ανθρώπους και να δείχνουμε συμπόνια προς όλους. Η ΚΡΥΦΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ, THEODORE ZELDIN, Εκδόσεις Νέα Σύνορα- Α.Α.Λιβάνης, σελ 298-321

γνωρίσουν καλύτερα το ξένο μέσα από μια πιο ουσιαστική και επικοινωνιακή σχέση. Κύριο εμπόδιο είναι το ταμπού¹¹ εναντίον του συναισθήματος της συμπόνιας απέναντι σε άτομα που δεν την αξίζουν(για οποιοδήποτε λόγο κάθε φορά).

Η υπέρβαση τέτοιων συναισθημάτων κάνει δυνατή την εισαγωγή νεωτεριστικών μεθόδων προσέγγισης σε όλους τους τομείς δράσης μιας τοπικής αυτοδιοίκησης, όπου η τοπική κοινωνία είναι ενωμένη με οικογενειακούς και φιλικούς δεσμούς. Έτσι θα γίνει δυνατή η προβολή καινούργιων δομικών προτύπων αλληλεγγύης και κοινοκτημοσύνης μεταξύ τοπικών φορέων. Αυτή είναι μια αργή και δύσκολη διαδικασία, η οποία προϋποθέτει αλλαγή στον τρόπο σκέψης σε όλο το φάσμα των ανώτερων και κατώτερων στρωμάτων της κοινωνίας.

δ. Άτυπη φροντίδα

Ιδιαίτερα αξιόλογο παράδειγμα αυτοπροσφοράς αποτελεί η μορφή άτυπων δικτύων φροντίδας¹². Το πεδίο αυτό διαφέρει σε πολλά σημεία από τους υπόλοιπους τομείς παροχής φροντίδας. Η ανεπίσημη φροντίδα δε σχετίζεται με αμοιβόμενες υπηρεσίες όπως είναι οι οικιακές βοηθοί, ιδιωτικές νοσοκόμες, φροντιστές ηλικιωμένων επί πληρωμής και ούτω καθ' εξής. Σχετίζεται όμως με το συναίσθημα της ευθύνης προς τον συνάνθρωπο που τυχαίνει κάθε φορά να είναι συγγενής, φίλος, γείτονας κλπ.

11.Η κοινωνία σαν σύνολο προωθεί την απομάκρυνση όλων των φαινομένων που απειλούν τη συνοχή της κοινωνικής ζωής.Το έγκλημα, η τρέλα, η αρρώστια, ο θάνατος, η διαφορετικότητα σαν φαινόμενα όπως και τα άτομα που εμπλέκονται σ' αυτά, βγαίνουν από την καθημερινή ζωή του συνόλου. Δ.Μαγριπλής,» Το στίγμα και ο κοινωνικός στιγματισμός από την Αρχαιότητα και το Βυζάντιο ως σήμερα», Κοινωνική Εργασία, τεύχος 59-2000, σ.209

12. Ο όρος δίκτυα ή κοινωνικό κεφάλαιο χρησιμοποιείται σήμερα όλο και περισσότερο από τους κοινωνιολόγους για την περιγραφή και την ερμηνεία πολλών και διαφορετικών όψεων της κοινωνικής πραγματικότητας, όπως η συγγένεια, η εξουσία, η επικοινωνία κ.α, Βλέπε Έρευνα του ΕΚΚΕ, Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Β. Παπλιάκου, Α. Χατζηγιάννη,περιοδικό Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, σελ 172-211

Ο όρος φροντίδα «μπορεί να υποδηλώνει τη γενική έκφραση ενδιαφέροντος για τους άλλους και συναισθημάτων λύπης, χαράς, συμπάραστασης.....εκφράζεται με πράξεις αλληλεγγύης έκφρασης κοινής γνώμης, σε φορείς πίεσης για την καλύτερευση συνθηκών, κοινωνικές οργανώσεις κ.α.»¹³ Αυτή η κατηγορία παροχής κοινωνικών υπηρεσιών χαρακτηρίζεται από τον ανεπίσημο τρόπο προγραμματισμού και λειτουργίας του. Επομένως είναι φοβερά δύσκολο να μετρήσει κανείς την έκταση και τη σπουδαιότητα τέτοιας φροντίδας διότι από την ίδια της τη φύση είναι άτυπη. Ακόμα και αν μπορούσαμε να καταγράψουμε με ακρίβεια τον αριθμό και το εύρος των σχέσεων αυτών θα υπήρχαν ακόμα προβλήματα εφόσον όσοι προσφέρουν την βοήθεια τους θεωρούν πως ενεργούν φυσιολογικά και ότι δεν κάνουν κάτι το εξαιρετικά σημαντικό.

Έχουν γίνει διάφορες μελέτες¹⁴ σε πολλές χώρες σχετικές με τη φροντίδα των ηλικιωμένων, των παιδιών, των διανοητικά και σωματικά ανάπηρων μέσα στην οικογένεια ή από την οικογένεια. Από αυτές διαφαίνεται πως βασικός φορέας της ανεπίσημης φροντίδας είναι η οικογένεια η οποία στελεχώνει τη δημιουργία δικτύων βοήθειας, μέσα στις τοπικές κοινότητες και γειτονίες. Φαινόμενα όπως η οικονομική στήριξη στο γάμο και πρακτικές προικοδότησης, η φύλαξη παιδιών και η καθημερινή υποστήριξη σε υποθέσεις νοικοκυριού, η ηθική και η υλική συμπάρασταση στις δύσκολες στιγμές είναι λίγες από της μορφές των δικτύων βοήθειας της άτυπης μέριμνας. Ο όρος «δίκτυα βοήθειας» υποδηλώνει το ευρύ φάσμα των ανεπίσημων σχέσεων παροχής φροντίδας, βοήθειας, υποστήριξης και προστασίας προς άλλους. Με άλλα λόγια τα δίκτυα βοήθειας στοιχειοθετούν το «κοινωνικό κεφάλαιο» κάθε ατόμου¹⁵.

13.ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΛΓΑ Στασινοπούλου,σελ 211,(1999) Gytenberg

14. JOHNSON, N.(1987)The Welfare state in Transition. The theory and Practice of Welfare Pluralism,Brighton, Sussex,σελ 65-93

15.Ο όρος κοινωνικό κεφάλαιο χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο από τους κοινωνιολόγους για την περιγραφή και την ερμηνεία πολλών και διαφορετικών όψεων της κοινωνικής πραγματικότητας όπως η συγγένεια, η εξουσία, η επικοινωνία κ.α Έρ του ΕΚΚΕ,Λ Μαράτου,Β.Παπλιάκου,Α.Χατζηγιάννη Επιθ. Κοιν. Ερ,(1995),σελ 172-211

Επομένως, το άτομο δέχεται βοήθεια από πολλούς εξωτερικούς 'φορείς', όπως φίλοι, γείτονες, συνάδελφοι από το χώρο εργασίας και ούτω καθεξής ανάλογα με το εύρος του κοινωνικού κεφαλαίου του καθενός.

Αυτά τα δίκτυα τραβάνε την προσοχή των πολιτικών, των κυβερνήσεων, των διοικητικών οργάνων, των επαγγελματιών των κοινωνικών υπηρεσιών και των ακαδημαϊκών οι οποίοι τονίζουν την αξία της κοινοτικής φροντίδας και την ανωτερότητά της από την παροχή ιδρυματικής φροντίδας και την αναδεικνύουν σε κύρια παραδοσιακή μορφή κοινωνικής πρόνοιας, από την ίδια την κοινότητα και όχι από το κράτος ή τον ιδιωτικό τομέα.

Βέβαια ακόμη και σ' αυτόν τον τομέα- της άτυπης φροντίδας- εμφανίζονται ανισότητες. Συνήθως η φροντίδα μέσα στην οικογένεια των ηλικιωμένων και των παιδιών με ειδικές ανάγκες προέρχεται αποκλειστικά από τις γυναίκες¹⁶.

Οι ευθύνες μεταβαίνουν από τις μητέρες στις κόρες και στις αδελφές. Ακόμα και στον εθελοντικό τομέα υπερτερούν οι γυναίκες. Παρόλο που άντρες εθελοντές μπορούν να βρεθούν, αντιστοιχούν σ' ένα μικρό μόνο ποσοστό του συνόλου των εθελοντών.

Πολλές φορές φαίνεται πως ισχύει η εξίσωση κοινοτική φροντίδα= οικογενειακή φροντίδα = φροντίδα από γυναίκες¹⁷. Είναι πλέον αποδεδειγμένο πως το βάρος της προστασίας των αδύναμων εκτός και εντός της οικογένειας αναλογεί σ' αυτές. Το ίδιο ισχύει και σε γενικό επίπεδο.

Το ότι ο ανεπίσημος τομέας παρέχει πολύ περισσότερη φροντίδα απ' ότι ο κρατικός ή ο εμπορικός είναι αναμφίβολο. Έτσι, όποια προσπάθεια γίνεται για σύγκλιση των προσφερόμενων

16. Πρόκειται για ρόλους αποδεκτούς από την Κοινωνία και το αντρικό φύλο. Οι γυναίκες όμως αναζητάνε ελευθερία γι' αυτό και επιθυμούν ένα πιο οργανωμένο και ισχυρό κράτος πρόνοιας που θα τους παρέχει κυρίως οικονομική και συναισθηματική υποστήριξη. Βλέπε Όλγα Στασινοπούλου, Άτυπα Δίκτυα Φροντίδας και Σύγχρονος Πρόνοιακός Πλουραλισμός, περιοδικό Εκλογή, Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος, 1992, σελ 116

17. JONSHON, N. (1987) *The Welfare State in Transition, The theory and Practice of Welfare Pluralism*, Brighton, Sussex, σελ 69-72

κοινωνικών δυνάμεων του δημόσιου, του εθελοντικού τομέα και του εμπορικού θα πρέπει να αποσκοπεί στην υποστήριξη και ενίσχυση των δικτύων βοήθειας που δρουν ανάμεσα και πάνω από τα τοπικά ή τα εθνικά σύνορα μιας κοινωνίας.

Το κύριο αντικείμενο της Κοινωνικής Πολιτικής σε σχέση με τη συμμετοχή των πολιτών στην φροντίδα των συνανθρώπων τους δε θα έπρεπε να πιέζει τους ανθρώπους για περισσότερες ευθύνες αλλά να τους παρέχει μια ρεαλιστική επιλογή. Στις περιπτώσεις που αυτοί επιλέξουν να φροντίσουν οι ίδιοι για τους ηλικιωμένους ευπαθείς ή ανίκανους συγγενείς τους, θα έπρεπε να τους παρέχεται κάθε πιθανή βοήθεια. Αν πάλι κάποιος επιλέξει να μην αναλάβει την άμεση φροντίδα θα πρέπει να αισθάνεται σίγουρος πως οι εναλλακτικές υπηρεσίες που υπάρχουν είναι ικανοποιητικές.

Αν ο Προνοιακός Πλουραλισμός έχει κάποια αξία, μέσα από τη σύγκλιση του νομικού ερείσματος με το ηθικό έρεισμα και του οικονομικού συμφέροντος με το υπαρξιακό συμφέρον, θα πρέπει να δίνει το δικαίωμα στον πολίτη να επιλέγει τον τρόπο που θα εξυπηρετηθεί.

Η αυτοπροσφορά δεν πρόκειται να εξουδετερώσει τη φυσική τάση για περιφερειακή ανισότητα. Οι δυνάμεις της αγοράς παραμένουν τόσο ισχυρές που ενισχύουν την ανισότητα. Οποιαδήποτε αλλαγή στο εμπορικό περιβάλλον μιας μικρής ή μεγάλης περιφέρειας θα έχει ανάλογη επίδραση σε μια άλλη, όχι απαραίτητα γειτονική, περιφέρεια. Δημιουργούνται λοιπόν ευνοημένα μέρη και μέρη που μειονεκτούν. Αναλογία υπάρχει και στις κοινωνίες των δύο αυτών άνισα οικονομικών περιφερειών.

Από τη μία πλευρά είναι ευδιάκριτη η ευμάρεια και η εμπορική δραστηριότητα με λιγότερα κρούσματα φτώχειας και καλύτερη ιατρική περίθαλψη και απ' την άλλη αντίθετα αυξητική τάση για πολλά κοινωνικά προβλήματα¹⁸.

18. «Η τάση προς περιφερειακές ανισότητες σε μια χώρα», Gunnar Myrdal (1957), Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, εκδόσεις Εξάντας 1992

ΣΧΕΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΕ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ

α. Περιγραφή Υφιστάμενης Κατάστασης

Σύμφωνα με τη μελέτη της Ε.Ε.Τ.Α.Α 'Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση' η σχέση της τοπικής αυτοδιοίκησης με τους εθελοντικούς φορείς είναι περιστασιακή και δεν χαρακτηρίζεται από μονιμότητα. Οι εθελοντικές οργανώσεις, μεγάλες ή μικρές, δε συνεργάζονται σε μόνιμη βάση με τους Δήμους και πολλές φορές οι Δήμοι αδιαφορούν φανερά για την ύπαρξη αυτών.

Παρόλα αυτά τα γενικά συμπεράσματα, οι κρίσεις μας για το κλίμα που επικρατεί στη χώρα μας σε αυτόν τον τομέα δεν πρέπει να πάρει εξομοιωτικές διαστάσεις. Είναι άδικο να χαρακτηρίζονται οι σχέσεις όλων των Δήμων ως ευκαιριακές. Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί αρκετά παραδείγματα επιτυχής συνεργασίας σε θέματα ζωτικά για τη ζωή των πολιτών αλλά και σε θέματα με μικρότερη σημασία για την ασφάλεια και την προστασία τους.

Είναι γεγονός πως υπάρχει στήριξη από οργανωμένους κυρίως εθελοντικούς φορείς περισσότερο ηθική, λιγότερο οικονομική, σε είδος(τρόφιμα, ρούχα, έπιπλα, άλλα υλικά αγαθά) και προσφορά σε ανθρώπινο δυναμικό, όχι κατ' ανάγκη εξειδικευμένο, όταν υπάρχει ανάγκη. Στο χώρο της υγείας και της ψυχικής υγείας οι Δήμοι συνεργάζονται πιο εύκολα με τους εθελοντικούς φορείς. Όταν πρόκειται για πρωτοβουλίες αιμοδοσίας, καμπάνιες προληπτικές για ασθένειες από επαγγελματίες γιατρούς ή καθηγητές, για εμβολιασμούς και για άλλες παρόμοιες συμβουλευτικής φύσεως υπηρεσίες παρατηρείται αρκετά έντονη δραστηριότητα. Επίσης συνηθίζεται αλλά σε μικρότερο βαθμό η παροχή φροντίδας προς τους πολίτες, όπως είναι η φύλαξη ηλικιωμένων στο σπίτι τους ή η ενίσχυση τους στο Κ.Α.Π.Η, η φροντίδα των άπορων ή φτωχών παιδιών και άλλες μορφές παροχής φροντίδας που διαμορφώνονται ανάλογα με τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας.

Στον τομέα του πολιτισμού και του περιβάλλοντος η συνεργασία των δύο μεγάλων φορέων, του φορέα της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, είναι αρκετά ικανοποιητική. Βέβαια, το γεγονός ότι είναι ανάγκη να εμπλουτιστεί η σχέση αυτή και να φανούν περισσότερα αποτελέσματα είναι αναμφίβολο. Υπάρχει πλούσιο περιεχόμενο δραστηριοτήτων και δράσεων στο οποίο μπορούν να προβούν από κοινού οι δύο αυτοί φορείς.

Καταλήγοντας, σε λίγους μόνο Δήμους παρατηρείται έντονη η συμμετοχή των οργανωμένων πολιτών στα κοινά και όχι σε όλα τα πεδία αλλά τμηματικά. Σε πολλούς άλλους μια τέτοια σχέση δεν υφίσταται καθόλου. Έχοντας ως δεδομένη τη συμμετοχή των πολιτών μέσα από οργανωμένα σχήματα, όπως οι τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, ομάδες για την προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμού, εθελοντικές ομάδες για τα θέματα υγείας όπως ομάδες αντικαρκινικές, αντικαπνιστικές, για άτομα με ειδικές ανάγκες και για ζητήματα που αφορούν την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.α, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως το αν κάποιος βαθμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης συνεργαστεί με κάποια από αυτές τις οργανώσεις πάνω σε οποιοδήποτε ζήτημα, εναπόκειται στην προσωπική παιδεία των μελών του εκάστοτε Νομαρχιακού, Δημοτικού ή Διοικητικού συμβουλίου των θεσμικών φορέων που αποφασίζουν για τις λύσεις των προβλημάτων σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Κρίνοντας, όμως, με αμεροληψία βλέπουμε πως συμβαίνει πολλές φορές και το αντίθετο. Σε άλλες περιπτώσεις αν θεωρήσουμε δεδομένη την προθυμία των τοπικών φορέων αυτοδιοίκησης για συνεργασία με εθελοντικούς φορείς θα παρατηρήσουμε την έλλειψη οργανωμένων εθελοντών ή την αδράνεια και την αδιαφορία των πολιτών. Η ίδια μελέτη λέει *«το είδος της υποστήριξης που κυρίως επισημαίνουν οι ΟΤΑ είναι η οικονομική υποστήριξη. Ειδικότερα όμως δίνουν έμφαση στην ανάγκη στήριξης προγραμμάτων πρόληψης υγείας, ψυχικής υγείας και καταπολέμησης των ναρκωτικών, καθώς και πλαισίωσής τους με την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή και ειδικούς. Συγχρόνως, όμως, δηλώνουν ότι είναι απαραίτητη μεγαλύτερη συμμετοχή και ενεργοποίηση των πολιτών και*

πιο έντονη πρωτοβουλία των φορέων. Ως προς αυτό δεν φαίνεται να υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας.»¹

Είναι γεγονός πως στη χώρα μας η συμβολή της κοινωνικής βάσης, όπως αυτή διαγράφεται μέσα από τη σχέση της με όλους τους μη κερδοσκοπικούς φορείς παροχής κοινωνικής πολιτικής είναι περιορισμένη. Με άλλα λόγια, ο προβληματισμός γύρω από το θέμα του πόσο αναπτυγμένος είναι ο εθελοντισμός στην Ελλάδα μας οδηγεί στο εξής συμπέρασμα : το σημείο στο οποίο υστερούμε σε σχέση με τα άλλα κράτη είναι «ο βαθμός της οργάνωσης των εθελοντών σε οργανώσεις που θα έχουν την δύναμη και την ισχύ να επέμβουν σε κάποιο ζήτημα και να το αντιμετωπίσουν ικανοποιητικά ή να εκμεταλλευτούν πολλά περισσότερα προγράμματα και να αξιοποιήσουν διάφορες δυνατότητες που τους παρέχονται μέσα από αυτά»².

Πολύ απλά, τα παραπάνω μεταφράζονται σε πλεόνασμα θέλησης, 'ψυχής', αλληλεγγύης, προθυμίας για βοήθεια, αγάπης για τον συνάνθρωπο, όπως άλλωστε το έχει αποδείξει η Ελληνική ιστορία ανά τους αιώνες, ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα, αργότερα κατά την τουρκοκρατία, πιο μετά κατά την μεταπολεμική περίοδο, κατά τη δικτατορία και σε όλες τις υπόλοιπες στιγμές της σύστασης του Ελληνικού κράτους. Ενώ μεταφράζεται σε έλλειψη συντονισμού, οργάνωσης, συνεργασίας, εταιρικής σχέσης, κοινωφελών συνεταιρισμών, με αποτέλεσμα να μιλάμε για σποραδικές δράσεις και όχι για κίνημα. Για το λόγο ότι δεν έχουμε δίκτυα αρωγής και δίκτυα μη κυβερνητικών οργανώσεων διασυνδεδεμένα με τον παγκόσμιο χώρο χάσαμε τη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Αυτή όμως είναι η σημερινή ανάγκη. Η αυτοπροσφορά να μετατραπεί σε κίνημα, σε οργανωμένη και προγραμματισμένη δράση προκειμένου να

1.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΜΕΛΕΤΗ Κ.Ε.Δ.Κ.Ε-Ε.Ε.Τ.Α.Α,1995,ΣΕΛ 91

2.Εισήγηση Α.ΚΑΛΛΙΑ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ στο συνέδριο «Εθελοντισμός- Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση»,Λαμία, Ιούνιος 2001 , Σύμβουλος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,

αποκτήσει την απαιτούμενη ισχύ στην εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή Κοινωνία των Πολιτών. Το ευτύχημα είναι πως υπάρχει γερή βάση για να γίνει κάτι τέτοιο.

β. Το θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα

Το πρόβλημα της συνεργασίας της τοπικής αυτοδιοίκησης με άλλους φορείς μεταξύ άλλων ήταν και είναι και θεσμικό. Η νομοθεσία δεν πρόσφερε λύσεις για συνεργασία σε επιχειρηματική βάση. Πολύ πρόσφατα ψηφίσθηκε κάποιο σχέδιο νόμου που ευνοεί τη διαχείριση και υλοποίηση προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Τοπική Αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με φορείς εθελοντικούς ή ιδιωτικούς. Έτσι τώρα με τη μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας το σύνολο των εργασιών πραγματοποιείται ευκολότερα.

Η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία είναι μια νομική μορφή που έχει κατοχυρωθεί με θεσμικές ρυθμίσεις στον Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα και συνδυάζει τα πλεονεκτήματα ενός Δημοτικού Νομικού Προτύπου(π.χ δυνατότητα επιχορήγησης) και μιας Δημοτικής Επιχείρησης (ευελιξία στη στελέχωση και τη διαχείριση πόρων). Από την άλλη πλευρά δεν υπάρχει ακόμα νομοθετική ρύθμιση που να ασφαλίζει ή να καθιερώνει τον εθελοντισμό στην Ελληνική επικράτεια. Μέχρι τώρα τα πάντα είναι ακόμα ρευστά και βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού από τις αρμόδιες αρχές.

Ο Χ. Ανθόπουλος(Δρ. Νομικής- Ειδικός Επιστημών Υπουργείου Πολιτισμού) στην εισήγησή του «Κοινωνικό Κράτος και Κοινωνία των Πολιτών», στο συνέδριο «Εθελοντισμός- Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση» επισήμανε τα παρακάτω σχετικά με το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό. Θεωρεί πως το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο ευνοεί την ανάπτυξη και ενίσχυση του εθελοντισμού στην ελληνική κοινωνία. Δηλώνει, «*Το Υπουργείο Υγείας έχει θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντικό τομέα, το Υπουργείο Εξωτερικών έχει θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντικό τομέα, το Υπουργείο Πολιτισμού έχει θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντικό*». Υπάρχει ο νόμος Ν.2646/98 ο οποίος αναφέρεται στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας

και ο νόμος Ν.2731/99 ο οποίος αναφέρεται στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας και της αναπτυξιακής βοήθειας.

Βέβαια δεν υπάρχει ένα συνολικό θεσμικό πλαίσιο για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα και έτσι πολλά σημαντικά ζητήματα παραμένουν εκκρεμή. Ένα παράδειγμα είναι η προστασία των εθελοντών πολιτών κατά την άσκηση του εθελοντικού καθήκοντός τους. Ο εθελοντής δεν ασφαρίζεται από κανένα φορέα αν συμβεί κάποιο ατύχημα σ' αυτόν ή αν χρειαστεί να απουσιάσει από την εργασία του για λίγες μέρες προκειμένου να συμμετάσχει σε εθελοντικές δράσεις κατά την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών. Επίσης σε περίπτωση που χρειαστεί να οδηγήσει κάποιο πυροσβεστικό όχημα ή ασθενοφόρο, χωρίς να είναι νόμιμο αυτό, κινδυνεύει να συλληφθεί από τις αστυνομικές αρχές.

Άλλο πρόβλημα που προκύπτει κατά την δράση των εθελοντικών οργανώσεων είναι αυτό της επιλεκτικής χρηματοδότησης από το σύστημα της δημόσιας οικονομικής ενίσχυσης. Συνήθως οι μικρές οργανώσεις δεν μπορούν να χρηματοδοτηθούν εύκολα, όταν ζητάνε ενίσχυση από το κράτος. Προκειμένου να προστατευθεί ο εθελοντισμός σ' αυτήν την περίπτωση θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί μια προνομιακή ρήτρα, που θα εξασφαλίζει την χρηματοδότηση εκείνων των εθελοντικών οργανώσεων που δεν έχουν τα οικονομικά μέσα για να εκπληρώσουν τους στόχους τους.

Επιπλέον οι μη κυβερνητικές εθελοντικές οργανώσεις, όπως και ο εθελοντικός τομέας δεν είναι κατοχυρωμένοι από τη συνταγματική αναθεώρηση, γιατί δόθηκε βάρος στην κατοχύρωση της αρχής του κοινωνικού κράτους εν όψει της ανασφάλειας που εξαπλώνεται διάχυτη στο κοινωνικό σώμα. Παρόλα αυτά εκφράζει την πεποίθηση ότι στα πλαίσια του διαμορφωμένου, συνταγματικά και νομοθετικά, κοινωνικού κράτους υπάρχει το έδαφος για την ένταξη του εθελοντικού τομέα στην προώθηση των κοινωνικών πολιτικών.

γ. Εθνικό σχέδιο δράσης για τον εθελοντισμό

Μέσα στο γενικό κλίμα επανεξέτασης και αναδιοργάνωσης της κοινωνικής πολιτικής, το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης αποφάσισε να συγκροτήσει μια Επιτροπή στην

οποία μετέχουν Γραμματείς Υπουργείων, που ασχολούνται με την ανάπτυξη του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Η Εθνική Επιτροπή³ έχει αναλάβει να συνεργαστεί με Μη Κυβερνητικές οργανώσεις για να υποβάλλει προτάσεις περί ενός συστηματικού θεσμικού πλαισίου, που θα κατοχυρώνει την συνεργασία των τοπικών φορέων και της Πολιτείας με τις εθελοντικές οργανώσεις, στο Κοινοβούλιο. Ταυτόχρονα, πορεύεται προς την υλοποίηση

ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης⁴ όπου θα συμμετέχουν όλοι οι εθελοντικοί φορείς, ανεξάρτητα άτομα ή οργανωμένοι σε κάποια ομάδα, και οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης. Με άλλα λόγια γίνεται μια προσπάθεια από την Πολιτεία ένωσης των δύο δυνάμεων, των ενεργών πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Οι σκοποί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τον εθελοντισμό είναι :

1. Η θεσμική κατοχύρωση των εθελοντικών οργανώσεων και των εθελοντών στην Ελλάδα.
2. Η ευαισθητοποίηση της Ελληνικής κοινωνίας σε θέματα εθελοντισμού.
3. Η ποιοτική και ποσοτική ανάπτυξη των εθελοντικών ενεργειών και των διαφόρων προγραμμάτων.
4. Η συνεργασία των εθελοντικών οργανώσεων τόσο μεταξύ τους όσο και με τους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και την Τοπική Αυτοδιοίκηση.
5. Η προώθηση συστημάτων καταγραφής και δικτύωσης των εθελοντικών οργανώσεων.

Οι παραπάνω σκοποί συγκεντρώνονται νοηματικά σε τρεις επιμέρους κατηγορίες. Καταρχήν προσανατολίζονται προς τη δημιουργία ενός ενιαίου νόμου για όλους τους τομείς του εθελοντισμού. Κατά δεύτερον στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και τέλος στην επικοινωνία – δικτύωση των εθελοντικών οργανώσεων.

3. Εισήγηση κ.ΣΑΚΕΛΙΩΝ, Γενικός Γραμματέας Νέας Γενιάς στο συνέδριο «Εθελοντισμός-Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Λαμία, Ιούνιος 2001,
4. Εισήγηση κ. ΒΙΡΒΙΔΑΚΗ στο συνέδριο, μέλος Δ.Σ ΚΕΔΚΕ, Δημ. Συμ/λος Χανίων, Λαμία

Σχετικά με την πρώτη κατηγορία, η πρόταση νόμου της Εθνικής Επιτροπής θα έπρεπε να' ναι έτοιμη το Σεπτέμβριο. Σε ότι αφορά τη δεύτερη κατηγορία, δηλαδή την ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας η Εθνική Επιτροπή θα φροντίσει για να γίνουν εκδηλώσεις, ημερίδες, σποτ, συζητήσεις, κλπ σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η ευαισθητοποίηση των ιδιωτικών και δημοσίων φορέων αλλά και της τοπικής αυτοδιοίκησης περιλαμβάνει μεταξύ άλλων :

1. Τη σύναψη πρωτοκόλλου συνεργασίας με τις εθελοντικές οργανώσεις για διάφορα θέματα, ενέργειες ή προγράμματα.
2. Οργάνωση θεματικών εκστρατειών, π.χ αιμοδοσία, δένδροφυτεύσεις, καταπολέμηση ξενοφοβίας κλπ.
3. Διακηρύξεις, δημοσιεύσεις, εκπομπές, φεστιβάλ, κλπ, όλα υπέρ του εθελοντισμού και των εθελοντών.
4. Δημιουργία ανά Δήμο και Νομαρχία μιας ειδικής Επιτροπής και ορισμός ενός υπευθύνου για τον εθελοντισμό.
5. Δημιουργία μητρώου εθελοντικών οργανώσεων ανά Δήμο και Νομαρχία.

Τέλος σχετικά με τη Τρίτη κατηγορία, δηλαδή, την επικοινωνία και τη δικτύωση των εθελοντικών οργανώσεων, οι κατευθύνσεις της Εθνικής Επιτροπής προς τους φορείς του δημοσίου τομέα, του ιδιωτικού τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης περιλαμβάνουν :

1. Τη δημιουργία ανεξάρτητης ιστοσελίδας στο Internet για τον εθελοντισμό.
2. Την πρόσκληση για σύνδεση όλων των φορέων και των εθελοντικών οργανώσεων με την κεντρική ιστοσελίδα για τον εθελοντισμό και για την τακτική ενημέρωσή τους.

Επομένως, οι ευθύνες και οι υποχρεώσεις για την βελτίωση αυτής της σχέσης και για την επιτυχή διεκπεραίωση των κοινωνικών ζητημάτων που τίθενται στο τραπέζι των λύσεων κάθε φορά, βαραίνουν εξίσου όλα τα μέρη, το κράτος, την Εθνική Επιτροπή Εθελοντισμού, τους ανεξάρτητους εθελοντές, τις εθελοντικές οργανώσεις και την Κοινωνία των Πολιτών.

Η προσπάθεια αυτή βρίσκεται ακόμη στο πρώτο στάδιο, δηλαδή :

1. της καταγραφής των εθελοντών, μεμονωμένων ή ομαδοποιημένων
2. της ένταξής τους στον επιχειρησιακό σχεδιασμό της Πολιτικής Προστασίας
3. και της ενίσχυσής τους με όλα τα απαραίτητα μέσα για την επιτέλεση του έργου τους.

Το Εθνικό Σύστημα Εθελοντισμού έχει ως προτεραιότητες:

1. Την ανάπτυξη ενός προγράμματος μαζικού εθελοντισμού, με τη συμμετοχή όλων των εθελοντικών οργανώσεων της χώρας, με φορείς κινητοποίησης τους Δήμους ή Διαδημοτικά σχήματα και φορείς εποπτείας τις Νομαρχίες και τις Περιφέρειες.

2. Τη δημιουργία ενός Σώματος Εξειδικευμένων και Έμπειρων εθελοντών. Το σώμα αυτό θα έχει επιχειρησιακή αυτοτέλεια, θα υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας και θα αφορά σε εξειδικευμένα ιατρικά επαγγέλματα, τεχνικά επαγγέλματα, ειδικούς συστημάτων επικοινωνίας και διασώστες καταστροφών.

3. Την εφαρμογή πιλοτικών προγραμμάτων ανάπτυξης εθελοντισμού πολιτικής προστασίας σε ειδικά επιλεγμένες περιοχές της χώρας, που παρουσιάζουν σημαντικές ιδιαιτερότητες(απουσία ή ελλιπής ανάπτυξη εθελοντικών οργανώσεων, αυξημένος κίνδυνος καταστροφών, δεκτικότητα τοπικών κοινωνιών κ.λ.π)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ

1.ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ένα από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹ που ασχολείται με τον εθελοντισμό είναι το Συμβούλιο της Ευρώπης (διαφέρει από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που είναι το Συμβούλιο των Υπουργών των Κρατών μελών της Ε.Ε). Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ανεξάρτητος οργανισμός, στο οποίο μέλος μπορεί να είναι και κάποιο κράτος που δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι αρμοδιότητές του περιορίζονται στη πραγματοποίηση συμβάσεων, τις οποίες τα κράτη πρέπει να τις υπογράψουν και να τις επικυρώσουν για να ισχύουν στο Εσωτερικό Δίκαιο, δηλαδή δεν μπορεί να νομοθετήσει.

Σχετικά με τον εθελοντισμό έχει συντάξει μια σύμβαση σε διακρατικό επίπεδο, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προώθηση του εθελοντισμού στους νέους. Η σύμβαση αυτή συντάχθηκε το Μάιο του 2000 και μέχρι το τέλος του 2000 την είχαν υπογράψει πέντε κράτη, μεταξύ των οποίων δεν είναι η Ελλάδα. Αυτή η σύμβαση δεν είναι ακόμη σε ισχύ, διότι δεν έχει επικυρωθεί ακόμη από κανένα κράτος που την υπέγραψε. Ένα θετικό βήμα επομένως για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα είναι η υπογραφή και η επικύρωση της σύμβασης αυτής για να τεθεί σε ισχύ.

Η σύμβαση αυτή περιλαμβάνει την πρόταση να αλλάξει το νομικό πλαίσιο των κρατών για τον εθελοντισμό, γιατί δεν είναι σωστό να αντιμετωπίζεται αυτός με το υπάρχον νομικό σύστημα. Οι τροποποιήσεις περιλαμβάνουν την οριοθέτηση της σχέσης του εθελοντή με την οργάνωση στην οποία ανήκει. Δηλαδή πρώτον να καθοριστεί αν θα υπάρχει μεταξύ τους συμβόλαιο, κάποιο είδος δέσμευσης. Δεύτερο να προβλεφτεί ασφάλιση για τον εθελοντή σε περίπτωση ατυχήματος και τρίτον να καθοριστεί το αν υπάρχει αμοιβή και αν τελικά υπάρχει, η φορολογία.

Στη συνέχεια, παροτρύνονται τα κράτη μέλη να πραγματοποιήσουν μια

1.Εισήγηση Α.ΚΑΛΛΙΑ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Σύμβουλος Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συνέδριο «Εθελοντισμός- Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Λαμία, Ιούνιος 2001

σειρά ενημερωτικών εκδηλώσεων και ευρείες καμπάνιες για να ενημερωθεί ο κόσμος για τον εθελοντισμό και για να ανέβει το κύρος του στα εθνικά στάνταρτ. Έχουμε λοιπόν τη δυνατότητα ως άτομα, ως εθελοντικοί φορείς, ως κράτος, ως τοπική αυτοδιοίκηση να συνεργαστούμε στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Το άλλο όργανο που δραστηριοποιείται στον Ευρωπαϊκό χώρο είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ύστερα από τη βαρύτητα που δίνεται στην Ευρώπη στον ρόλο του εθελοντή σαν έκφραση του ενεργοποιημένου πολίτη συστάθηκε η Επιτροπή αυτή για να προτείνει νομικά κείμενα, να χειρίζεται και να προτείνει προγράμματα. Αποτελείται από δύο Γενικές Διευθύνσεις, τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος και τη Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού. Η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος έχει δύο Υπηρεσίες:

- Η μία είναι η Υπηρεσία που ασχολείται με την πολιτική προστασία.
- Η άλλη ασχολείται με μη κυβερνητικούς οργανισμούς και τους χρηματοδοτεί.

Οι Υπηρεσίες αυτές παρέχουν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, και όχι μόνο, πάρα πολλές δυνατότητες. Υπάρχει δυνατότητα να φέρουμε ειδικούς για την πολιτική προστασία, εμπειρογνώμονες από άλλα κράτη της Ευρώπης, χωρίς καμία οικονομική επιβάρυνση για να δώσουν μαθήματα και οδηγίες σε άτομα ενδιαφερόμενα που αντίστοιχα ενεργοποιούνται ήδη ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα της πολιτικής προστασίας στην χώρα μας. Αντίστροφα μπορούμε και εμείς να στείλουμε σε άλλες χώρες άτομα που κατέχουν μεθόδους πολιτικής προστασίας. Μία άλλη δυνατότητα είναι να συμμετέχουμε σε προγράμματα. Σ' αυτήν την περίπτωση πρέπει να απευθυνθούμε στην Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας για να μας καθοδηγήσει. Να μας πληροφορήσει περί των προγραμμάτων, των προϋποθέσεων τους και περί των διευκολύνσεων που πιθανότατα παρέχονται σε μη κυβερνητικές οργανώσεις ή Τοπικές Αρχές.

Η άλλη Υπηρεσία ² αναφέρεται στις Μη κυβερνητικές οργανώσεις που καλύπτουν παραπάνω τομείς από την πολιτική προστασία και είναι πιο ενεργοποιημένοι στον τομέα του περιβάλλοντος. Μπορούμε λοιπόν, όταν γίνεται πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, να καταθέσουμε αίτηση και να ζητήσουμε χρηματοδότηση και αν χρηματοδοτηθούμε να πάρουμε εθελοντές για να εργαστούν για μας.

Στον ευρωπαϊκό χώρο οι Μη Κυβερνητικές οργανώσεις εκτιμούνται ιδιαίτερα. Χαρακτηρίζεται η προσφορά τους στις εργασίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως ανεκτίμητη καθότι αποτελούν τα κανάλια επικοινωνίας με τον πολίτη, όχι μόνο σε τοπικό αλλά και σε ευρύτερο πεδίο. Διάφορα στοιχεία από έρευνες και μελέτες δείχνουν πως οι συνθήκες του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και γενικά σε όλη την υφήλιο, παρ' όλες τις παγκόσμιες διακηρύξεις αλλά και έμπρακτες προσπάθειες των ανθρώπων, χειροτερεύουν διαρκώς. Απαιτείται επομένως η άμεση παρεμβολή του πολίτη στην υφιστάμενη κατάσταση. Ο πλέον αποδοτικός τρόπος φαίνεται να είναι η επαγρύπνηση των ανενεργών πολιτών και η επιπλέον ενεργοποίηση όσων δρουν μέσα από τα δίκτυα των εθελοντικών οργανώσεων σε συνεργασία με τοπικούς φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως άλλωστε έχει ήδη ειπωθεί. Οι καλά ενημερωμένοι πολίτες, που συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων για την διατήρηση και βελτίωση της οικολογικής αλυσίδας, θα αποτελέσουν την νέα διεθνή δύναμη εναντίον της αλλοίωσης πρωταρχικών περιβαλλοντικών πόρων.

3.ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ-ΕΤΑΙΡΟΙ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Με άλλα λόγια τα δίκτυα των Μη Κυβερνητικών οργανώσεων :

1. Θέτουν σε άμεση εφαρμογή την αρχή της συμμετοχής του πολίτη, πρώτα σε τοπικές κοινωνίες, και στη συνέχεια ή ταυτόχρονα σε διεθνή επίπεδο.
2. .Εισήγηση Σ.ΒΑΡΒΑΡΟΥΣΗ στο συνέδριο, Σύμβουλος της Ε.Ε , Λαμία, Ιούνιος 2001

2. Προσφέρουν στην Ευρωπαϊκή Περιβαλλοντική Πολιτική ευρύτερο κοινό, δηλαδή η δράση τους έχει πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα παγκόσμια, λόγω των πολύ ανεπτυγμένων δικτύων τους.

3. Πολλά από τα μέλη τους αποτελούν απαραίτητους συμβούλους, εμπειρογνώμονες των περιβαλλοντικών ευαισθησιών και αξιόπιστους πληροφοριοδότες για την υφιστάμενη κατάσταση των εξελίξεων. Βρίσκονται στην πλεονεκτική θέση να υποβάλλουν προτάσεις - λύσεις προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και να εκπονοούν διάφορα ερευνητικά προγράμματα με τη βοήθεια των εθελοντών.

4. Επιπλέον οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν το ρόλο του Κοινοβουλίου μέσα στην Κοινωνία των Πολιτών. Αυτό σημαίνει πως αποτελούν τους αντιπροσώπους, τους πρεσβευτές πολλών πεποιθήσεων και αρχών του απλού πολίτη. Αντισταθμίζουν επίσης την έκφραση των συμφερόντων άλλων περιβαλλοντικών εταίρων όπως οι επιχειρήσεις και η βιομηχανία.

Η δεύτερη Γενική Διεύθυνση διαχειρίζεται το πρόγραμμα νεότητας, το οποίο στην Ελλάδα χειρίζεται η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.³

Όσον αφορά στο θέμα της Κοινοτικής νομοθεσίας για τον εθελοντισμό παρουσιάζεται πρόβλημα, γιατί τα ζητήματα που σχετίζονται με αυτόν ανήκουν στον λεγόμενο «τρίτο πυλώνα» της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Είναι δύσκολο λοιπόν να υπάρξει μια ενιαία νομοθεσία για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ισχύει για την οικονομία.

Μία καινοτομική έκφραση του εθελοντισμού αποτελεί η πραγματοποίηση εθελοντικής εργασίας κατά τη στρατιωτική θητεία. Δηλαδή, μπορεί η προθυμία για εθελοντική εργασία να αντικαταστήσει την υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Βέβαια η εναλλακτική κοινωνική θητεία έχει ήδη εφαρμοστεί σε πολλές περιπτώσεις ανά τον κόσμο, είναι οι γνωστές περιπτώσεις των αντιρρησιών συνειδήσεως⁴.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε) επιχειρεί μέσα από την εφαρμογή διάφορων προγραμμάτων να υποδείξει εναλλακτικές λύσεις και να βελτιώσει

3. Δες Κεφ.Ο Ελεύθερος Χρόνος και οι Νέοι, σελ...

4. Εισήγηση Α.ΚΑΛΛΙΑ-ΑΝΤΩΝΙΟΥ στο συνέδριο, Λαμία, Ιούνιος 2001

ορισμένες καταστάσεις που θεωρεί πως χρειάζονται την υποστήριξη και την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι κοινοτικές δραστηριότητες στοχεύουν στην δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης με μέσα τα πιλοτικά στρατηγικά προγράμματα που χρηματοδοτεί. Η εφαρμογή διαφόρων πολιτικών, με περιεχόμενο ανάλογο των προβλημάτων που επιθυμεί να επιλύσει, συνήθως καθοδηγεί και τις επιμέρους εθνικές πολιτικές. Με άλλα λόγια δίνει τις βάσεις πάνω στις οποίες μπορεί να κινηθεί η κοινωνία των πολιτών σε συνεργασία με τους εθνικούς, τοπικούς ή διεθνείς φορείς. Αρχή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι η «ενδυνάμωση». Πρόκειται για «*μια διαδικασία που σημαίνει ατομική ανάπτυξη των ικανοτήτων, ώστε τα άτομα να αποκτήσουν τις δεξιότητες εκείνες που θα τους δώσει τη δυνατότητα να καθορίσουν τα ίδια το μέλλον τους(αυτοδιάθεση, αυτοδιαχείριση, αυτοβοήθεια, αυτόνομη μάθηση, αυτό- απασχόληση, συμμετοχή στα κοινά, ενεργός συμμετοχή του πολίτη) και επίσης παροχή των ευκαιριών που είναι αναγκαίες, ώστε τα κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα να παίξουν ένα ενεργό ρόλο στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας*⁵»

Αυτό που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων είναι πως δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στις εθελοντικές πρωτοβουλίες, στην συμμετοχή της Κοινωνίας των Πολιτών στις δράσεις και τα προγράμματα της, όταν οι επιχορηγούμενες δράσεις τους σχετίζονται με ζητήματα κοινωνικής πολιτικής. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η ομαλότερη συνεργασία μεταξύ των δημοσίων υπηρεσιών και των ιδιωτικών οργανώσεων, όσο και των προσώπων και ομάδων «στόχου» στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων, προγραμματισμού και εφαρμογής των δράσεων. Είναι επίσης ξεκάθαρο το μήνυμα που περνάει η Ευρωπαϊκή Ένωση στα κράτη – μέλη της σχετικά με την δημοκρατική πολιτική που εφαρμόζει στο έδαφός της. Έτσι η ποιότητα της ζωής και η αειφόρος διαχείριση των φυσικών αποθεμάτων της γης δεν εναπόκειται μονάχα στην πολιτική εξουσία αλλά κυρίως στους ίδιους τους επάγγελματιους πολίτες. Παρακάτω παραθέτω μερικά από τα προγράμματα, που άλλα έχουν ήδη ολοκληρωθεί ενώ άλλα εφαρμόζονται ακόμη.

4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΠΙΧΟΡΗΓΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ:

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ. Αφορά στη στενότερη συνεργασία μεταξύ των Ερυθρών Σταυρών της Ε.Ε σε θέματα Κοινωνικής Πρόνοιας και την υλοποίηση διακρατικών προγραμμάτων. Τα θέματα που απασχολούν το δίκτυο συνεργασίας είναι:

- ευάλωτες πληθυσμιακές ανάγκες
  - ηλικιωμένοι
  - ασθενείς με AIDS/ οροθετικοί και εξαρτημένοι από τοξικές ουσίες
  - μετανάστες, πρόσφυγες, μετακινούμενοι πληθυσμοί,
  - ο εθελοντισμός στις κοινωνικές υπηρεσίες
  - η επίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους μη – κυβερνητικούς οργανισμούς
  - ρόλος των μη – κυβερνητικών οργανώσεων στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας για όλους.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΘΕΛΟΥΣΙΟΥ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΥ

ΑΛΒΑΝΩΝ. Στοχεύει στην ενίσχυση του εθελούσιου επαναπατρισμού Αλβανών που διαμένουν προσωρινά στην Ελλάδα με δράσεις όπως

- Επαγγελματική κατάρτιση στους τομείς της Κοινωνικής Πρόνοιας, διαχείρισης ανθρωπιστικής βοήθειας και χρήσης Η/Υ
- Προετοιμασία του εθελούσιου επαναπατρισμού τους και βοήθεια για την επανεγκατάστασή τους
- ενίσχυση οργανώσεων στην Αλβανία (Ορφανοτροφείο, ίδρυμα για παιδιά με ειδικές ανάγκες) με ειδικό εξοπλισμό.

Ψυχολογική υποστήριξη, πληροφόρηση και πρακτική βοήθεια σε μέλη οικογενειών, φίλους και συντρόφους ασθενών και φορέων του AIDS. Διακρατικό πρόγραμμα με σκοπό την

υποστήριξη και ενίσχυση του οικογενειακού και φιλικού περιβάλλοντος ασθενών του AIDS. Σε πρώτη φάση περιλαμβάνει :

1. Ενημερωτικές διαλέξεις στο οικείο περιβάλλον των φορέων και οροθετικών για την ασθένεια του AIDS και για τους τρόπους αντιμετώπισης και πρόληψης.

2. Συμβουλευτική υποστήριξη από κοινωνικούς λειτουργούς και δημιουργία ομάδας αυτοβοήθειας.

3. Ατομικές συνεντεύξεις και εξατομικευμένη εργασία.

ΙΤΗΑCΑ. Διακρατικό Πρόγραμμα συνεργασίας κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Ε.Ε.Σ. συμμετέχει με τη συνεργασία του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου και του Δήμου Αμαρουσίου. Σκοπός του είναι :

•η δημιουργία λογισμικού προγράμματος για την ολοκληρωμένη κοινοτική φροντίδα που θα αποτελέσει ένα εργαλείο για τους ειδικούς της υγείας και πρόνοιας και στοχεύει στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Δίκτυο Πληροφόρησης για τον εθελοντισμό και την ανταλλαγή απόψεων μέσω του Internet. Στο δίκτυο αυτό συμμετείχαν 5 Ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα με τον Ε.Ε.Σ. και την εταιρεία μελετών «Εξάντας». Στόχος του είναι ο γόνιμος και δημιουργικός διάλογος σε θέματα προσέλκυσης νέων εθελοντών, αξιοποίησης τους, εποπτείας και διοίκησης κ.λ.π.

NOW-ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: Η πρωτοβουλία υλοποιείται από την Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης Δήμου Ζωγράφου με τη συνεργασία και του Ε.Ε.Σ. και στοχεύει στην υποστήριξη ανέργων γυναικών και στην ανάπτυξη της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας με δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και ενίσχυσης της αυτοαπασχόλησης των γυναικών σε τομείς ιδιαίτερα ανταγωνιστικούς στην τοπική και περιφερειακή αγορά εργασίας.

VOLMED-HELLAS. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από το Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου, σε συνεργασία με ομάδες εργασίας εθελοντικών οργανώσεων, με στόχο :

Τη διερεύνηση των μη –κυβερνητικών οργανώσεων που παρέχουν εθελοντικά υπηρεσίες στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου(Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα και Ιταλία) στους τομείς της Πρόνοιας, της Υγείας, του Πολιτισμού, του Περιβάλλοντος και της Προστασίας των Δικαιωμάτων των Πολιτών

- τη συγκριτική ανάλυση του εθελοντικού χώρου στον Ευρωπαϊκό Νότο
- τη δημιουργία βάσης δεδομένων για τις εθελοντικές σ' αυτές τις χώρες.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Η μεταναστευτική πολιτική έρχεται να καλύψει ένα ιδιαίτερα μεγάλο κοινωνικό ζήτημα που αλληλοσυνδέεται με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, τη γήρανση του πληθυσμού, τη μετακίνηση των υπηκόων τρίτων χωρών μέσα από νόμιμους διαύλους κ.α Έτσι όπως αναφέρεται στο περιοδικό Δημοτική-Προενημέρωση *«και σ' αυτήν την δράση η ενεργός συμμετοχή των πολιτικών, τοπικών και περιφερειακών παραγόντων, των κοινωνικών εταίρων και άλλων σχετικών οργανώσεων, όπως μη-κυβερνητικών οργανώσεων και ενώσεων μεταναστών, ως άμεσα ενδιαφερομένων, καθώς και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει καθοριστική σημασία για την επιτυχία της πολιτικής αυτής και την ανάπτυξη των στόχων που τίθενται στις κατευθυντήριες γραμμές. Τα κράτη- μέλη καλούνται να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της ενεργού αυτής συμμετοχής σε εθνικό επίπεδο. Η Επιτροπή θα λάβει, από την πλευρά της, μέτρα για την έναρξη ενός διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.»*⁶

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ

Πιλοτικό σχέδιο που στοχεύει στην ενίσχυση της εθελοντικής εργασίας

6.Περιοδικό Δημοτική Προενημέρωση, Αθήνα 18/9/2001

ανάμεσα σε ηλικιωμένα άτομα. Τον περασμένο Ιανουάριο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι κυβερνήσεις και οι εθελοντικές οργανώσεις οκτώ ευρωπαϊκών χωρών διέθεσαν κονδύλια για το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Η Αυστρία, το Βέλγιο, η Αγγλία, οι κάτω χώρες, η Γερμανία, η Ελλάδα, το Λουξεμβούργο και η Γαλλία θα είναι οι χώρες στις οποίες θα λάβει χώρα το σχέδιο. Στο πλαίσιο της πιλοτικής φάσης κατά το 2001, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα προσφέρει σε 150 ηλικιωμένους εθελοντές και τις οργανώσεις με τις οποίες αυτές θα συνδέονται στις συγκεκριμένες χώρες, την ευκαιρία να συμμετέχουν σε αυτό το πρόγραμμα ανταλλαγών. Κατά τη διάρκεια της διαμονής για ορισμένες βδομάδες σε μια άλλη χώρα, οι ηλικιωμένοι εθελοντές μπορούν όχι μόνο να αποκομίσουν νέες εμπειρίες για την εργασία τους στη χώρα τους, αλλά και να μεταφέρουν την τεχνογνωσία που απέκτησαν μέσω δοκιμασμένων πρακτικών στη χώρα τους και κατ' αυτόν τον τρόπο να δώσουν τη δυνατότητα στη χώρα υποδοχής να επωφεληθεί από αυτές.

Η εν λόγω εργασία θα εποπτεύεται από μια επιτροπή του σχεδίου, στην οποία θα συμμετέχουν εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα εθνικά υπουργεία που είναι αρμόδια για τις υποθέσεις των ηλικιωμένων και ευρωπαϊκές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας, της εθελοντικής εργασίας και της εργασίας με ηλικιωμένους πολίτες. Για την Ελλάδα το συντονιστικό μέρος του σχεδίου το έχει αναλάβει η Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας του Ε.Ε.Σ.⁷

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑ

Είναι το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη ανάπτυξη της συνεργασίας στον εθελοντικό τομέα της Νεολαίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει την Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία και τις ανταλλαγές των νέων μέσα στην κοινότητα και με τρίτες χώρες. Στόχος του Προγράμματος είναι να δοθούν στους νέους οι δυνατότητες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες που ενδέχεται να αποτελέσουν ένα από τα θεμέλια της μελλοντικής τους εξέλιξης και να μπορέσουν να ασκήσουν την ιδιότητα του υπεύθυνου

7. ΕΡΥΘΡΟΣΤΑΥΡΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2001

πολίτη που θα διευκολύνει την ενεργό ένταξή τους στην κοινωνία, λαμβανόμενης επίσης υπόψη της σημασίας της προώθησης ίσων ευκαιριών.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω το πρόγραμμα περιλαμβάνει τις ακόλουθες πέντε δράσεις:

1.Νεολαία για την Ευρώπη: α. Ενδοκοινοτικές ανταλλαγές νέων, β. Ανταλλαγές νέων με Τρίτες Χώρες

2.Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία :α. Ενδοκοινοτική Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία, β. Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία με Τρίτες Χώρες

3. Πρωτοβουλίες Νέων: α. Πρωτοβουλίες νέων, β. Μελλοντικό Κεφάλαιο

4.Κοινές Δράσεις

5. Υποστηρικτικά Μέτρα :α. Κατάρτιση και συνεργασία των συντελεστών της πολιτικής για τη νεολαία, β. Πληροφόρηση των νέων και μελέτες για τη νεολαία ⁸

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ EQUAL

Στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης. Αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση και την χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Ολοκληρώνει τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια των προηγούμενων Πρωτοβουλιών EMPLOYMENT & ADAPT. Μία από τις βασικές αρχές υλοποίησης του προγράμματος αποτελεί η δημιουργία Αναπτυξιακών Συμπράξεων μεταξύ των φορέων που θα αναλάβουν να διαχειριστούν το πρόγραμμα. Πρόκειται για εταιρικές σχέσεις που έχουν τη μορφή αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας. Σε αυτές μπορούν να συμμετέχουν οι δημόσιες αρχές, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς απασχόλησης, δομές συμβουλευτικής και προσανατολισμού, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ο τομέας των επιχειρήσεων, φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας, επαγγελματικές

8. <http://www.neagenia.gr/youth.html>

οργανώσεις, οργανισμοί κατάρτισης και εκπαίδευσης, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικοί εταίροι. Επιπλέον, η επιλογή της Αναπτυξιακής Σύμπραξης θα γίνει βάση κάποιων κριτηρίων μεταξύ των οποίων τη δεύτερη θέση έχει η σύνθεση της Αναπτυξιακής Σύμπραξης. Είναι φανερό λοιπόν πως δίνεται βαρύτητα στη συμμετοχή και εθελοντικών οργάνωσεων στις εταιρικές σχέσεις διαχείρισης του προγράμματος⁹.

9. Ημερίδα στην Καλαμάτα με θέμα την πρωτοβουλία Equal, Ιούνιος 2001

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες, που προέρχονται από τους αυξανόμενους κινδύνους, που ο ίδιος ο άνθρωπος δημιούργησε για την ανθρωπότητα, καθιστούν την Πολιτεία και την Αποκεντρωμένη Διοίκηση σε κατάσταση ετοιμότητας. Τα τελευταία χρόνια οι διάφορες φυσικές καταστροφές απειλούν τους ανθρώπους, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε όλη την υφήλιο. Μάλιστα η χώρα μας απειλείται πολύ λιγότερο συγκριτικά με άλλες.

Στην χώρα μας ανάλογα με το είδος της έκτακτης ανάγκης έχει οριστεί καθ'ύλην αρμόδιο Υπουργείο και συνεργαζόμενοι φορείς για το συντονισμό και την αντιμετώπισή του. Δηλαδή το ΥΠΕΧΩΔΕ είναι αρμόδιο για τους σεισμούς, τις πλημμύρες, τα ατυχήματα μεγάλης έκτασης, τις πυρκαγιές κ.λ.π, το Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας για τις θανατηφόρες επιδημίες κ.λ.π. Στους συνεργαζόμενους φορείς οι Γενικές Γραμματείες Περιφερειών, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, έχουν συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Επίσης έχει οργανωθεί η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας και λειτουργεί εισηγητικά, όταν δεν υπάρχει έκτακτο πρόβλημα και συντονιστικά όταν εμφανίζονται φαινόμενα ανησυχητικά. Σε κεντρικό επίπεδο λειτουργεί το Συντονιστικό Διυπουργικό όργανο (ΣΔΟ) και σε Νομαρχιακό επίπεδο το Συντονιστικό Νομαρχιακό Όργανο.

Με βάση το «Γενικό Σχέδιο Ξενοκράτης» έχουν κωδικοποιηθεί οι έκτακτες ανάγκες και οι αρμόδιοι για συντονισμό και συνεργασίες. Το σχέδιο αυτό ανανεώνεται ανάλογα με τα δεδομένα που προκύπτουν. Η τελευταία ανανέωση έγινε το Δεκέμβριο του 1997¹.

Ο Νέος «ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ»

Τώρα υπάρχει μεγάλη ανάγκη για μια νέα ανανέωση του σχεδίου «Ξενοκράτης». Οι εξαγγελίες υπόσχονται την τροποποίηση των ρυθμίσεων. Μέχρι τώρα την ευθύνη για το σχέδιο την είχε το Υπουργείο

1. Στ. Ιατρός, Υπεύθυνος του Γραφείου Αυτοδιοίκησης ΤΕΕ, 'Πολιτική Προστασία και Αυτοδιοίκηση', επιθεώρηση Τ.Α, σελ.69, Νοέμβριος 2000

Εσωτερικών αλλά συζητάνε για μεταφορά των αρμοδιοτήτων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σύμφωνα μ' αυτά η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να παίξει καταλυτικό ρόλο σε θέματα όπως είναι η πρόληψη, η ενημέρωση, η αποκατάσταση και η αντιμετώπιση κάθε είδους καταστροφών που τώρα θα είναι ευθύνη της. Η αλλαγή αυτή περιμένουμε να πραγματοποιηθεί σιγά σιγά και με την ανάλογη χρηματοδότηση από την Πολιτεία.

Αρμοδιότητες Αυτοδιοικητικών οργάνων ²

Για να πούμε πως η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει πραγματικά αναλάβει τις ευθύνες της και ότι έχει παρακολουθήσει με ενδιαφέρον το σχέδιο «Ξενοκράτης» θα πρέπει να έχει προβεί στα παρακάτω βήματα, τα οποία έχει αναλύσει ο κ. Δανιηλίδης. Καταρχήν να εκπαιδεύει σε τακτά χρονικά διαστήματα το υπάρχον στελεχιακό δυναμικό του κάθε Δήμου-μηχανικοί, χειριστές, υπάλληλοι καθαριότητας, περιβάλλοντος – σε συνεργασία με υπηρεσίες όπως το Πυροσβεστικό Σώμα, ΕΜΑΚ, Αστυνομία, Υπουργείο Γεωργίας- Δασαρχεία, Στρατό, ώστε να αποτελέσουν μια δυναμική μονάδα πλήρως εξοπλισμένη. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να δημιουργηθούν 150- 200 Ειδικές Μονάδες αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών και φυσικών καταστροφών σε όλη τη χώρα κατανεμημένες ανά νομό.

Στη συνέχεια να συμπληρωθεί και να ανανεωθεί ο εξοπλισμός των Δήμων , όπως γεννήτριες, ανυψωτικά μηχανήματα, πυροσβεστικά οχήματα, βυτιοφόρα, κομπρεσέρ, κ.λ.π, αξιοποιώντας τις χρηματοοικονομικές ενισχύσεις των ΠΕΠ από το Γ' ΚΠΣ, και συγκεκριμένα από το υποπρόγραμμα για τη θωράκιση από τις φυσικές καταστροφές, με βάση τα μέτρα που περιλαμβάνει και αφορούν τον έλεγχο και τη λειτουργία τέτοιων υπηρεσιών.

Έπειτα, πολύ ωφέλιμη θα είναι η δημιουργία Διαδημοτικού Δικτύου Συνεργασίας και Επικοινωνίας των Ειδικών Υπηρεσιών των ΟΤΑ. Το δίκτυο θα πρέπει να συνδέει τους φορείς ΠΣΕΑ, ΣΔΟ, ΔΕΗ,

2. Αυτοδιοικητικές Πρωτοβουλίες για φυσικές καταστροφές, επιθεώρηση Τ.Α., σελ.87, Σεπτέμβριος 2000

Πυροσβεστική, Νομαρχία, Περιφερειακή Διοίκηση κλπ, ώστε να υπάρξει το μικρότερο δυνατό κενό ανάληψης ενεργειών στην αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών.

Τέλος η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει να διαμορφώσει το πλαίσιο που ενθαρρύνει την οργάνωση των εθελοντικών ομάδων Πολιτικής Προστασίας. Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αναγκαίο να εντάξουν οργανικά τις εθελοντικές ομάδες στα τοπικά σχέδια αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών και φυσικών καταστροφών, να παρέχουν κίνητρα για τη συμμετοχή και άλλων εθελοντών στις υπάρχουσες ομάδες, να συμβάλουν στην εκπαίδευση των μελών των εθελοντικών ομάδων.

Όσον αφορά τα παραπάνω βήματα, παρόλο που θεσμικά και ουσιαστικά το Κράτος, η Αυτοδιοίκηση και οι πολίτες είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι με τα φαινόμενα εκτάκτων αναγκών έχουν παρατηρηθεί τα εξής :

Υπάρχουν Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις που δεν έχουν συγκροτήσει Συντονιστικά Νομαρχιακά Όργανα ούτε έχουν συζητήσει ποτέ στα συμβούλια τους το ζήτημα των εκτάκτων καταστροφών. Ακόμα έχουν υποβαθμίσει τη Νομαρχιακή Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας. Επιπλέον δεν έχουν συντάξει όλα ή τα περισσότερα από τα 22 ειδικά Νομαρχιακά σχέδια του Ξενοκράτη με αποτέλεσμα η δράση τους να είναι ευκαιριακή, ανοργάνωτη και μη ουσιαστική.

Περαιτέρω, η πλειονότητα των Δήμων – Κοινοτήτων δεν δραστηριοποιούνται στον τομέα «Αξιοποίηση των εθελοντών, των ενεργών πολιτών για την Πολιτική Προστασία». Επικαλούνται την έλλειψη ειδικού θεσμικού πλαισίου ενώ στην ουσία πρόκειται για έλλειψη διάθεσης για αυτοπροσφορά. Αντιμετωπίζουν με λανθασμένη νοοτροπία το εύρος των ευθυνών τους και αποτυγχάνουν ως φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Πρέπει λοιπόν πολλοί Δήμοι να παραδειγματιστούν από άλλους ενεργούς σ' αυτόν τον τομέα, προκειμένου να γίνει και στην Ελλάδα πραγματικότητα η οργανωμένη αυτοπροσφορά, το εθελοντικό κίνημα. Η κοινή ανθρώπινη ιδιότητα μας, γεννά τον κοινό μας ρόλο ως άγρυπνους εθελοντές πολίτες.

ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Εισαγωγή

Στη χώρα μας έχουν καταγραφεί σημαντικές προσπάθειες σε τοπικό επίπεδο, όπου ανεξάρτητοι εθελοντές ή οργανωμένοι, συνεργάζονται με τις Τοπικές Αρχές για την αντιμετώπιση και πρόληψη εκτάκτων αναγκών. Είναι πολύ πρόσφατα τα παραδείγματα στα νησιά, όπως στη Σάμο και στο υπόλοιπο Αιγαίο όπου αντιμετωπίστηκαν πυρκαγιές, το ναυάγιο «Σάμινα» και άλλα συμβάντα από την έγκυρη δράση πολλών εθελοντών. Βέβαια τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να είναι περισσότερο ικανοποιητικά αν είχε προβλεφθεί από πριν η συνεργασία των εθελοντών με τις τοπικές αρχές και να μην σχεδιάζεται τώρα, αυτήν την περίοδο, αυτό το έτος.

Παρόλη την καθυστερημένη δραστηριοποίηση στο συγκεκριμένο τομέα, εμείς, οι τωρινοί δέκτες και πομποί των δράσεων της Πολιτείας, της Κοινωνίας των Πολιτών, των Μη Κυβερνητικών οργανώσεων και των εθελοντών οφείλουμε να αγρυπνήσουμε μαζί τους για να προστατέψουμε το μέλλον μας.

Πανελλήνια Ομοσπονδία Ειδικών Δυνάμεων ¹ – Π.Ο.Ε.Δ

Στην Ελλάδα η μεγαλύτερη Μη Κυβερνητική οργάνωση που ασχολείται με την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, όπως είναι οι σεισμοί, οι πλημμύρες, οι φωτιές, διάφορα ατυχήματα και γενικά με ότι αφορά την Πολιτική Προστασία είναι η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ειδικών Δυνάμεων. Είναι μέλος της Πανευρωπαϊκής Ένωσης Ειδικών Δυνάμεων στην οποία συμμετέχουν οκτώ Ευρωπαϊκά κράτη (η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία, η Γερμανία, η Γαλλία και πρόσφατα η Πολωνία). Τα μέλη της αριθμούν 8.500 σε όλη την Ελλάδα και καλύπτουν τον Ελληνικό γεωγραφικό χώρο με 16 Λέσχες. Οι Λέσχες είναι ανεξάρτητες και στο καταστατικό τους φαίνονται ότι αποτελούν Πολιτιστικά Σωματεία. Η λογική πάνω στην οποία ιδρύθηκε αυτός ο οργανισμός ήταν η

1.Εισήγηση Δ. ΜΥΛΩΝΑΣ στο συνέδριο, Πρόεδρος Π.Ο. Ε. Δ

χρησιμοποίηση των γνώσεων, των ειδικοτήτων και των δεξιοτήτων που απέκτησαν διάφορα άτομα κατά την στρατιωτική τους εκπαίδευση.

Οι λεγόμενοι Έφεδροι Καταδρομείς μπορούν να αξιοποιήσουν, μέσα από αυτές τις δραστηριότητες, τις ιδιαίτερα πολύτιμες ικανότητες τους με τον καλύτερο τρόπο. Τους ένωσε η διάθεση για αυτοπροσφορά, για συνεχή δραστηριότητα, η φυσική κατάσταση, οι κοινές γνώσεις και η ηθική αρχή «ένας για όλους και όλοι για έναν». Έχουν ένα συνεχές κίνητρο για να βοηθούν όταν είναι αναγκαίοι και να εκπαιδεύουν άλλους όταν δεν συμβαίνει κάτι ανησυχητικό.

Από το 1985 οι Λέσχες Ειδικών Δυνάμεων ίδρυσαν το κλαδικό όργανο με την επωνυμία «Ειδικές Διασωστικές Ομάδες Πολλαπλών Αποστολών»² (ΕΔΟΠΑ), με στόχο την υποβοήθηση του κρατικού μηχανισμού. Έχει 560 μέλη εκπαιδευμένα, τα οποία κατανέμονται σε τμήματα στις κατά τόπους Λέσχες Ειδικών Δυνάμεων. Έχουν κοινή εμφάνιση, κοινό εσωτερικό κανονισμό και κοινή εκπαίδευση. Διαθέτουν μεγάλο όγκο σύγχρονων υλικών των οποίων η διαχείριση ασκείται από τις Λέσχες στις οποίες ανήκουν. Εκπονούνται τρίμηνα προγράμματα για την διατήρηση της εκπαίδευσης των εθελοντών και κοινοποιούνται στα μέλη από την ΠΟΕΔ.

Κάθε τμήμα της ΕΔΟΠΑ, μέσω του Δ.Σ της Λέσχης στην οποία ανήκει, καταθέτει τον απολογισμό των δραστηριοτήτων του ανά τρίμηνο σε τμήμα ΠΣΕΑ(Πολιτικός Σχεδιασμός Εκτάκτων Αναγκών) του εκάστοτε Ο.Τ.Α είτε αυτός είναι Δήμος, Νομαρχία ή Περιφέρεια και παράλληλα οι απολογισμοί αυτοί κοινοποιούνται στην ΠΟΕΔ, η οποία τις ομαδοποιεί προκειμένου να ενημερώσει την Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας του Υπουργείου Εσωτερικών. Μεταξύ άλλων, κατατίθενται στοιχεία σε όλους τους Ο.Τ.Α σχετικά με την σύσταση των τμημάτων αυτών, τα άτομα που τα αποτελούν, τις δυνατότητες και τα υλικά που διαθέτουν. Στα 16 χρόνια λειτουργίας της η ΕΔΟΠΑ έχει λάβει μέρος σε 27 περιστατικά. Ενδεικτικά αναφέρω το ατύχημα C – 130 της Πολεμικής Αεροπορίας στο όρος Όθρυς, τα δύο F-5 στη Σιθωνία Χαλκιδικής, το

2.Εισήγηση Ν. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ στο συνέδριο, Υπεύθυνος ΕΔΟΠΑ

μοιραίο JAC- 42, γνωστό ως «ΓΙΑΚΟΒΛΕΦ», οι σεισμοί της Αθήνας το '99, οι πυρκαγιές του Ολύμπου, του Άγιου Όρους, της Θεσσαλονίκης και άλλων περιοχών, όπως και πλειάδα άλλων ατυχημάτων και θεομηνιών.

Πραγματοποίησε 34 ασκήσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη, παρακολούθησε 4 σχολεία πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας σε χώρες της Ε.Ε και υλοποίησε πάρα πολλά προγράμματα εκπαίδευσης και συντήρησης.

Γενικά οι τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται είναι:

1. Τομέας ορεινών επιχειρήσεων. Δηλαδή αναρριχήσεις, καταρριχήσεις, ορεινή διάσωση, διαβίωση σε χιονοσκεπείς περιοχές με μεγάλο υψόμετρο.
2. Τομέας θαλασσίων και υποβρυχίων ερευνών. Χειριστές ταχύπλών, καταδύσεις, έρευνα και διάσωση στη θάλασσα και πρώτες βοήθειες είναι μερικά από τα αντικείμενα του τομέα αυτού
3. Τομέας αστικών ατυχημάτων. Απεγκλωβισμός ατόμων, αντιμετώπιση ειδικών καταστάσεων. Συνεργασία με το Πυροσβεστικό Σώμα.
4. Τομέας δασοπροστασίας και δασοπυρόσβεσης. Συνεργασία με το Πυροσβεστικό Σώμα.
5. Ίδρυση και λειτουργία διασωστικών φυλακίων, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, με σκοπό την πρόληψη και την δασοπροστασία.

Για την επιτυχή πραγματοποίηση όλων των παραπάνω διατίθενται από τις Λέσχες Ελλήνων Καταδρομών ιατροφαρμακευτικές συλλογές, 5 ταχύπλοα, ένα μέσο αποβατικό σκάφος, εξειδικευμένος αναρριχητικός και ορειβατικός εξοπλισμός, καταδυτικός εξοπλισμός, τηλεπικοινωνιακό υλικό καθώς και διάφορα εργαλεία. Όλα τα υλικά των Λεσχών ανήκουν ουσιαστικά στη Διεύθυνση Εφεδροπολεμικών Οργανώσεων του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας, από όπου ελέγχεται η λειτουργία αυτή.

Όταν πρόκειται για πολύ μεγάλες καταστροφές τα 560 εκπαιδευμένα μέλη δεν είναι αρκετά. Τότε δραστηριοποιούνται τα υπόλοιπα που απομένουν από τα 8.500 ακολουθώντας τις κατευθύνσεις

των ειδικών. Η υπόθεση του εθελοντισμού κατέχει πρώτη θέση στην ζωή των περισσότερων έφεδρων καταδρομών.

Η Πυροσβεστική Υπηρεσία υλοποίησε το νόμο Ν. 1951/91 καθιερώνοντας το θεσμό του εθελοντή πυροσβέστη. Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να προσφέρουν σημαντικό έργο κατά την προστασία των Ελληνικών δασών δηλώνοντας συμμετοχή. Ο θεσμός απαιτεί την άμεση συνεργασία του Δήμου ή της Κοινότητας, της Νομαρχίας, της Περιφέρειας, κάθε Τοπικής Αρχής αλλά και της Πολιτείας. Οι Τοπικές Αρχές μπορούν να αναλάβουν τον εξοπλισμό του Εθελοντικού Πυροσβεστικού Σταθμού, τη στελέχωσή του με επαγγελματίες πυροσβέστες, τη στέγαση του και την επαρκή δικτύωση του με άλλους δημόσιους ή Εθελοντικούς Πυροσβεστικούς Σταθμούς.

Μερικά Παραδείγματα από τον Ελληνικό χώρο

Σημαντικό παράδειγμα συνεργασίας των τοπικών αρχών και των εθελοντών αποτελεί ο Δήμος Συκεών Θεσσαλονίκης, ο οποίος προχώρησε στην ίδρυση και λειτουργία της Εθελοντικής Διασωστικής Ομάδας Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΕΔΟΜΑΚ). Το 1995 Ο Δήμος προέβη στην καινοτομική πρωτοβουλία να ιδρύσει την παραπάνω οργάνωση με στόχο να αντιμετωπιστούν οι έκτακτες ανάγκες από φυσικές καταστροφές. Η ΕΔΟΜΑΚ αποτελεί μία από τις καλύτερες ομάδες σε όλη τη χώρα όπως έχει εκτιμηθεί από την Πολιτεία αλλά και τους άλλους υπεύθυνους φορείς. Προσφέρει τις υπηρεσίες της καθ' όλη τη διάρκεια του 24ώρου, από το Μάιο ως τον Σεπτέμβριο, και δραστηριοποιείται σε διάφορους τομείς.

Άλλο παράδειγμα είναι ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος που πραγματοποιείται στη Λίμνη Στυμφαλίας. Οι εθελοντές εκεί σε συνεργασία με το Δήμο Στυμφαλίας, με τον Τοπικό Σύλλογο «Φιλοξενία», με το Νομαρχιακό Συμβούλιο Νέων και με την επιστημονική στήριξη της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας, αναπτύσσουν δράσεις όπως παρακολούθηση υδροβίων και αρπακτικών πουλιών που βρίσκουν καταφύγιο στους εκτεταμένους καλαμώνες της λίμνης, καταγραφή, μελέτη χλωρίδας-πανίδας, καθαρισμό της λίμνης καθώς και παραγωγή

ντοκιμαντέρ σχετικά με την ιστορία και τη διοργάνωση διάφορων ενημερωτικών εκδηλώσεων.

Στον Αίνο Κεφαλονιάς ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι έφιππες περιπολίες, μια πρωτότυπη μορφή εθελοντισμού κατά την προστασία των δασών και την αντιμετώπιση πυρκαγιών. Από το Σεπτέμβριο και μετά ξεκινούν δεντροφυτεύσεις και πρόσφατα έχει αρχίσει να αναπτύσσεται η χαρτογράφηση καμένων περιοχών, καθαρισμοί δασικών δρόμων, σημάνσεις κ.λ.π

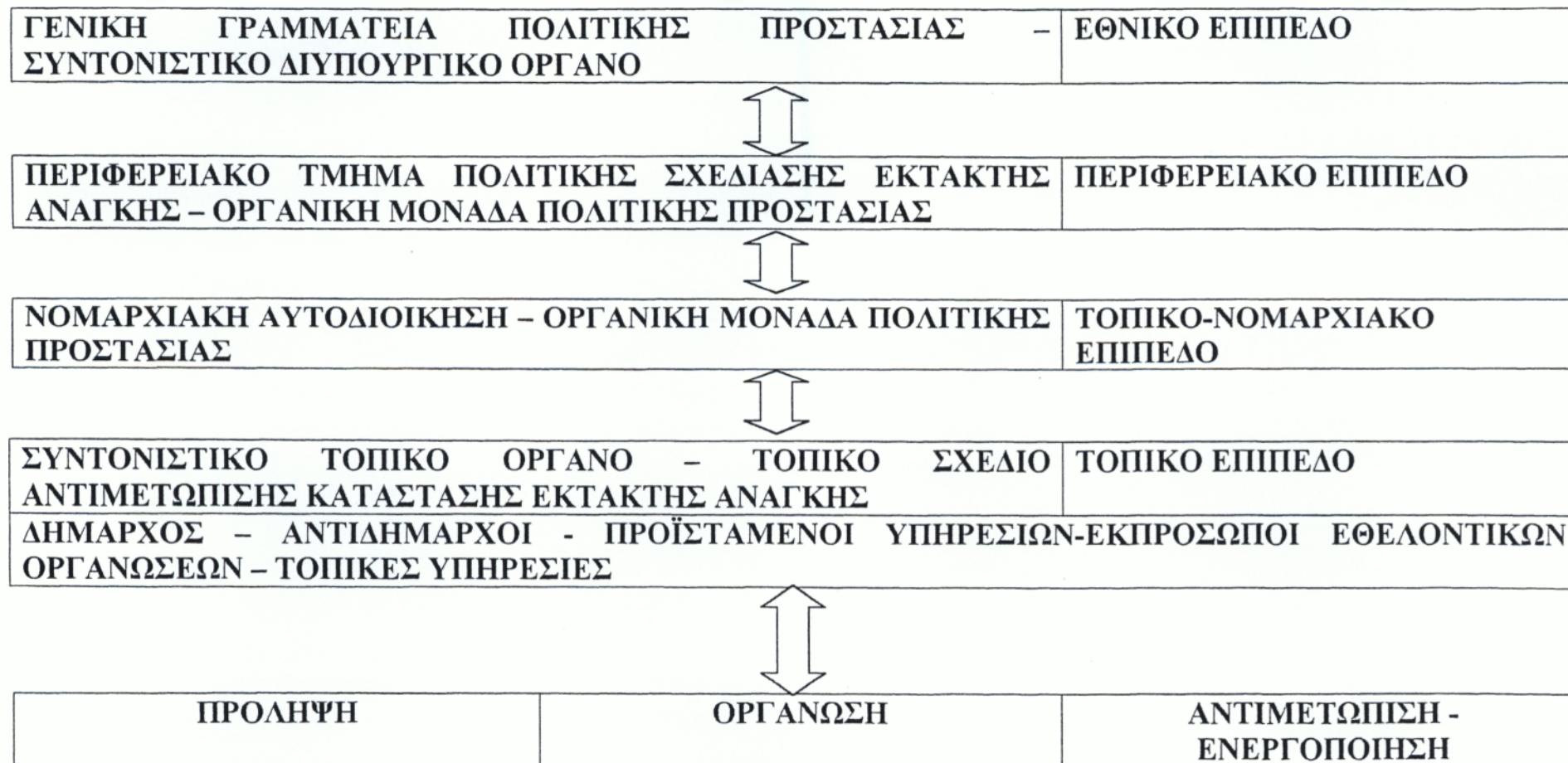
Βέβαια υπάρχουν πολλά περισσότερα παραδείγματα, παλαιότερα αλλά και σύγχρονα, που εκπέμπουν πνεύμα συνεργασίας στα πλαίσια του εθελοντισμού στον Ελληνικό χώρο. Ας παραδειγματιστούμε, λοιπόν, και ας προβούμε στις ανάλογες ενέργειες για να μπορούμε να συμβαδίζουμε με το εθελοντικό κίνημα.

Οργανόγραμμα Συντονιστικού Τοπικού Οργάνου

Ο Δήμαρχος Συκέων κ.Δανηλιδής προτείνει την εφαρμογή ενός οργανογράμματος για την αποτελεσματικότερη συνεργασία των εθελοντών με τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις και την καλύτερη οργάνωση των Ειδικών Δυνάμεων που έχουν διασωστικό ρόλο. Παρουσιάζεται, λοιπόν, ένα οργανόγραμμα για τη λειτουργία και το περιεχόμενο των δράσεων ενός Συντονιστικού Τοπικού Οργάνου(Σ.Τ.Ο) για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών και φυσικών καταστροφών. Η λειτουργία του Σ.Τ.Ο πρέπει να βασίζεται σε έναν ευρύτερο σχεδιασμό που θα προσδιορίζει αρμοδιότητες μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, θα παίρνει μέτρα πρόληψης, θα προάγει τον εθελοντισμό και θα προστατεύει το περιβάλλον. Θα δίνει το δικαίωμα στους πολίτες να συμμετέχουν και θα εξασφαλίζει την αποτελεσματικότερη συμβολή των ειδικών διασωστικών υπηρεσιών είτε αυτές αποτελούνται μόνο από εθελοντές είτε μόνο από αμειβόμενους επαγγελματίες είτε από μικτά σχήματα εθελοντών και αμειβόμενων επαγγελματιών που συνεργάζονται μεταξύ τους.

**ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΔΡΑΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ**

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ - ΤΟΠΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
ΔΗΜΑΡΧΟΣ - ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΟΙ - ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ-ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ - ΤΟΠΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	

ΠΡΟΛΗΨΗ	ΟΡΓΑΝΩΣΗ	ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ - ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ
<ul style="list-style-type: none"> ❖ ΕΡΕΥΝΑ ❖ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ❖ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ❖ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ❖ ΦΥΛΑΞΗ	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ❖ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ❖ ΣΤΕΓΑΣΗ ❖ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ❖ ΑΝΑΛΩΣΙΜΑ	<ul style="list-style-type: none"> ❖ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ❖ ΔΙΑΝΟΙΞΗ - ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΟΔΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ❖ ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ ❖ ΕΡΕΥΝΑ - ΔΙΑΣΩΣΗ ❖ ΠΥΡΟΣΒΕΣΗ ❖ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΧΩΡΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΠΛΗΓΕΝΤΩΝ ❖ ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΔΩΝ ΠΡΩΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ❖ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΠΛΗΓΕΝΤΩΝ

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΗ ΜΕ ΤΙΣ ΤΟΠΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Αρχές Ιανουαρίου, στο Άμστερνταμ, στο χαώδες συνεδριακό κέντρο της Rai άρχιζε ο σχεδιασμός για τον εορτασμό του 2001 ως Έτος αφιερωμένο στον Εθελοντή και τον εθελοντισμό. Σκοπός του εορτασμού αυτού η ανάδειξη του «νέου εθελοντισμού», δηλαδή της μορφής της αυτοπροσφοράς που συνδέεται με δραστηριότητες της Κοινωνίας των Πολιτών, χωρίς όμως να ταυτίζεται με αυτή. Η παραδοσιακή έννοια του εθελοντισμού ανανεώνεται και προστίθενται σε αυτή νέα στοιχεία.

Έτσι, εθελοντισμός δε σημαίνει μόνο φιλανθρωπία, οικονομική προσφορά σε εράνους ή ένταξη σε κάποια πολιτική ή κομματική οργάνωση αλλά εταιρική σχέση, συνεταιρισμός μεταξύ των ανοργάνωτων ή οργανωμένων εθελοντών σε μη κυβερνητικές οργανώσεις και των υπόλοιπων σχημάτων της ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας. Ο νέος εθελοντισμός είναι ένα κίνημα, μια νέα κοινωνική συμπεριφορά. Η λέξη κλειδί για την κατανόηση της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ του κράτους και της Κοινωνίας των Πολιτών, σ' αυτήν την περίπτωση, είναι η συνεργασία. Ο ΟΗΕ αυτή τη φορά μιλάει για **εργαλεία που θα αλλάξουν τον κόσμο**¹ και δεν αναφέρεται σε άλλα από τον σύγχρονο εθελοντισμό, δηλαδή την Κοινωνία των Πολιτών όπου εμπεριέχονται σχήματα υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της περιβαλλοντικής περιουσίας μας και όποια άλλη πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης αδυνατεί να υπερασπίσει το κράτος και πόσο μάλλον ο εμπορικός τομέας.

Ο Εθελοντισμός είναι ο θεμέλιος λίθος της κοινωνίας των πολιτών. Γεννά τους ευγενέστερους πόθους της ανθρωπότητας, όπως η επιδίωξη της ειρήνης, της ελευθερίας, της αγάπης, της δικαιοσύνης για όλους και της πνευματικής ισορροπίας.

1.Ειδική έκδοση για τον Εθελοντισμό, Δήμος Λαμιέων, Ιούνιος 2001, Νικήτας Λιοναράκης

Οι αλλαγές που άρχισαν να συντελούνται μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο επηρέασαν τα συστήματα Κοινωνικής Πρόνοιας και τον εθελοντισμό. Οι νέες αντιλήψεις οδήγησαν σε μια διαφορετική στάση για τις ανθρώπινες σχέσεις, ορίζοντας τον εθελοντισμό σαν μια μορφή υπεύθυνης κοινωνικής συμμετοχής και δράσης παραμερίζοντας τις έννοιες της ελεημοσύνης, της φιλευσπλαχνίας και του οίκτου.

Η ραγδαία ανάπτυξη των επιστημών, της τεχνολογίας, των κοινωνικοπολιτικών συστημάτων, η ύπαρξη της κοινωνίας της αφθονίας και η προσπάθεια της διεθνούς συνεργασίας και αλληλεγγύης, δεν βελτίωσαν τους όρους του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος για όλους τους ανθρώπους. Αντίθετα δημιουργήθηκαν νέα ατομικά και κοινωνικά προβλήματα. Η ανισότητα στην κατανομή των πόρων, η φτώχεια, η ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η κρίση στις ανθρώπινες σχέσεις, η αλόγιστη παρέμβαση στη φύση, ακόμα και η κρίση στις διεθνείς σχέσεις είναι τα προβλήματα της εποχής μας τα οποία έχουν χαρακτήρα παγκόσμιο παρά εθνικό.

Ο εθελοντισμός σήμερα, στη σύγχρονη μορφή του, καλείται να αντιμετωπίσει την οικουμενική διάσταση των κοινωνικών προβλημάτων και να ανταποκριθεί στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες. Ο εθελοντισμός είτε μέσα από ατομική είτε μέσα από συλλογική δράση είναι ένας τρόπος ώστε οι ανθρώπινες αξίες της κοινότητας, η φροντίδα και η προσφορά υπηρεσίας να μπορούν να διατηρηθούν και να ενδυναμωθούν. Τα άτομα να μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους σαν μέλη ευαισθητοποιημένων κοινοτήτων. Να μαθαίνουν πώς να αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους εξασκώντας ανθρωπιστικά αισθήματα και να μπορούν να γεφυρώνουν τις διαφορές, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν καινοτόμες λύσεις στους προβληματισμούς της τοπικής κοινωνίας κατά τη διαμόρφωση των κοινωνικών συνθηκών. Απαραίτητο στοιχείο για τα παραπάνω, η γνώση, που προϋποθέτει την διαρκή εκπαίδευση των εθελοντών.

Παράλληλα με την εκπαίδευση, οι οργανώσεις που απασχολούν εθελοντές θα πρέπει να εξασφαλίζουν τα μέσα για την αποτελεσματικότερη, εθελοντική εργασία. Να εφαρμόζουν σύγχρονα προγράμματα πέρα από τις παραδοσιακές μορφές κοινωνικής αντίληψης και εθελοντισμού και να επιδιώκουν την εμπλοκή, τη συμμετοχή των εξυπηρετούμενων στις δράσεις τους. Να καλλιεργούν τον εθελοντισμό σε όλες τις ηλικίες των πολιτών και να

αξιολογούν τις παρεχόμενες υπηρεσίες τους, στοχεύοντας στην επέκταση των δράσεών τους σε περισσότερους τομείς.

Για την ανάπτυξη του εθελοντισμού σημαντικά επίσης είναι : η δημιουργία νομικού πλαισίου για τον εθελοντισμό από όλα τα κράτη. Η αναγνώριση του έργου των εθελοντών και η συνηγορία του ρόλου τους, η αποδοχή των εθελοντών από τους συνεργαζόμενους επαγγελματίες και την κοινωνία, η υποστήριξη, η εποπτεία και η επιμόρφωση των εθελοντών, καθότι η διαχείριση των ανθρωπιστικών κρίσεων και των κοινωνικών προβλημάτων απαιτεί ολοένα μεγαλύτερη εξειδίκευση. Επίσης η συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων σε ένα οργανισμό καθώς και στις θέσεις διοίκησης και η ύπαρξη δικτύων για την πληροφόρηση και την ανταλλαγή εθελοντών. Όλα αυτά προϋποθέτουν την παράλληλη οικονομική ενίσχυση του εθελοντικού κινήματος από την Πολιτεία, τον ιδιωτικό τομέα και τους εθελοντές. Εφόσον όλοι θα εργάζονται από κοινού για την αντιμετώπιση διάφορων κοινωνικών προβλημάτων, πρέπει όλοι οι συμμετέχοντες να συνεισφέρουν και οικονομικά γι' αυτόν τον σκοπό.

Σήμερα στις σύγχρονες κοινωνίες επικρατεί η τάση του προνοιακού πλουραλισμού, η οποία βασίζεται στην αξιοποίηση όλων των φορέων (κρατικών, ιδιωτικών, ΜΚΟ). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι εθελοντικές οργανώσεις και ο εθελοντισμός γενικότερα καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνία των πολιτών. Εξωτερικές πιέσεις, όπως είναι η τάση συρρίκνωσης και ανεπάρκειας του κράτους για την παροχή υπηρεσιών ή αντίθετα η ολοκληρωτική κυριαρχία του στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, ωθεί τους πολίτες να αναλάβουν δραστηριότητες.

Αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες, ανεξάρτητα από την ύπαρξη εξωτερικών πιέσεων, επιθυμούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση αποφάσεων που αφορούν την ζωή τους και τις ζωές των ανθρώπων που χρήζουν υποστήριξης στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η συνεργασία μεταξύ κράτους, κοινωνίας των πολιτών και εθελοντών (σωματεία, Μη κυβερνητικές οργανώσεις)είναι πλέον επιτακτική ανάγκη στις σύγχρονες κοινωνίες για την επίτευξη κλίματος συναίνεσης. Βέβαια η Πολιτεία πρέπει να ολοκληρώσει το θεσμικό πλαίσιο και να εξασφαλίσει τους πόρους, διότι θεσμικό πλαίσιο χωρίς καθορισμένους πόρους δεν μπορεί να υπάρξει. Για τις περαιτέρω ενέργειες οφείλει να δραστηριοποιηθεί η Αυτοδιοίκηση του 'Α και του 'Β βαθμού που είναι

πλησιέστερα στις πραγματικές ανάγκες και στους άμεσα ενδιαφερόμενους πολίτες. Το παρόν κοινωνικό κράτος και η Τοπική Αυτοδιοίκηση οφείλουν :

1. Να άρουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζει ο εθελοντισμός και να τον ενισχύσει.
2. Να τον προάγουν με υγιή μέσα και σαφώς να τον αξιοποιήσουν.
3. Να αναζωπυρώσουν τις ιδεολογικές βάσεις που έχουμε στον Ελληνικό χώρο προσφέροντας τις δυνατότητες στους παλιούς και νέους εθελοντές να δικαιωθούν.
4. Να πάψουν να συνδιαλέγονται βάση παγιωμένων «κομματικών ταμπελών» και να γίνει σαφές πως αυτός ο τομέας δεν προσφέρει ψηφοφόρους.
5. Να φροντίσει μέσα από το θεσμικό πλαίσιο που πρόκειται να ψηφισθεί να δημιουργηθεί μια ειδική υπηρεσία, που θα συντονίζει σε τοπικό επίπεδο όλες τις ενέργειες που αποβλέπουν στην εθελοντική συνεργασία των Τοπικών Αρχών με το εθελοντικό κίνημα.

Ένας από τους προβληματισμούς του κοινοβουλίου, σχετικά με τον εθελοντισμό, είναι ο τρόπος διάδοσης του στην τοπική κοινωνία, έτσι ώστε η αξία του να μην μείνει γραμμένη στα βιβλία αλλά να ευαισθητοποιήσει τον τοπικό πληθυσμό. Εκφράζεται, λοιπόν, η ανησυχία από πολλούς Βουλευτές πως ο εθελοντισμός κινδυνεύει να μετατραπεί σε μονοπώλιο των μεγάλων Μη Κυβερνητικών οργανώσεων και οι πόροι του να διαχειρίζονται μόνο από οργανώσεις του τύπου της GREEN PEACE, αν τελικά οι τοπικές κοινωνίες μείνουν θεατές των εξελίξεων. Με άλλα λόγια φοβούνται, μήπως κατά τη μεταβατική περίοδο εξέλιξης των εθελοντικών πρωτοβουλιών σε εθελοντικό κίνημα, ο εθελοντισμός δεν γίνει πραγματικό κίνημα και δεν αγγίξει τις τοπικές κοινωνίες όσο χρειάζεται. Αντίθετα αναρωτιούνται αν η τελική μορφή του εθελοντισμού θα είναι μονοπωλιακή, όπως συμβαίνει εδώ και χρόνια σε τομείς της οικονομίας και σε άλλους τομείς της παγκόσμιας ζωής από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Απάντηση στις ανησυχίες και στους φόβους αυτούς μπορεί να δώσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση, διότι είναι η πλέον κατάλληλη για να αναλάβει να ευαισθητοποιήσει την τοπική κοινωνία ¹. Η συμμετοχή του πολίτη θα αποτελέσει τον καθρέφτη της παιδείας και της πνευματικής καλλιέργειάς του σε ζητήματα ζωτικά για την αειφόρο ζωή του. Ο πολιτισμός μιας τοπικής κοινωνίας θα είναι ένα πεδίο ανάπτυξης του εθελοντισμού αλλά και κριτήριο για την

αξιολόγησή του ενεργού πολίτη, διότι η διάδοση του συναισθήματος της αυτοπροσφοράς περιλαμβάνεται στις κύριες αρμοδιότητες όλων των βαθμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο τέως πρόεδρος των ΗΠΑ, Μπίλ Κλίντον, αποχωρώντας από τον Λευκό Οίκο, δήλωσε ότι μετά τη θητεία του ως πρόεδρος κατάλαβε ότι το μεγαλύτερο αξίωμα για έναν άνθρωπο είναι η ιδιότητα του πολίτη. Του ενεργού πολίτη, ο οποίος διαφέρει από τον δούλο, που έχει στερηθεί την ελευθερία και την περιουσία του, διαφέρει από τον ιδιώτη, που ενδιαφέρεται μόνο για τις προσωπικές του υποθέσεις, ιδιωτεύει και αδιαφορεί για τα κοινά, διαφέρει τέλος και από τον υπόδουλο πολίτη των αυταρχικών καθεστώτων, που δεν έχει δική του βούληση, αλλά υποτάσσεται στη βούληση του ηγεμόνα του.

Η έννοια του ενεργού πολίτη με τις ελληνικές ρίζες της κάνει διεθνή καριέρα μέχρι σήμερα στις γλώσσες όλων των ευρωπαϊκών λαών, και δηλώνει τη δράση, τον τρόπο συμπεριφοράς μέσα στα πλαίσια της κοινότητας. Η έννοια του εθελοντισμού, επίσης, ζει στην Ελλάδα από αρχαιοτάτων χρόνων. Τόσο η μυθολογία μας με τον Ηρακλή ως υπηρέτη του κοινού καλού όσο και οι Αμφικτιόνες, τα πολλαπλά παραδείγματα αυτοθυσίας(Θερμοπύλες, Αλαμάνια, Γοργοπόταμος, κ.α) εξωτερικεύουν αυτό το πνεύμα φιλαλληλίας, της κοινωνικής προσφοράς και της αμοιβαιότητας του εθελοντισμού. Οι αρχαίες Αμφικτιονίες, η ιδέα της συνεργασίας των λαών, που ξεκίνησαν από την αρχαία Ανθήλη και γινόταν μια φορά το Φθινόπωρο στην Ανθήλη και μια φορά στους Δελφούς, είναι μια ιδέα συνεργασίας. Τότε οι γείτονες, οι αμφικτιζόντες έβαζαν όρους και κανόνες συνεργασίας και σεβασμού των δικαιωμάτων. Είναι μια ιδέα, που μπορεί να αποτελέσει στην εποχή τον ιδεολογικό πυρήνα της συνεργασίας. Την ίδια αξία έχει και η πολιτεία του «χρυσού αιώνα» του Περικλή. Το πολιτικό όραμα του παραμένει ένα τέλειο απραγματοποίητο μοντέλο κοινωνικής πολιτικής του κράτους σε συνδυασμό με άψογα συνεργαζόμενους ενεργούς πολίτες. Η ιστορία, όμως, μαρτυρεί την αδυναμία των ανθρώπων να αποτελέσουν τους εκτελεστές ενός τέτοιου οράματος.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Αθηναϊκής Δημοκρατίας αποτελούν μέχρι και σήμερα, για όλο τον κόσμο, μια ιδανικά διαμορφωμένη κοινωνία, όπου οι πολίτες διαπνέονται από το πνεύμα της ελευθερίας, της αξιοκρατίας, της ισονομίας, της ανεκτικότητας και της συνειδητής νομιμοφροσύνης.

Οι πολίτες υπακούουν σε γραπτούς και άγραφους κανόνες, όχι από φόβο, που επιβάλλει την αναγκαστική υποταγή σε νόμους αλλά από δέος, δηλαδή από εσωτερικό σεβασμό για την ελευθερία του συνανθρώπου τους και βαθιάς

αναγνώρισης της αξίας των ανθρωπίνων σχέσεων. Η υπακοή σε αυτονόητους νόμους, που είναι ντροπή να τους παραβαίνει κανείς, δίνει στο δημοκρατικό πλαίσιο μιας κοινωνίας ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα. Η δημοκρατικότητα των πράξεων των πολιτών δεν τηρείται υπό τη σκιά του χωροφύλακα, μα ο καθένας θέτει τα όρια ή τα αναιρεί, όπου είναι απαραίτητο για να είναι νομοταγής απέναντι στους νόμους της πολιτείας αλλά και απέναντι στον συνάνθρωπο. Η εκτίμηση που θα κερδίσει από τον συμπολίτη του και η διατήρηση της αξιοπρέπειάς του είναι η ηθική ανταμοιβή που επιζητεί.

Επιπλέον μέλημα των πολιτών είναι η θεωρία να γίνεται πράξη. Σαν σκεπτόμενοι πολίτες οφείλουμε να αγαπάμε την θεωρία, τον κοινωνικό και πολιτικό προβληματισμό και τη φιλοσοφία. Ταυτόχρονα, όμως, οφείλουμε να δείχνουμε το ίδιο ενδιαφέρον για τη σωματική δραστηριότητα, την δημιουργική κίνηση, την ετοιμότητα και εκγύμναση του σώματος. Έτσι, όπως λει ο Περικλής, «φιλοσοφούμεν άνευ μαλακίας». Με άλλα λόγια η πράξη είναι αναμφισβήτητα αναγκαίος συνοδός της θεωρίας.

Άμεσα οδηγούμαστε σε νέο χαρακτηριστικό της ιδανικής κοινωνίας. Οποιος είναι απράγμονας και δεν ασχολείται με τα ζητήματα της πολιτείας δε θεωρείται φιλήσυχος, μα άχρηστος. Χρήσιμος είναι εκείνος, που εμπλέκεται ενεργά σε συμμετοχικές δημοκρατικές διαδικασίες και δεν επιτρέπει σε άλλους να αποφασίζουν για το παρόν και το μέλλον του. Παρόλο, που από τότε που έζησε ο Περικλής μέχρι σήμερα έχουν μεσολαβήσει χιλιάδες χρόνια, αυτό το πρότυπο μοντέλο κοινωνίας δεν έχει βρει επαλήθευση παρά μόνο τμήμα αυτού, επίσης σε τμήμα της ανθρωπότητας.

Ομολογουμένως, «παρά τις αλλεπάλληλες επαναστάσεις και τις μεγάλες προόδους, τα βασικά προβλήματα του ανθρώπου είναι τα ίδια σε όλο τον κόσμο και σ' όλες τις εποχές. Εκείνα που έχουν επισημάνει αρχαίοι ή νεότεροι φιλόσοφοι αλλά και πλήθος απλών ανθρώπων. Ο θάνατος, που δεν μπορεί να νικηθεί, και ο πολίτης, μια ιδιότητα που κάνει τον άνθρωπο να μην είναι αλήτης και αχρείος, ανάξιος δηλαδή και άχρηστος, αλλά ενεργό κύτταρο της κοινωνίας.»¹

1. «Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ», διάλεξη στην αίθουσα ΔΑΝΑΟΣ, Αργος-11/2/2001 Αλέξης Τότσικας, φιλόλογος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΟΛΓΑ Β. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, (1999), Ζητήματα Σύγχρονης Κοινωνικής Πολιτικής, Εκδόσεις ' Gutenberg '
2. ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΛΥΤΡΑΣ, (2000), Κοινωνία και Εργασία, Εκδόσεις Παπαζήση
3. ΠΕΤΡΟΥ Α. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, (1995), Κοινωνική Πρόνοια μια γενική θεώρηση, Εκδόσεις ' Ελλην '
4. Κείμενα από τη διεθνή εμπειρία, (1992), Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Εκδόσεις ' Εξάντας '
5. Πρακτικά του Συνεδρίου της Λαμίας με θέμα « Εθελοντισμός – Δράσεις και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Ιούνιος 2001, Κ.Ε.Δ.Κ.Ε
6. ΣΤ. ΙΑΤΡΟΥ, Πολιτική Προστασία και Αυτοδιοίκηση, επιΘΕΩΡΗΣΗ Τ.Α, Νοέμβριος 2000, τεύχος 96
7. Αυτοδιοικητικές Πρωτοβουλίες για τις φυσικές καταστροφές, επιΘΕΩΡΗΣΗ Τ.Α, Σεπτέμβριος 2000, τεύχος 94-95
8. ΦΑΝΗ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ, Η διαλεκτική της επικοινωνίας ως παράγοντας ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής και της τοπικής δημοκρατίας, Τετράδια Αυτοδιοίκησης
9. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ EQUAL, Αυτοδιοικητικός Τύπος, ΤΕΔΚ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ, Ιούνιος 2001
10. [http: www.naegenia.gr/](http://www.naegenia.gr/)
11. Εκδοση ΕΡΥΘΡΟΣΤΑΥΡΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2001
12. Εκδοση ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2001
13. Περιοδικό ΠΡΟΒΟΛΕΣ, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, τεύχος 9, Ιανουάριος 2001
14. ΤΟΤΣΙΚΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, Η Πολιτική Σκέψη στην Αρχαία Ελλάδα, Άργος, Αίθουσα Δαναός, 11/2/2001
15. Δρ. Κοινωνιολογίας ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΓΡΙΠΛΗΣ, άρθρο «Το στίγμα και ο κοινωνικός στιγματισμός από την Αρχαιότητα και το Βυζάντιο έως σήμερα», Κοινωνική Εργασία, τεύχος 59- 2000

16. ΟΛΓΑ Β. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Άρθρο «Άτυπα Δίκτυα φροντίδας και Σύγχρονος Προνοιακός Πλουραλισμός», Εκλογή Απρίλιος- Μάιος- Ιούνιος 1992
- 17.ΟΛΓΑ Β. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Άρθρο «Σύγχρονες Τάσεις στην Κοινωνική Πρόνοια- Ο ρόλος του εθελοντισμού», Εκλογή Ιούλιος-Αύγουστος- Σεπτέμβριος 1995
- 18.Λ. ΜΑΡΑΤΟΥ-ΑΛΙΠΡΑΝΤΗ, Β. ΠΑΠΛΙΑΚΟΥ, Α. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ, «Κοινωνικά Δίκτυα στον Αστικό χώρο: κοινωνικότητα, αλληλοβοήθεια, εργασία»Μελέτη ΕΚΚΕ, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 88, 1995
- 19.Δρ. ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, «Η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας», Αθήνα 1998
20. Μελετη ΚΕΔΚΕ και ΕΕΤΑΑ, Τ.Α ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, 1995
- 21.Γ. ΒΟΥΡΝΑΣ, Ε. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗ, Κοινοτική Ανάπτυξη και Συμμετοχή, Κοινωνική Εργασία , τεύχος 49, 1998
- 22.Εφημερίδα ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ, ειδική έκδοση του Δήμου Λαμιέων, Ιούνιος 2001
- 23.ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΡΟ-ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, Αθήνα,18/ 9/ 2001
- 24.Β. ΒΟΥΪΔΑΣΚΗΣ, Ο ελεύθερος χρόνος ως κοινωνικό- οικονομικό οικοδόμημα και η σχέση του με την πρόκληση κοινωνικής βίας, τεύχος 59- 2000
25. ΑΝΤΡΕ ΓΚΟΡΖ, (1986), Οι Δρόμοι του Παραδείσου, εκδόσεις 'Κομμούνα'
26. Ι. ΜΠΟΥΣΚΟΖΟΣ, περιοδικό Επιστημονική Σκέψη, τεύχος 13
- 27.Σ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΣ, Η διάθεση του ελεύθερου χρόνου των νέων : ένα παράδειγμα δράσεων και αντιδράσεων, Κοινωνική Εργασία, τεύχος 54, 1999
- 28.ΕΡΙΧ ΦΡΟΜ,(1973) Η υγιής κοινωνία, εκδόσεις Μπουκουμάνη
29. Ν.ΜΟΥΖΕΛΗΣ, Νεωτερικότητα, Ύστερη Ανάπτυξη και Κοινωνία των Πολιτών, περιοδικό Ανάλυση
30. MARSHALL- ΤΟΜ ΒΟΤΤΟΜΟΡΕ, Ιδιότητα του Πολίτη και Κοινωνική Τάξη μετά από Σαράντα Χρόνια, Αθήνα
- 31.ΑΛΑΙΝ ΛΙΡΙΕΤΖ,(1985), Αθήνα, «Το εθνικό και το Περιφερειακό:Ποια η αυτονομία τους για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης:»
32. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας « Πρωτομαγιά», 30/4/99
- 33.Γ. Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ, Κοινωνική Δυναμική και Πολιτική Αυτοδιοίκηση, εκδόσεις ' Νέα Σύνορα'

34. ΟΛΓΑ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Η τοπική κοινότητα στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής, τετράδια Τοπικής Αυτοδιοίκησης
35. Γ. ΒΛΑΧΟΣ, Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Ανάπτυξη, περιοδικό Τοπική Αυτοδιοίκηση, τεύχος 2-1978
36. ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ- ΜΑΚΡΗΣ, Κοινοτική Εργασία και Κοινωνική Αλλαγή, Μια θεωρητική προσέγγιση, τεύχος 50- 1998
37. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας « Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις», 21/12/00
38. ΜΑΡΤΙΝ ΓΚΡΑΙΗ, Το βιβλίο της ζωής, εκδόσεις Μπουκουμάνης
39. DICK HEBDIGE, Υποκουλτούρα-Το νόημα του Στυλ, εκδόσεις ' γνώση '
40. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας « ΟΗΕ- ο γίγαντας με τα δεμένα χέρια», 22/5/99
41. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Φτώχεια – Η άλλη παγκοσμιοποίηση», 25/9/99
42. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας « Σένγκεν»
43. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας « Οικολογία και Οικονομία», 25/11/00
44. Γ.Α.ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Άρθρο «Το μοντέλο της Παγκοσμιοποίησης και οι επιπτώσεις της στο περιβάλλον των περιφερειών», Βίος Αυτοδιοικητικός, Ιούνιος 2001
45. Αφιέρωμα Ελευθεροτυπίας «Διαδήλωση», 20/11/99
46. Περιοδικό Δημοτική Προ- Ενημέρωση, Αθήνα, 14 Ιουλίου 2001-10-11
47. Γ.ΠΑΝΟΥΣΗΣ, «Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνία των Πολιτών», Κοινωνική Εργασία, τεύχος 60-2000
48. JOHNSON N, (1987), The Welfare State in Transition, The theory and practice of Welfare Pluralism, Brighton, Sussex
49. JEREMY RIFKIN, Το Τέλος της εργασίας και το μέλλον της, Εκδόσεις ' Νέα Σύνορα'
50. THEODORE ZELDIN, (1997), Η Κρυφή Ιστορία της Ανθρωπότητας, Εκδόσεις ' Νέα Σύνορα '